YHDESSÄ ON HAUSKAA!

Musiikkileikkituokioita maahanmuuttajaäideille ja heidän lapsilleen varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi

Tanja Lyytikäinen ja Mila Uysal
Opinnäytetyö, syksy 2009
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
lastentarhanopettajan pätevyys

TIIVISTELMÄ

Lyytikäinen, Tanja & Uysal, Mila. Yhdessä on hauskaa! Musiikkileikkituokioita maahanmuuttajaäideille ja heidän lapsilleen varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Helsinki. syksy 2009, 99 s., 7 liitettä.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan pätevyys.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen produktio, joka oli osa tammikuussa 2009 käynnistänyttä Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisnäkyjen mahdollistajana Euroopan sosiaalirahaston rahoittama -hanketta, jota hallinnoi Helsingin sosiaaliviraston kehittämiskeskus. Työ koostuu raportista ja produktista. Produktion tarkoituksena oli tuottaa musiikkileikkituokioiden aineistoa, jota Chili-hankkeen tai muiden kotoutumiskurssien ryhmänohjaajat voivat käyttää omassa työssään. Opinnäytetyö on luonteeltaan työelämälähtöinen ja sitä voi soveltaa eri yhteyksissä päiväkoti-ikäisten lastenryhmien työskentelyssä, suomi toisena kielenä -kerhojen toiminnassa sekä leikkipuistojen äiti-lapsikerhojen toiminnassa.

Työn tavoitteena oli koota ja testata musiikkileikkituokioiden kautta materiaalipaketti, joka on tarkoitettu tukemaan maahanmuuttajaäitien ja heidän alle kolmevuotiaiden lasten välistä varhaista vuorovaikutusta. Materiaali tutustuttaa äitejä ja lapsia laululeikkeihin, jotka tukevat varhaista vuorovaikutusta. Toimintamme kautta perheillä on mahdollisuus luoda sosiaalista verkostoa ja näin helpottaa Suomeen kotoutumisprosessiaan Chili-hankkeen puitteissa. Opinnäytetyömme sisältää toimintavinkkejä ja ohjeita seitsemään noin 45 minuutin pituista musiikkileikkituokiota varten.

Työn teoreettinen osio liittyy produktion aihepiiriin. Teoriaosuudessa on avattu kotoutumisen, maahanmuuttajaäidin ja varhaisen vuorovaikutuksen käsitteet sekä vertaissuhteiden merkitys äiti-lapsisuhteen kehitykselle. Sen jälkeen käsitellään produktion prosessi, arviointi, luotettavuus ja eettisyys. Lopussa pohditaan tuokioiden onnistumista, asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja omaa ammatillista kasvua.

Materiaalipaketin toimivuutta testattiin 14.9–12.10.2009 välisenä aikana Chili-hankkeen tiloissa. Tuokioiden aikana käsinukketeatterin keinoin lauloimme, tanssimme ja leikimme. Palautetta kerättiin päiväkirjan, osallistuvan havainnoinnin, videoinnin ja äitien ryhmähaastattelun sekä kyselylomakkeiden avulla. Saatujen palautteiden pohjalta kehitimme materiaalia edelleen. Tulokseksi saimme uudenlaisen äiti-lapsisuhdetta tukevan menetelmän, joka edistää maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumista. Opinnäytetyön keskeisenä johtopäätöksenä on noussut tuokioiden tarpeellisuus varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi sekä Suomeen kotoutumisprosessin helpottamista. Materiaalia on mahdollista jatkossa kääntää eri kielille ja jakaa äideille kotikäyttöön.

Asiasanat: kotoutuminen, maahanmuuttajaäidit, toiminnallinen produktio, musiikkileikkituokio, varhainen vuorovaikutus.

ABSTRACT

Lyytikäinen, Tanja and Uysal, Mila.
Music-and-Play sessions for Immigrant Women and Their Children supporting early interaction.
99 p., 7 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2009.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The thesis was a functional production made for Chili, know-how and social integration with a view to work and study opportunities ESR project 2009-2011. The purpose of this thesis was to produce music-and-play material for a mother-child group to support the mother-child relationship and help immigrant women's integration into society. New music-and-play educational material is needed nowadays.

The production consisted of designing and testing the material. Seven music-and-play sessions around 45 minutes were used as a method. Based on these sessions, the material including seven themes and instruction for music -and-play sessions was designed. The sessions were based on Finnish children's songs. The material of 22 pages called "Yhdessä on hauskaa!" (It's fun to be together!) was tested at the Chili-project in Helsinki in autumn 2009. Feedback was collected through our diary, participative observation, taped videos, mothers' completed questionnaires and a group interview with mothers. Based on feedback, testing and notes, new developmental ideas and conclusions emerged.

The thesis is based on working life and it can be applied on different occasions when working with immigrant's families. The material can used as a tool in day-care centers or children's club activities. The key conclusion, to which we have arrived, is that activity similar to the music-and-play sessions is a good means to support integration to the Finnish society and early interaction between women and children.

Keywords: integration, immigrant mothers, functional product, mother-child early interaction.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 6

2 MAAHANMUUTTO PERHEEN HAASTEENA 7
2.1 Maahanmuuttajat Suomessa 7
2.2 Kotoutumissuunnitelma 8
2.3 Maahanmuuttajaperheen kotoutuminen kokemuksena 9
2.4 Maahanmuuttajaäidit Suomessa 11

3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS 14
3.1 Kiintymyssuhdeteoria 14
3.2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys 15
3.3 Alle kolmevuotiaan lapsen vuorovaikutuskyky 16

4 VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN MUSIIKKILEIKKITUOKIOISSA 19
4.1 Maahanmuuttajaäitien vertaissuhteiden merkitys 19
4.2 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen 20
4.3 Lasten keskinäinen vuorovaikutus 21
4.4 Toiminnalliset menetelmät vuorovaikutuksen välineenä 22
4.4.1 Tuokioiden ohjaus pedagogisesta näkökulmasta 22
4.4.2 Musiikin moniulotteinen vaikutus 23
4.4.3 Vuorovaikutukselliset loru-, tanssi- ja laululeikit 25
4.4.4 Nuket ja lelut tunteiden ilmaisun keinona 26

5 PRODUKTION TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA KOHDERYHMÄ 27
5.1 Chili-hanke 27
5.2 Musiikkileikkituokioiden kohderyhmä 28

6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI 30
6.1 Suunnitteluvaihe 30
6.2 Kokeilukerta 32
6.3 Jatkosuunnittelu 33
6.4 Toteuttamisvaihe 34

6.4.1 Maapalloa ympäri 37
6.4.2 Metsäretki 39
6.4.3 Maatilalla 41
6.4.4 Taikapussi 42
6.4.5 Mummolassa 43
6.4.6 Lorupussi 44
6.4.7 Lempilaulujen maailma 45

7 PRODUKTION ARVIOINTI 46
7.1 Arvioinnin keruu 46
7.1.1 Päiväkirja 46
7.1.2 Palautelomakkeet 49
7.1.3 Osallistuva havainnointi 49
7.1.4 Videointi 51
7.1.5 Asiakasryhmän haastattelu 53
7.2 Teoriaosan ja materiaalipaketin arviointi 56
7.3 Luotettavuus ja eettisyys 59

8 POHDINTA 61

LÄHTEET 65

LIITE 1. Musiikkileikkituokioiden mainos
LIITE 2: Kuvauslupa
LIITE 3: Palautelomake
LIITE 4: Ryhmähaastattelurunko
LIITE 5: Kiitoskirje (venäjä)
LIITE 6. Kiitoskirje (suomi)
LIITE 7. Yhdessä on hauskaa!

1 JOHDANTO

Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisnäkyjen mahdollistajana -hankkeen (jatkossa käytetään nimitystä Chili-hanke) tarpeesta järjestää äiti-lapsimusiikkileikkituokioita. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea äiti-lapsisuhdetta ja Chili-hankkeen puitteissa edistää maahanmuuttajaperheiden kotoutumista Suomeen. Aihe kiinnosti meitä, koska haluamme työskennellä tulevaisuudessa maahanmuuttajaperheiden kanssa. Mielenkiintoisen aiheen kautta pystyimme kehittämään omaa ammattitaitoamme ja sosionomin ydinosaamista. Lisäksi kokeilimme varhaista vuorovaikutusta tukevia menetelmiämme.

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen, koska Suomi muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi. Tämä näkyy esimerkiksi kaupunkien katukuvassa. Opinnäytetyömme kohderyhmä oli Chili-hankkeeseen osallistuvat maahanmuuttajaäidit ja heidän lapsensa, jotka ovat jääneet kotoutumissuunnitelman ulkopuolelle. Työministeriön selvityksen (2002, 107) mukaan maahanmuuttajaäiti tuntee usein jääneensä yksinäiseksi. Suomalaisiin kotiäiteihin on vaikea tutustua kielitaidon puuttumisen vuoksi ja muita maahanmuuttajaäitejä on vaikeaa tavoittaa. Tutkimusten (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 238–239) mukaan äitien pahoinvointi vaikuttaa negatiivisesti heidän lastensa kasvuun. Vuorovaikutukselliset musiikkileikkituokiot tukisivat mahdollisimman hyvällä tavalla äitien ja heidän lastensa välistä vuorovaikutusta.

Opinnäytetyömme varsinainen tuote on liitteenä oleva *Yhdessä on hauskaa!* -aineisto, joka sisältää laululeikkejä, loruttelua, musiikkia ja erilaisia vuorovaikutusleikkejä. Raportin alkuosiossa käsittelemme aiheeseen liittyvää teoriatietoa. Aineiston soveltuvuutta käytäntöön oli testattu syksyllä 2009 harjoittelujaksollamme Chili-hankkeessa. Tuolloin pidimme seitsemän äiti-lapsimusiikkileikkituokiota (jatkossa käytetään nimitystä tuokio). Kokeiluaikana keräsimme uusia tietoja ja taitoja sekä kokemuksia maahanmuuttajaperheiden kanssa työskentelystä. Palautteiden, videoinnin ja havaintojemme pohjalta kehitimme tuokioiden sisältöä edelleen. Lopussa pohdimme työmme merkitystä eettisestä näkökulmasta.

2 MAAHANMUUTTO PERHEEN HAASTEENA

2.1 Maahanmuuttajat Suomessa

Maahanmuuttaja tarkoittaa kaikkia toisesta maasta ja vieraasta kulttuurista maahan muuttavia henkilöitä (Vilen ym. 2008, 238). Suomen maahanmuuttohistoria on hyvin lyhyt muihin läntisiin teollisuusmaihin verrattuna. Suomi oli pitkään maastamuuttomaa, josta muutettiin työn perässä etenkin Ruotsiin, Yhdysvaltoihin ja Australiaan. (Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003, 10–11.) Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien määrä ylitti maasta lähteneiden määrän vasta 1980-luvun alussa. Vuoden 2008 lopussa Suomessa varsinaisesti asuvia ulkomaalaisia oli 143 200. (Sisäasiainministeriö 2009, 6; Väestörekisterikeskus 2009, 13.)

Perhesyyt ovat olleet muuton taustalla 60–65 prosentilla muuttajista. Perhesyiksi katsotaan esimerkiksi avioliitto Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaan kansalaisen kanssa. (Heikkilä & Pikkarainen 2008, 19.) Erityisesti sodat ja muut kriisit alkoivat ajaa pakolaisia ja turvapaikkahakijoita 1990-luvun alussa Suomeen. Samanaikaisesti maahanmuuttajien kokonaismäärää kasvattivat myös vuosittain maahan otetut kiintiöpakolaiset sekä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ja heidän perheenjäsenensä. (Iivari 2006, 92; Peltola & Metso 2008, 10–11; Joronen & Salonen 2006, 21.)

Ulkomaalaiset ovat keskittyneet Suomessa eteläisimpiin maakuntiin (Tuomaala & Torvi 2008, 3). 1990-luvun alusta lähtien ulkomaalaisten määrä on kasvanut nopeasti Helsingissä. Vuodenvaihteessa 2008–2009 Helsingissä asui 38 564 ulkomaan kansalaisia, mikä on 6,7 % kaupungin väestöstä. Vuoden 2008 aikana maahan muuttajien määrä lisääntyi 2 371 hengellä. Ulkomaan kansalaisten lisäksi Helsingissä asuu 19 751 ulkomailla syntynyttä Suomen kansalaista. Yhteensä muunkielisiä, kuin suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä, oli 55 245 henkeä eli 9, 6 % helsinkiläisistä. (Helsingin kaupungin Tietokeskus 2009b.) Helsingin kaupungin tietokeskuksen mukaan muunkielinen väestö on nuorta, lapsiin ja työikäisiin painottuvaa. Muunkieliset muodostavat koko väestöstä yli kymmenesosan alle 10-vuotiaiden lasten keskuudessa sekä 25–44-vuotiaiden nuorten työikäisten keskuudessa. (Helsingin kaupungin Tietokeskus 2009a.)

2.2 Kotoutumissuunnitelma

Suomen ulkomaalaispolitiikan ja siihen liittyvän lainsäädännön kehittäminen alkoi vasta 1990-luvulla. Vuonna 1999 astui voimaan laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. (Mikkonen 2005, 53; Joronen 2005, 47–49.)

> *Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja osallistuu yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään tasavertaisena jäsenenä. Hänellä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muilla kansalaisilla. Maahanmuuttajalla on samalla mahdollisuus ylläpitää omaa kulttuuriaan ja uskontoaan. Tärkeää kotoutumisessa on maahanmuuttajan vastaanottavan maan valmius hyväksyä ja sietää erilaisuutta. (Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi 1997, 19; Andrew & Hartikainen 1999, 44.)*

Helsingin kaupungin ensimmäinen Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma valmistui vain muutama viikko kotoutumislain voimaan astumisen jälkeen vuonna 1999 (Joronen 2005, 66). Helsingin kaupungin kotouttamisohjelman tavoitteena on tukea suunnitelmallista kotouttamistyötä maahanmuuton alkuvaiheessa ja kotoutumista edistävien menetelmien löytämistä (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 3–4).

Kotoutumissuunnitelma tehdään vain työvoimaan kuuluvalle maahanmuuttajalle (Mikkonen 2005, 55). Se merkitsee sitä, että erityisesti lapset ja kotiäidit jäävät kotoutumissuunnitelman ulkopuolelle. Näin ollen he eivät saa kunnalta kotouttamispalveluja, jotka edistäisivät heidän integroitumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumissuunnitelma laaditaan viimeistään silloin, kun maahanmuuttaja-asiakkaan työttömyys tai toimeentulon saaminen on kestänyt kaksi kuukautta ja viimeistään viiden kuukauden Suomessa oleskelun jälkeen. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta ja sitä voidaan erillisellä päätöksellä pidentää vielä kaksi vuotta, jos se on perustellusta syystä tarpeen. (Aaltonen, Joronen & Lepola 2007, 168–169.)

2.3 Maahanmuuttajaperheen kotoutuminen kokemuksena

Maahanmuuttajaperheeksi määritellään perhe, jossa ainakin toinen puolisosta tai ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Maahanmuuttajaperheet eroavat toisistaan lähtömaan, maahantulosyyn, äidinkielen, uskonnon, koulutustaustan ja perhemuodon perusteella. Perheet ovat erikokoisia perheitä, yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä sekä kahden kulttuurin liittoja. Perheitä yhdistää ainoastaan se, että yhdellä tai kummallakin vanhemmalla on maahanmuuton ja kotoutumisen kokemus. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.)

Perheitä, joissa yksi tai kumpikin puolisoista oli maahanmuuttaja, oli Suomessa 55 719 vuonna 2005. Näistä kahden puolison maahanmuuttajaperheitä oli 32 % kaikista perheistä. Lapsiperheitä, joissa ainakin toinen vanhemmista oli maahanmuuttaja, oli 35 697 vuonna 2005. Näistä kahden puolison maahanmuuttajaperheitä oli tasan kolmannes. Yksinhuoltajaperheitä oli yhteensä 20 % kaikista lapsiperheistä. Maahanmuuttajaperheillä oli yhteensä 49 804 lasta vuonna 2005, joista 33 % lapsilla kumpikin vanhemmista oli maahanmuuttaja. (Martikainen 2007, 56.)

Vieraaseen maahan muutto on aina kriisi. Omien läheisten jättäminen, tutuista arkikuviosta luopuminen ja siirtyminen uuteen kieleen ja sosiaalisiin tapoihin sekä luopuminen omasta sosiaalisesta ja ammattiasemasta on aina raskasta, vaikka muuttaminen olisi vapaaehtoista. (Vilen ym. 2008, 238.) Monissa maahanmuuttajataustaisissa perheissä kotoutumisprosessi heijastuu perheen jokapäiväiseen elämään monin tavoin. Tällaiselle perheelle maahanmuutto voi tuoda psykososiaalisia ongelmia sekä luoda esteitä tuen ja avun saamiseen. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 10–11.)

Perheenjäsenten välisissä suhteissa ja lastenkasvatuksessa kulttuuriset perinteet, arvot, normit ja roolit ilmenevät selkeästi. Näiden omaksuminen tapahtuu suurelta osin tiedostamatta sukupolvelta toiselle opittuna. Toiseen maahan muuttaminen voi muokata aiemmin opittuja ja sulatettuja normeja, rooleja ja käyttäytymistapoja. (Siim 2007, 218.) Uuteen maahan muuttavat voivat joutua kyseenalaistamaan aiemmin oppimansa. Myös vanhempien kasvatusperiaatteet voivat muuttua. Maahanmuuton seurauksena muuttuvat usein myös perheen rakenne ja sosiaaliset verkostot. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 45–46.)

Kieliongelmien vuoksi kotoutuminen yhteiskuntaan on vaikeaa, ja yksilö tuntee itsensä yksinäisemmäksi ja tämän seurauksena jääneensä syrjään. Monet maahanmuuttajat kärsivät hiljaisuudessa eivätkä aina ole tietoisia omista vaihtoehdoistaan. (Heikkilä 2008, 32.) Peltolan ja Metson (2008, 102) tutkimuksen mukaan suomenkielen taito helpottaa sopeutumista yhteiskuntaan. Suomen kielen oppimisen ja opettamisen kannalta haasteellisena ryhmänä pidettiin myös kotiäitejä. Lasten olleessa pieniä naiset keskittyvät lähinnä kotityöhön, jolloin heidän kielitaitonsa voi olla miltei olematon vielä useiden vuosien maassa asumisen jälkeenkin. Lasten kotona hoitamisen loputtua äidit törmäävät työllistämisen ja kouluttamisen vaikeuksiin. Tutkimuksen mukaan huonosti suomea osaavat maahanmuuttajanaiset ovat työllistämispalveluiden kannalta haasteellisia asiakkaita. (Peltola & Metso 2008, 102–107.)

Maahanmuuttajaperheet voivat kokea juurettomuutta. Heidän sosiaaliset tukiverkostonsa voivat olla hajonneet, mikä puolestaan voi herättää turvattomuuden tunnetta. Perheen vanhemmat kohtaavat erilaisia haasteita uudessa maassa ja yrittävät samalla löytää paikkansa yhteiskunnassa. Erityisesti Alitolppa-Niitamo (2005, 46–47) kiinnittää huomiota siihen, että samanaikaisesti perheen elämään osuvia negatiivisia tekijöitä, kuten yksinhuoltajuus, luku- ja kirjoitustaidottomuus, vanhempien masennus ja monilapsisuus muodostavat riskitekijöitä perheen hyvinvoinnille uuteen maahan sopeutumisen aikana. Erialaiset parisuhdeongelmat voivat tulla ilmi. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46–47.)

Ilman yhteyttä uuteen yhteiskuntaan ja sen sosiaalisiin verkostoihin vanhemmilta puuttuu oman kokemuksen antama kartta, joka ohjaisi heitä kasvattajina. Voimavaroja vanhemmuudesta vievät lisäksi kotoutumisen haasteet, monet uudet roolit ja arjen hallinta. Vanhemmat voivat kokea riittämättömyyttä, ahdistusta ja jopa masennusta. Pahimmassa tapauksessa vanhemmat voivat kokea ympäristön torjuvana ja uhkaavana ja he voivat eristäytyä entisestään. (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 6.)

Väestöntutkimuslaitoksen mukaan (2009,46) uuden kielen oppiminen ja yhteiskuntaan ja sosiaalisiin verkostoihin mukaan pääseminen on maahanmuuttajaperheille erityisen tärkeää vanhemmuuden kannalta. Ulkomailta muuttaneet ovat halukkaita oppimaan suomen kieltä. Kynnyskysymykseksi muodostuu sopivien kurssien löytäminen, luontevan sosiaalisen vuorovaikutuksen puute kantaväestön kanssa sekä perhevelvoitteiden tuomat rajoitteet kielenoppimiselle ja kontakteille. Jos muuttaja ei saa tukea halulleen

oppia kieltä heti muuton alkuvaiheessa, menetetään paras hetki päästä kiinni kieleen. Kieliopintojen pitkittyessä ne tulevat yhä hankalammiksi ja myös motivaatio oppia suomea voi heiketä. (Säävälä 2009, 46.)

Myös kasvavat ja kehittyvät lapset tarvitsevat vanhempiensa ohjausta ja kontrollia (Alitolppa-Niitamo 2005, 46). Maahanmuuttajaperheen pienille lapsille päiväkoti ja kerhot ovat Suomeen sopeutumisen avaintekijöitä. Jos lapsi ei pääse helposti kerhoon tai päiväkotiin, kielenoppiminen voi olla hidasta. Muun ohella kasvattajien asenteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, koska ne joko mahdollistavat tai estävät lapsen kasvamisen hyväksyttynä ja samanarvoisena osana yhteiskuntaa. (Säävälä 2009, 46.)

2.4 Maahanmuuttajaäidit Suomessa

Suomalaisessa maahanmuuttajatutkimuksessa ei sukupuolta ole otettu kovin paljon huomioon, vaikka käytännössä monet maahanmuuttajuuteen liittyvät teoriat ja näkökulmat perustuvat maahanmuuttajamiesten tilanteeseen. Vielä ennen 1990-luvun puoliväliä Suomen maahanmuuttajaväestö oli miesvoittoista, mutta nyt naisten määrä on lisääntynyt. Nykyisin jo noin puolet Suomen maahanmuuttajaväestöstä on naisia. (Hanifi, Riitta 2008, 66–68; Forsander 2007, 317.)

Maahanmuuttajanaisilla on erilaiset ongelmat kuin miehillä sopeutumisessa uuteen kulttuuriin, mikä johtuu hyvin paljon vaihtelevasta naisen roolista. Naisilla voi myös olla vähän koulutusta. Esimerkiksi joissain kulttuureissa naisen paikka on kotona. Monien naisten perheenjäseniä on jäänyt kotimaahan ja siksi he saattavat kaivata sosiaalista verkostoa ja tukea, joka on ollut saatavilla laajassa perheyhteisössä kotimaassa. Muita syitä sopeutumisen vaikeuteen voivat olla lisääntyneeseen vapauteen kuuluva vastuunottaminen, päätösten tekeminen, huono kielitaito ja perheen roolien muuttuminen. (Alitolppa-Niitamo 1993, 96–97.)

Monissa kulttuureissa miehen ja naisen roolit ovat hyvin erilaiset kuin Suomessa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 45–46). Tiilikaisen (2003, 125) mukaan naispuolisten sukulaisten tai ystävien puuttuessa naiset ovat kuitenkin usein yksin vastuussa lasten ja kodinhoidosta. Myös puolison osallistumattomuus lasten ja kotihoitoon, voi vaikuttaa sii-

hen, että äidin on vaikea irrottautua kodista ja osallistua esimerkiksi tarjolla oleville kursseille tai edes käydä kaupassa.

Harju-Tolpan (2004, 17–18) mukaan Suomeen muuttaessaan monien maahanmuuttajanaisten on vaikeaa jatkaa sellaista elämää, johon he ovat tottuneet. Monet naisista tuntevat itsensä väsyneeksi uudessa maassa, koska he ovat koko päivän lasten kanssa sisällä. Äidit joutuvat pohtimaan omaa äitiyttään, sillä kotimaan ja uuden maan äitiyden mallit poikkeavat toisistaan. Myös elämä Suomessa väsyttää ja se, että naisiin kohdistuu monia ristiriitaisia odotuksia. Äidit huolehtivat pitkälti lasten kasvattamisesta, erityisesti jos he kasvattavat lasta ilman isän läsnäoloa. (Tiilikainen 2007, 271; Hyvönen 2007, 213.)

Tiilikaisen tutkimuksessa (2007, 275) monet äidit ovat tuoneet esille riittämättömyyden tunnetta äidin ja kasvattajan roolissaan. Heillä ei ole riittävästi aikaa, resursseja, voimavaroja tai kielitaitoa tukea lapsiaan, kuten he haluaisivat. Monissa maissa kasvatusvastuu on kollektiivisesti kaikilla aikuisilla. Suomessa korostetaan lasten vanhempien ja viranomaisten vastuuta. (Tiilikainen 2007, 271–275.)

Peltolan ja Metson tutkimuksen (2008, 88–89) mukaan olemassa olevat palvelut eivät vastaa parhaalla mahdollisella tavalla maahanmuuttajien perhesuhteisiin liittyviin palvelutarpeisiin. Maahanmuuttajilla voi olla perheen tukemiseen liittyviä palvelutarpeita, jotka eivät täytä perhekeskuksen tai lastensuojelun asiakkuuden kriteerejä. Maahanmuuttajat eivät saa tämän takia tarvitsemaansa apua ajoissa, vaan tilanteet pääsevät kriisiytymään. (Peltola & Metso 2008, 87–89.)

Työministeriössä vuonna 2002 tehdyn selvityksen mukaan suurimmat ongelmat kotiäitinä olevien maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa ja arkipäivän elämässä Suomessa liittyivät puutteelliseen kielitaitoon ja yksinäisyyteen. Vaikeudet lastenhoidon järjestymisessä olivat estäneet monilta naisilta suomen kielen kurssille hakeutumisen. Niiden naisten, jotka pääsevät kielikurssille, ongelmaksi tulee ajanpuute, mikä puolestaan estää tunnilla opetettujen asioiden kertaamisen ja kotitehtävien tekemisen. Monilla naisista ei ollut suomalaisia ystäviä tai tuttavia eikä edes omaan etniseen ryhmään kuuluvaa ystävää. (Työministeriö 2002, 107.)

Kotona olevilla äideillä on erittäin voimakas motivaatio päästä sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään sekä oppia tuntemaan suomalaisia ihmisiä (Peltola & Metso 2008, 107). Työelämään osallistuminen edistää rakentavasti muualta muuttaneiden naisten kotoutumista ja hyvinvointia. Sekä vasta muuttaneet että pitkään jo Suomessa asuneet äidit näkevät kielitaidon puutteen keskeisenä integroitumisongelmien syynä, jonka taustalla on osalla naisista pitkittynyt kotiäitiys. (Säävälä 2009, 48.)

Alitolppa-Niitamon (2005, 45–46) mukaan maahanmuuttajanaisten osallistuminen ja kotoutumisen mahdollisuudet on taattava tarjoamalla heille esimerkiksi lastenhoitoa kielikurssien ja muun koulutuksen ajaksi sekä kertoa suomalaiseen tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvistä periaatteista. Minna Säävälän (2009, 46) mukaan maahanmuuttajat tarvitsevat yhä enemmän tietoa maan työmarkkinoista, koulutusjärjestelmästä, päivähoidosta, laeista ja oikeusjärjestelmästä, asumisesta ja terveydenhuollosta. Moni naisista oli joko jäänyt vaille tietoa tai tarjottu tieto ei ollut saavuttanut heitä. Ylipäänsä tieto omista oikeuksista ja velvollisuuksista oli puutteellista. Suomessa kurssit ovat vain työttömiksi työhakijoiksi tai toimeentulotuen hakijoiksi ilmoittautuneille ulkomaan kansalaisille, joten merkittävä osa esimerkiksi avioliiton, työn tai miehen työn kautta maahan tulevista naisista ei pääse tai osaa hakeutua mukaan tähän koulutukseen. (Säävälä 2009, 46.)

3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

3.1 Kiintymyssuhdeteoria

Varhainen vuorovaikutus rakentuu äidin ja vauvan jatkuvaan yhdessäoloon. Tällaista äidin ja lapsen varhaista vuorovaikutusta Kivijärven mukaan (2003, 252–256) pidetään keskeisenä lapsen psyykkisen, sosiaalisen sekä kaikenpuolisen kehityksen ja äidin vanhemmuuden kannalta. Nimenomaan näistä toistuvista vuorovaikutushetkistä kasvaa äiti-lapsisuhde eli kiintymyssuhde (Tamminen 2004, 46; Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen 2008, 87; Furman 1999, 21–22.)

Bowlbyn luoman kiintymyssuhdeteorian mukaan varhaisen vuorovaikutuksen muodostaminen häntä hoitavaan äitiin on vauvan synnynnäinen tarve, koska kokeneemman yksilön lähellä oleminen on vastasyntyneen elinehto. (Sinkkonen 2003, 92.) Kiintymyssuhdeteorian kannalta on tärkeää, että lapsi kasvaisi turvallisen kiintymyssuhteen suojassa, koska hän silloin selviytyy muita lapsia paremmin yhteiskunnassa. Turvallinen kiintymyssuhde muodostaa lapselle suojan, joka syntyy vain silloin, kun vuorovaikutuksellisista tarpeista huolehditaan perheessä. (Kalland 2004, 120.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsuuden varhaiset ihmissuhteet ovat harjoittelua tunteiden ja ajattelun kehittymiselle. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii, miten voi herättää vanhempien huomion ja saada lohtua ja turvaa. Samalla lapsi oppii tietämään, onko hän hoivan arvoinen ja voiko ihmisiin luottaa. Lapsi oppii myös, onko ihmisen käyttäytyminen ennakoitavissa. Lapsi oppii muovaamaan tunneilmaisujaan siten, että ne herättävät vastakaikua ja hyväksyntää. (Sinkkonen & Kalland 2001, 174.)

3.2 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys

Oppiakseen tulemaan toimeen ihmisten kanssa vauva tarvitsee suhdetta äitiinsä (Salo & Tuomi 2008, 7). Lapsen vuorovaikutuskyvyt ovat läsnä heti syntymästä lähtien, koska lapsi on luotu kommunikoimaan. Varhaiset vuorovaikutukset lähtevät siitä, että vanhemmat antavat virikkeitä vauvan tunnetilaan. He tulkitsevat vauvan varhaista toimintaa ja vastaavat näihin ”viesteihin” lasta palkitsevalla tavalla. Myös vauva tunnistaa hyvin varhain aikuisen tunnetilan ja heijastaa sitä omassa käyttäytymisessään. (Launonen 2007, 8, 20–23; Tamminen 2004, 77; Kivijärvi 2003, 253–254.)

Varhaisen vuorovaikutuksen laatu ja määrä eivät ole aina vauvan kannalta ihanteellisia. Jos ympäristö ei tarjoa riittäviä kasvuvirikkeitä sosiaalisen vuorovaikutuksen kehitykseen, ongelmia saattaa ilmetä myös lapselle. (Launonen 2007, 46.) Vuorovaikutuksen pohjalta alkaa ensimmäisenä kehittyä lapsen perusluottamus, jolla on vaikutukset koko tulevaan elämään. Perusluottamus muodostuu sen pohjalta, kuinka hyvin vanhemmat pystyvät tyydyttämään lapsen tarpeet ja luomaan turvallisen elinympäristön. (Sinkkonen & Kalland 2001, 11.)

Myöhemmässä elämässään lapsi joutuu maksamaan hintaa sellaisista vuosista, jotka hän on viettänyt epäluotettavassa ja epäjohdonmukaisessa kasvuympäristössä. Näillä lapsilla on vaikeuksia oppia uskomaan ja luottamaan itseensä ja muihin. Luottamus kehittyy tavallisissa jokapäiväisissä ja toistuvissa tapahtumissa, joista he saavat voimia toimimiseensa. Luottamus synnyttää uteliaisuutta ympäristöä kohti. Myös lapsille kehittyy motivaatio oppimiselle. (Siren-Tiusanen 2002, 17.)

Maahanmuutto ja sen seurauksena läheisten ihmisten kokemuksen ja tuen puuttuminen saattaa heijastua vanhempien ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Äitiys- ja lastenneuvoloissa vanhemmille on tarjolla kirjallisuutta suomen kielellä, erilaisia harrastuksia ja tapahtumia, joiden tarkoituksena on tarjota heille ja heidän vauvoilleen vuorovaikutusmahdollisuuksia. Sen sijaan maahanmuuttajavanhempien on vaikeaa joko heikon kielitaidon tai tuen puuttumisen vuoksi löytää tarjolla olevia mahdollisuuksia. (Launonen 2007, 47–48.)

3.3 Alle kolmevuotiaan lapsen vuorovaikutuskyky

Syntymästä lähtien lapselle alkaa tallentua varhaisia muistikuvia vuorovaikutustilanteista toisten ihmisten kanssa ja ympäröivästä maailmasta. Myös lapsen persoonallisuus alkaa kehittyä. Sen takia tässä iässä on erittäin tärkeää vanhempien ja lapsen keskinäinen vuorovaikutus. (Bardy 2009, 177.)

Vauva tuntee äitinsä fyysisen reagointitavan, tunnetilat, elimistön sykkeen ja temperamentin. Näön, kuulon, tunnon, maun ja hajun avulla lapsi havainnoi, mitä tapahtuu toistaan lähellä olevien ihmisten välillä. Vauvan kokemusmaailman täyttävät ihmiskasvot, ihmisääni, kosketus ja liike. (Tamminen 2004, 23–24.)

Kahden - kuuden kuukauden iässä lapsi alkaa kokea maailmansa laajenevan. Hänelle ilmestyy sosiaalinen hymy. Vauva kokee, että yhdessä toisen ihmisen kanssa voi saada enemmän kokemuksia kuin yksin. Tästä alkaa aktiivinen huomion hakeminen aikuiselta. Vauva alkaa hahmottaa itsensä fyysisenä kokonaisuutena. Hän ymmärtää pystyvänsä vaikuttamaan joihinkin asioihin, kuten omiin liikkeisiinsä. Vauva huomaa myös, että jotkut asiat tapahtuvat hänestä riippumatta. (Munter 1998, 73; Tamminen 2004, 26–29.)

Puolen vuoden ikää lähestyttäessä emotionaalisen kontaktin välittömyys siirtyy vähitellen taka-alalle. Lasta alkaa kiinnostaa aikuisen toiminta. Puolivuotias vauva on jo kiinnostunut ympäristöstä, ihmisistä ja leluista. Aikuisesta tulee leikkijä, auttaja ja jäljittelyn kohde. (Tolonen 2002, 167; Jouhki & Markkanen 2007, 66.)

Kuuden ja yhdeksän kuukauden välillä vauvalle alkaa rakentua pysyviä muistikuvia läheisistä ihmisistä ja yhteisistä hetkistä. Vauva alkaa myös yhä tarkemmin seurata ilmeitä ja käyttää niitä hyväkseen arvioidessaan miten uusissa tilanteissa kannatta toimia. Vauva alkaa hahmottaa itseään vanhemmistaan erillisenä. (Salo & Tuomi 2008, 44.)

Vuorovaikutusleikeissä vauva osoittaa innosta hihkuen tunnistavansa tutun leikin ja osaa pyytää sitä uudestaan. Vauva kaipaa entistä enemmän leikkisää yhdessäoloa ja osaa ilmaista tylsistymisensä sen puutteessa. Itse vuorovaikutusleikit kehittyvät pidemmiksi ja aktiivisemmiksi tuokioiksi. (Salo & Tuomi 2008, 44.)

Yhdeksän kuukauden iässä lapsen aloitteellisuus ja aktiivisuus lisääntyvät yhteisissä toiminnoissa. Lapselle ilmestyy uusia emotionaalisen ilmaisun muotoja. Lapsi kiinnittää huomionsa sekä ihmiseen että kohteeseen samanaikaisesti. Hänelle kehittyy kyky toisen ihmisen mielen ymmärtämiseen. Lapsi tajuaa, että asioita ja kokemuksia voi jakaa toisen ihmisen kanssa, ja että jakamalla niistä saa paljon enemmän hyötyä ja iloa kuin vain toimimalla itse. Hän alkaa käyttää myös eleitä tarkoituksellisen ilmaisunsa keinona. (Tolonen 2002, 167; Launonen 2007, 35–36.)

Noin vuoden iässä lapsi alkaa kävellä. Lapsen oma tahto, itsenäinen ympäristöön tutustuminen ja toisaalta ajoittainen turvan tankkaaminen vaihtelevat hetkestä toiseen. Lapsi tutkii ympäristöä innokkaasti. Vanhempi joutuu asettelemaan suojaavia rajoja lapselleen. Vanhemman rooli siinä suhteessa on olla läsnä, kuunnella ja ihailla. Vaikka lapsi koko ajan on liikkeessä ja oppimassa uutta, hän tarvitsee vanhemman sylin. Lapset nauttivat tuttujen leikkien leikkimisestä vanhempien kanssa. Tutut leikit ja lorut aina tarjoavat lapselle turvaa ja iloa. Lapsi nauttii hyvästä vuorovaikutushetkestä musiikin äärellä, yhteisestä tanssista, köröttelystä sylissä. (Salo & Tuomi 2008, 52.)

Toisen ikävuoden alkupuoliskolla lapsi alkaa käyttää eleitä, jotka palvelevat erilaisia viestintätehtäviä. Kun lapsi on oppinut ymmärtämään, että toinen ihminen voi jakaa hänen kanssaan huomion kohteen, hän alkaa näyttää kiinnostavia asioita viestimismielessä toisille ihmisille. Jotkut lapset keksivät myös toisenlaisia eleitä, joiden avulla ne voivat viitata monipuolisemmin ympäristön ilmiöihin. Nämä esittävät eleet muistuttavat usein viittomakielen mukaisia viittomia. Tutkimusten perusteella Launonen toteaa, että jos lasten kanssa on leikitty paljon varhaisia vuorovaikutusleikkejä (esimerkiksi Harakka huttua keittää, Hämä-hämähäkki), he alkavat muita lapsia enemmän käyttää todennäköisemmin esittäviä eleitä puhetta edeltävässä ilmaisussaan. Seuraavassa vaiheessa eleiden tehtävä siirtyy vähitellen kehittyvälle puheelle. (Launonen 2007, 36–42.)

Toisen vuoden aikana lapsille kehittyy tarkoituksellinen kommunikaatio, joka useimmiten tapahtuu aikuisen ja lapsen yhteisissä esineellisissä toiminnoissa. Yhteiset esineelliset toiminnot aikuisen kanssa vahvistavat halua jäljittelyyn. Tolonen huomauttaa, että lapsen kanssa yhteisessä leikissä toimiva aikuinen on lapselle tärkeä jäljittelyn kohde. Toisen elinvuoden aikana jäljittelystä tulee oppimisen päämuoto. (Tolonen 2002, 168.)

Vuoden ikäisestä lähtien lapset alkavat luoda keskinäisiä ystävyyssuhteita pysyvissä ryhmissä. Noissa pienten ystävyyssuhteissa tulevat näkyviin sellaiset ystävyyden tunnusmerkit kuin keskinäinen auttaminen, läheisyys, uskollisuus, jakaminen ja samanlaisuus. Lasten väliset valtasuhteet tässä iässä ovat vielä horjuvia ja lasten keskinäinen dynamiikka rakentuu useimmiten esineiden ympärille. (Munter 2002, 107–108.)

Kaksivuotiaat lapset kehittyvät vuorovaikutuksessa lapsen ja ympäristön, erityisesti lapsesta huolehtivien aikuisten välillä. He oppivat aktiivisessa kanssakäymisessä ja esineiden käsittelyssä. He pystyvät lukemaan paremmin aikuisten ja toisten lasten viestejä ja signaaleja. He oppivat hyväksymään sopivan ja ei-sopivan käyttäytymisen rajat. He kokevat, että rajoja asettaviin aikuisiin voi luottaa. Aikuisen on autettava ja tuettava lapsia epäonnistumisen hetkellä ja iloittava heidän kanssaan onnistumisista. (Siren-Tiusanen 2002, 30–31.)

Kolmannen ikävuoden aikana lapsen käsitykset rakastamisesta ja rakastetuksi tulemisesta sisältävät enemmän vastavuoroisuutta. Siihen kuuluu ihailua ja ihailluksi tulemista tai kiusaamista. Usein he haluavat tehdä asiat itse. Tässä vaiheessa äiti-lapsisuhde mukautuu lapsen muuttuviin tarpeisiin. Äidin rooli ei keskity pelkästään lapsen perustarpeiden tyydyttämiseen. Äiti auttaa lasta huolehtimaan itsestään, suojelemaan itseään sekä tulemaan perheen sosiaaliseksi jäseneksi. (Furman 1999, 22.)

4 VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN MUSIIKKILEIKKITUOKIOISSA

4.1 Maahanmuuttajaäitien vertaissuhteiden merkitys

Helsingin yliopiston sosiaalityön professori Marianne Nylundin (2005, 203–204) mukaan ihmiset kokevat vertaissuhteet tärkeiksi, koska ne tarjoavat heille paikan kokea yhteenkuuluvaisuutta ja osallisuutta samanhenkisten seurassa. Vertaisilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat lapsen tai aikuisen kanssa suunnilleen samalla tasolla sosiaalisessa, emotionaalisessa tai kognitiivisessa kehityksessä (Salmivalli 2005, 15).

Helsingin Itäisen perhekeskuksen alueella vertaisryhmätoiminnan koordinaattori Maaret Parviaisen (2007, 198–199) mukaan vertaisuudella on mahtava voima. On tärkeää, että tämä voima valjastetaan palvelemaan perheiden tarpeita. Erilaisista taustoista tulevat ihmiset ovat jo itsessään avoimia uuden oppimiselle kun mielekästä ja monipuolista toimintaa on tarjolla (Säävälä 2009, 48). Lisäksi ihmisten välinen vuorovaikutus edesauttaa uuden oppimista ja toimintakyvyn tukemista ja sitä kautta perheiden elämänhallintaa (Parviaisen 2007, 198–199).

Vuorovaikutus muiden kanssa vaikuttaa positiivisesti psyykkiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen. Vuorovaikutuksessa vanhemmat saavat tietoa, tukea ja yhteenkuulumisen tunnetta. Ilman kontakteja, tietoa ja tukea vanhempien ratkaisut voivat negatiivisesti vaikuttaa perheen tai sen jäsenten hyvinvointiin uudessa yhteiskunnassa. Nämä ratkaisut voivat osaltaan johtaa syrjäytymiskierteeseen. Maahanmuuttajavanhempien saama ennaltaehkäisevä tuki on tärkeää siksi, että sen avulla maahanmuuttajavanhempi vahvistaa itseluottamusta ja rohkaisee omaan aktiivisuuteen uudessa ympäristössä. (Alitolppa-Niitamo ym. 2006, 7–9.)

Äidin toisilta ihmisiltä saatu sosiaalinen tuki sekä äidin kokemat vaikeudet vaikuttavat hänen sensitiivisyytensä pysyvyyteen ja muuttumiseen. Viitaten Burchialiin (1996) Kivijärvi kirjoittaa, että äidin laaja sosiaalinen tukiverkosto, joka on olemassa monissa kulttuureissa, auttaa äitiä keskittymään vauvansa tarpeisiin vaikeina aikoina. Näin ollen, äidin saama sosiaalinen tuki hyödyttää aina lasta. Sosiaalisen tuen avulla äiti voi jaksaa enemmän ja tulla sensitiivisemmäksi. (Kivijärvi 2003, 258.)

4.2 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen

Kehityspsykologian perinteessä vanhemman ja lapsen välinen suhde on aina ollut korostunut, erityisesti äidin ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutussuhde (Salmivalli 2005, 15). Vastasyntyneen vauvan ja hänen äitinsä varhaisimmat vuorovaikutustilanteet keskittyvät vauvan hoitotoimien ympärille (Launonen 2007, 25). Erityisen tärkeää hoivassa on vauvan koskettaminen. Toisen ihmisen kosketus antaa vauvalle peruskokemuksen siitä, millainen hän on. Vauva ymmärtää hellän kosketuksen, kiinnostuneen katseen ja innostuneen, rytmisen ääneen. (Salo & Tuomi 2008, 9.)

Vanhempien pitää tarjota lapselle parhaat virikkeet kasvua ja kehittymistä varten (Luoma ym. 2008, 86–87; Bardy 2009, 177). Olemalla läsnä, reagoimalla vauvan tunteisiin, keksimällä hetkeen sopivan iloisen leikin, laulun, lorun tai hellittelyn vauvalle äiti rakentaa peruskokemusta hyvästä olosta. Hyvässä suhteessa vauva kokee, että häntä rakastetaan, ihaillaan ja arvostetaan. Vauvan vuorovaikutusleikki on paras keino yhdessäololle. (Salo & Tuomi 2008, 9–10.)

Kasvokkain tapahtuvat vuorovaikutustilanteet, seurustelu ja leikit toimivat tärkeimpinä emotionaalisina kokemuksina lapsen ja äidin elämässä. Siksi vuorovaikutusleikki vauvan kanssa on erilaista kosketusta ja hoivaa. (Siltala 2003, 36; Salo & Tuomi 2008, 11.) Tamminen (2004, 56) pitää katsetta ja silmiin katsomista ensimmäisenä äidinkielenä, joka on läpi elämän vuorovaikutuksen tärkein tekijä. Se on vuoroin ääntelyä, päristelyä, tarttumista ja keinumista. Mistä tahansa arkisesta tilanteesta voi tehdä leikkihetken pysähtymällä vauvan ääreen, tarttumalla vauvan hymyyn ja jatkamalla sitä. Oleellisinta on kokemus yhdessä tekemisestä, jolle erilaiset laulut ja lorut voivat antaa lisäsävyjä ja suuntaa. (Salo & Tuomi 2008, 9–10.)

Pieni lapsi tarvitsee toisen ihmisen kanssa leikkimistä ja mukavaa yhdessäoloa (Salo & Tuomi 2008, 56). Sosiaaliset suhteet ja niihin liittyvä vuorovaikutus vanhempien ja muiden ihmisten kanssa muuttavat ja muovaavat alle kolmivuotiaiden tunnetiloja ja käyttäytymistä alusta asti. Varhaiskehitykseen liittyviä asioita, kuten leikkiminen, liikunta, uteliaisuus, yhdessä puuhailu, hellyyden osoitukset, yhteinen laulu ja musisointi ja tanssi ovat lapsen positiivisen kehityksen perusta. (Siren-Tiusanen 2002, 17–19.)

4.3 Lasten keskinäinen vuorovaikutus

Salmivalli (2005, 15) korostaa vertaisten merkitystä lasten kehityksessä. Varhaisimmassa vuorovaikutuksessa vanhemmat luovat lapsen kehitykselle sopivat tukirakenteet. Lasten ympärillä oleva vuorovaikutusympäristö laajenee ajan myötä, kun erilaiset vertaisryhmät tulevat keskeisemmäksi elämän ja vuorovaikutuksen sisällön mielekkyyden kannalta. (Launonen 2007, 11, 46.)

Toisella ja kolmannella vuodella lapset alkavat puuhailla keskinäistä yhteistoimintaa, kertoa omista toiveistaan sekä ymmärtää tunteita ja aikomuksia. Aikuisen ja lapsen suhteen ansiosta lapsi oppii rakastamaan, mikä puolestaan tukee lapsen kehitystä ja luo perusturvaa. Vertaissuhteet kutsuvat tutkimiseen, uuden luomiseen, seikkailuun ja löytämiseen. Vertaistensa kanssa lapset rakentavat omia elämissuhteita ja kumppanuutta. Yhdessä he tarkastelevat aikuisten maailman sääntöjä ja luovat niitä uusiksi leikeissään ja arkipuheissaan. (Munter 2002, 93.)

Ryhmätoiminta on yksi mahdollisuus tuottaa tukea kasvun eri vaiheisiin, joka samalla edistää ja ylläpitää maahanmuuttajaperheiden toimintakykyä ja hyvinvointia. Tutkimusten mukaan juuri mielekäs toiminta edistää näitä asioita. Kehityspsykologit ovat sitä mieltä, että kehitykseen vaikuttavat sekä vanhemmat että vertaiset, eivät kuitenkaan toisistaan erillisinä vaan yhdessä. (Salmivalli 2005, 16–18, 23.)

Keskinäisessä vuorovaikutuksessa lapset oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja ja valmiuksia, joita he harjoittelevat ja kehittävät yhdessä. Vuorovaikutussuhteet antavat lapsille tunteen keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta sekä ryhmän jäsenyydestä. Ne vaikuttavat myös lapsen onnellisuuteen sekä kokonaisvaltaisesti lapsen kehitykseen. (Ikonen 2000, 153–155.)

Oulun yliopiston KT professori Eeva-Liisa Kronqvistin (2006) mukaan eri-ikäisten lasten vuorovaikutus on tärkeä oppimistilanne, jota tulisi tukea monin tavoin. Lapset oppivat ja ohjaavat toisiaan kaikessa missä he yhdessä toimivat. Myös jäljittely ja toisen toiminnan seuraaminen ovat mitä parhaimpia ohjaus- ja oppimistilanteita. Jäljitellessään toisten toimintoja lapsi harjoittelee oman toimintansa arviointia: hän rinnastaa oman tekemisensä toisen tekemiseen. (Munter 2002, 98; Kronqvist 2006, 170–182.)

4.4 Toiminnalliset menetelmät vuorovaikutuksen välineenä

4.4.1 Tuokioiden ohjaus pedagogisesta näkökulmasta

Varhaiskasvatuksessa toimintatuokio termillä tarkoitetaan tavoitteellista pedagogista toimintaa, johon asetetaan tietyt, halutut tavoitteet (Rusanen 2008, 119). Marika Vilen, Päivi Leppämäki ja Leena Ekström (2008, 290) kirjoittavat, että musiikkituokiolla voidaan antaa erilaista tukea elämän eri tilanteisiin. Tukea antavalla musiikkituokiolla voidaan synnyttää myönteinen tunnekokemus ja laajentaa osallistuvien tunne-elämää. Kasvattajat voivat järjestää tilanteita ja sallia myös lasten aloitteesta syntyneiden laululeikkien jatkokehittämistä. Ryhmän ohjaajalla tulee olla tilannetajua hyödyntää tilanteita ja antaa lasten tarttua heitä kiinnostaviin laululeikkeihin. (Korkeamäki 2006, 196–197.)

Vygotskyn mukaan (1978) oppiminen perustuu lapsen vuorovaikutukseen aikuisen ja vertaisryhmän kanssa, erityisesti osaavamman kaverin kanssa (Kronqvist 2006, 181–182; Hujala 1998, 58–59). Ryhmän ohjaajalla on keskeinen rooli vuorovaikutuksen tukemisessa. Ryhmän ohjaajana on varmistettava lapsille oppimisympäristö, joka sekä synnyttää, ylläpitää ja lujittaa yhteenkuuluvuuden tunnetta että kehittää lasten yhteisöä. (Hännikäinen 2006, 126–146.)

Kasvattaja, vertaisryhmä ja leikki tarjoavat lapselle oppimismahdollisuudet (Hujala 1998, 59). Näin korostuu kasvattajan kyky havaita, milloin lapsi tarvitsee tukea edistyäkseen. Pieni lapsi vaatii ryhmässä henkilökohtaisen kohtelun. Ryhmän ohjaajan on annettava jokaiselle lapselle tasavertaisesti huomiota. Harmonisella äänellä saa yhteyden lasten sieluun ja samalla saa luoduksi rauhan ryhmään. (Tiusanen 2002, 182–184.) Myös ohjaajien avoin asenne ja tietämättömyyden julkituominen vievät vuorovaikutustilanteita eteenpäin (Vilen ym. 2008, 248).

Lyytisen mukaan (2001, 120–121) parhaimmat tulokset ryhmän ohjaamisessa saadaan silloin kun ohjaus tapahtuu leikinomaisissa tilanteissa, joissa lapset ovat lähes aina tehtävistä kiinnostuneita ja halukkaita oppimaan. Lasten leikeistä aikuinen saa arvokasta tietoa lasta kiinnostavista asioista, ja niiden pohjalta saattaa syntyä antoisia teemoja ja projekteja. Lapsia herkästi havainnoiva aikuinen huomaa päivittäin tilanteita, joista voi-

si syntyä lasta kiinnostavia oppimistilanteita.

Eri kulttuureissa on eri ihmiskäsitykset, jonka pohjalta ryhmän ohjaajan tulee etukäteen tarkkaan miettiä, minkälainen vuorovaikutuksen menetelmä hyväksytään omaksi työvälineeksi. Kaikkia kulttuureita ei voi tuntea, mutta kulttuuritietous helpottaa vuorovaikutusta huomattavasti. Näin ohjaaja pystyy antamaan kaikille tasavertaista huomiota. (Vilen ym. 2008, 248.)

Bouhlalin, Heinosen & Sulaojan (2006, 58–59) mukaan pienryhmäntoiminnalla päästään tekemään pitkäjännitteistä, tavoitteellista työtä muun muassa maahanmuuttajanaisten lasten kanssa. Ryhmä takaa lapsille paikan, missä he saavat olla turvallisesti oma itsensä. Pienryhmätoiminta mahdollistaa aikuisten ja lasten välisen sekä lasten keskinäisen vuorovaikutuksen helpottamista. Pienryhmässä ohjaaja voi huomioida osallistujien tarpeet paremmin. Lapsella on mahdollisuus saada onnistumisen kokemuksia ja toteuttaa itseä. Pienryhmän ilmapiiri on paljon rentoutuneempi ja näin ollen sekä kasvattajien että lasten on hyvä olla ryhmässä.

4.4.2 Musiikin moniulotteinen vaikutus

Musiikilla on kautta historian ollut merkittävä osa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja hyvän olon tuottamisessa. Musiikkiin on liitetty parantavia voimia ja sen on uskottu lepyttävän ja karkottavan pahoja henkiä lähes kaikissa kulttuureissa (Lehtonen 1998, 13.) Psykologi Maija-Leena Ihalaisen (1989, 132) mukaan musiikki aktivoi varhaislapsuuden äiti-lapsivuorovaikutukseen liittyviä kokonaisvaltaisia tunteita, joille on ominaista ei-verbaalinen, konesteetinen (useista eri aistialueista yhdistynyt) emotionaalinen ”kieli”: kommunikaatio tapahtuu elein, ääntelyin, liikkein sekä rytmin ja kosketuksen välityksellä. Montessoripedagogiikan mukaan laulujen ja laulamisen pitää kuulua jokapäiväiseen työskentelyyn (Keltti-Laine 1992, 36–43).

Varhaisiän musiikkikasvatus vaikuttaa lapsen kaikkiin kehitysalueisiin, niin emotionaalisiin, sosiaalisiin, kognitiivisiin kuin motorisiinkin ja näin vahvistaa lapsen luovuutta ja itseilmaisua. Tällä tarkoitetaan musiikin vaikuttavan tunneilmaisuun, onnellisuuteen, luovuuteen ja ongelmaratkaisutaitoihin, sosiaaliseen kehitykseen, muun muassa itseluot-

tamukseen, itsetuntoon, onnistumisen tunteeseen, itsekontrolliin ja ryhmässä olemiseen. Sen lisäksi musiikilla on vaikutusta fyysiseen kehitykseen kuten liikkumisen perustaitoihin oppimiseen, koordinaatioon ja rentoutumiseen. Se antaa virikkeitä rytmitajun kehittämiseksi ja sen seurauksena kielen edistämiselle. (Vilen ym. 2008, 287–290; Ruokonen 2006, 14–17.)

Seurakunnan julkaisun (Suomen Evankelis-luterilainen kirkko 2004, 7–9) mukaan musiikkikasvattajan on annettava aikaa myös oman musiikillisuuden kehittämiselle. Musiikkikasvatusta voi liittää arjen kaikkiin toimintoihin. Käytettäviä toimintatapoja voivat olla loruaminen, laulaminen, liikkuminen, soittaminen ja kuunteleminen. Alle kolmivuotiaiden tärkeimpiä musiikin muotoja ovat laulu, kehtolaulu, marssi ja tanssi. Jokainen lapsi voi ja haluaa omalla tavalla osallistua musisointiin jos aikuinen välittää. (Hongisto-Åbergin, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 15–17.)

Erkki Tiusasen (2002, 182) mukaan musiikkitutkimuksessa alle kolmivuotiailla selvisi, että lauluintonaatiolla on keskeinen rooli lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksessa. Musiikkikasvatus vaikuttaa kielen oppimisen edistämiseen ja sen seurauksena vuorovaikutukseen. Musiikin käyttö vuorovaikutuksellisen tukemisen välineenä on erityisen aiheellista tilanteissa, joissa osallistujien itsensä ilmaiseminen ja verbaalinen tuottaminen ovat rajoittuneita. Musiikin käyttö vuorovaikutuksessa on suositeltavaa kaikille niille, joilla verbaalinen kyky käsitellä tunteita on lukkiutunut tunnepitoisista syistä, esimerkiksi voimakkaan ahdistuksen takia. (Vilen ym. 2008, 293–294.)

Ensimmäisenä ikävuotena lapsen perusturvallisuuden tunnetta lujitetaan musiikin keinoin, samalla lasta rauhoitetaan ja viihdytetään, kehitetään kuuntelemisen kykyä. Herätetään kiinnostusta ympäristöä kohtaan ja innostetaan lasta liikkumaan ja löytämään oman kehonsa tuntemuksia. (Hongisto-Åbergin ym. 1993, 55.)

Toisena ikävuotena puheen kehittymisen kautta lapselle avautuu käsitteiden maailma. Kielellä on merkittävä rooli lapsen opetellessa tunnistamaan kehonsa osia, eroa suuntien välillä, tilakäsitteitä, värejä ja muotoja. Lapsen sananvarasto käsittäisi vain muutaman sanan, hänen kommunikointikykynsä on oleellista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 61.)

Kolmantena ikävuotena laulaminen, tanssiminen, soittaminen ja kuuntelu muodostuvat lapsen luonnollisiksi ilmaisukanaviksi ja jokapäiväiseksi virkistykseksi. Musiikki auttaa lasta hahmottamaan ja jäsentämään päivän vaiheita ja kokemuksia. Musiikki on oma alueensa, mutta toimii myös lapsen ja häntä ympäröivän todellisuuden välikappaleena. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 67.)

4.4.3 Vuorovaikutukselliset loru-, tanssi- ja laululeikit

Vuorovaikutukselliset laululeikit rakentavat kiintymyssuhteen ja vaikuttavat suoraan lapsen käsitykseen itsestään ja maailmasta. Vuorovaikutusleikki on aikuisten ja lasten toiminnallisuutta yhdessä. Vuorovaikutukseen olennaisesti kuuluvat katsekontakti, kosketus, muu hoiva ja hauskat leikit. (Jernberg & Booth 2003, 54–65; 345–347.)

Lapsen kehittyvä tasapainoaisti ja motoriikka vaativat tuekseen aktiivisia, vauhdikkaita leikkejä. Vauvat nauttivat köröttelystä, keinuttamisesta, ylös heilauttamisesta, jalkoja pitkin laskemisesta ja pyörittelystä. Vauvan kanssa vanhemmat voivat tanssia sylikkäin musiikin tahdissa, vauvaa voi tanssitella sylistä syliin. Vuorovaikutusleikit vahvistavat ja lujittavat vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. (Salo & Tuomi 2008, 45.)

Musiikin ja liikkeen yhdistämisellä on positiivinen vaikutus koordinaatiokykyyn, kehon tuntemukseen, kuuntelu- ja keskittymiskykyyn, itsetuntoon sekä ilmaisullisuuteen. Sekä liikunnassa että musiikissa peruslähtökohtana on rytmi. Rytmi on soittoa, laulua, lorua ja liikettä yhdistävä tekijä, jota harjoitellaan monin tavoin. Kehon kautta lapselle avautuu omakohtaisten kokemusten kautta mahdollisuuksia osallistua musiikkiin. (Penttinen 2009, 299–300.)

Loru on näppäräsanainen, usein ajatukseton hokema. Useimmiten loru tarkoittaa runoa, joka on tehty lapsille ja jossa on loppuriimit. Loru houkuttelee lasta liikkeelle. Loruissa korostuvat perusliikkeet. Niitä ovat hyppääminen ja käveleminen, taputus ja paukutus. Perusliikkeet yhdistävät helposti lorun sanallisiin ohjeisiin. Pullin (2004, 19) mukaan lapsi oppii loruja parhaiten siten, että aluksi aikuinen lukee lorun liikkeellä ja ryhtyy vasta myöhemmin itse lausumaan loruja yhtä aikaa liikkeen tekemisen kanssa. Kun lapset osaavat lorun ulkoa, liikkeiden yhdistäminen on helpompaa. (Pulli 2004, 7–12; 19–

20; Tolonen 2002, 173.)

Pullin (2004, 12) mukaan mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä selkeämmin toiminnallisuus on lapselle luonnollinen tapa olla olemassa: leikkiä, tutkia, kokeilla. Loruleikkien avulla aikuinen voi hyppyyttää lasta, päräyttää massuun tai kutittaa jalkapohjista. Lapselle loru on hauska leikki. Loru edistää sarjamuistin ja rytmitajun kehittymistä sekä kielen oppimista. Pienille lapsille loruissa tärkeintä ei ole kielellinen informaatio, vaan runon rytmi ja sointi. Lapsi ei ymmärrä mitä sanotaan loruissa, hän nauttii kielen rytmistä. Aikuisen kanssa jaettu aika ja yhdessä koettu ilo on parasta, mitä voi antaa lapselle. (Pulli 2004, 12–15.)

4.4.4 Nuket ja lelut tunteiden ilmaisun keinona

Käsinukeilla on hyvät edellytykset kannustaa lasten ja aikuisten vuorovaikutusta. Niistä saadaan hyötyä ja iloa yhteishetkien aikana. Käsinukkien käyttö luo myönteistä ilmapiiriä ja edistää sosiaalisten suhteiden kehitystä. (Toren 2000, 87.) Käsinukke auttaa lasta ilmaisemaan ja ymmärtämään omia tunteita, mikä lisää lapsen vuorovaikutuksellisia taitoja ja rakentaa hänen kykyjä luoda ja ylläpitää myönteisiä sosiaalisia suhteita (Saari 2001, 7). Käsinuken käyttäjän liikkeiden ja äänensävyjen avulla käsinukke välittää lapsille tunteita, tietoja ja uskottavia tapahtumia. Baricin (1996, 6) mukaan käsinukke vetoaa niin tekijänsä kuin yleisönsäkin tunteisiin ja mielikuvitukseen.

Käsinuken lisäksi tuokiossa käytimme sorminukkea ja pehmoleluja. Airaksisen ja Okkosen (2006, 32) mukaan pehmoeläimet on hyvä keino auttaa lapsia tutustumaan leikin kautta erilaisiin toimintatapoihin. Lisäksi pehmolelujen kautta voidaan auttaa ujoja lapsia pääsemään mukaan seikkailuun. Nukke tuo aikuisen ja lapsen välille aidon vuorovaikutuksen. Nuken avulla voi päästä syvälle lapsen kokemusmaailmaan. Vähäeleinen nukke on lapselle todellinen, tunteva ja elävä persoona. (Taras-Vaulasvirta 2003, 6, 20.)

Sorminukke herättää hellyyttä ja myötätuntoa. Sitä on helppo liikuttaa ja sen saa helposti elämään, koska omaa sormea liikuttamalla nukkekin alkaa liikkua. Pehmolelu, käsi- ja sorminukke ovat hyvä keino esitellä runoja, loruja tai lauluja houkuttelemalla lapsia mukaan toimintaan. (Airaksinen & Okkosen 2006, 30–32.)

5 PRODUKTION TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA KOHDERYHMÄ

5.1 Chili-hanke

Chili-hanke on kolmivuotinen Eurooppaan sosiaalirahaston rahoittama hanke, jota hallinnoi Helsingin sosiaaliviraston kehittämiskeskus. Hankkeen toiminta-alue on Itä- ja Pohjois-Helsingissä. Hanke käynnistyi tammikuussa 2009 ja päättyy vuoden 2011 lopussa. (Kruskopf 2009.)

Chili-hanke toimii Mellarissa, joka on yhteisö- ja kulttuuritalo Mellunmäessä. Mellunmäki on pieni lähiö Itä-Helsingissä. Monet palvelut Mellunmäessä on keskitetty Mellariin (Mellunmäki yhdistys ry 2009). Se toimii Mellunmäen asukkaiden omana kokoontumispaikkana, jossa he voivat nauttia kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnasta. Mellarin aulassa voi muun muassa lukea sanomalehtiä, juoda kahvia, käyttää tietokonetta ja muuten seurustella kavereiden kanssa. Sosiaalivirasto ja Mellunmäki-yhdistys järjestävät Mellarissa muun muassa alueen monipuolista kurssitoimintaa. (KontuKeskus ry 2009.)

Chili-hankkeen kohderyhmänä ovat työmarkkinoiden ulkopuolella olevat maahanmuuttajanaiset kuten pienten lasten kotiäidit, jotka jäävät kieli- ja kotoutumiskurssitarjonnan ulkopuolelle muun muassa kotiäitiyden velvoitteiden vuoksi. Hankkeen tavoitteena on kohderyhmän sosiaalinen vahvistaminen ja kotoutumisen edistäminen. Chili-hanke tarjoaa naisille mahdollisuuden kielen oppimiseen, tiedon saamiseen koulutuksista sekä työelämästä. Edellä mainitulla on vaikutus perheen lapsiin, joille vanhempien aktiivinen toimivuus on esimerkki ja kannustin opiskeluun ja työmaailmaan. (Kruskopf 2009.)

Hanke järjestää naisille vuoden mittaisia Sovaki - kieli- ja kotoutumiskursseja, yksilöllistä ohjausta sekä vertaistukiryhmiä. Sovaki tarkoittaa sosiaalista vahvistamista ja kieliä. Kurssit vahvistavat naista omaan elämään kuuluvien asioiden hoidossa, lasten kasvatuksessa ja perheen hyvinvoinnin edistämisessä. Sovaki-kursseilla opiskellaan käytännön elämässä tarvittavaa suomen kieltä ja yhteiskuntatietoutta. (Kruskopf 2009; Svensk 2009, 14–15.)

Kurssilaiset edustavat monia eri kansallisuuksia ja heillä on erilaiset koulutustaustat, ammatit ja oppimisvalmiudet. Ainoana vaatimuksena kurssille pääsemiseen on luku- ja kirjoitustaito. Kurssin alkaessa opiskelijoilla ei ole joko lainkaan suomen kielen taitoa tai he osaavat ainoastaan suomen kielen alkeet. Jotta äidit voivat osallistua kotoutumiskursseille, sen ajaksi Mellarin tiloissa alle kolmevuotiaille lapsille on järjestetty lastenhoito. (Kruskopf 2009.)

Sovaki-kurssien ohella maahanmuuttajanaisille mahdollistetaan osallistuminen Mellarin ja oman asumisalueen vertaistukiryhmätoimintaan, jossa he saavat henkilökohtaista opastusta oman asuinalueensa työ- ja harrastusmahdollisuuksiin sekä palvelutarjontaan. Näin naisille ja lapsille mahdollistuu kiinnittyminen oman asuinalueensa ja kuntansa asuinympäristöön. Vertaistukiryhmiä rakennetaan myös elämänhallintaa tukevien teemojen ympärille. (Helsingin kaupunki 2009.)

Hanke tarjoaa maahanmuuttajanaisille matalan kynnyksen kotoutumiskurssin yhteistyötahojen kanssa. Maahanmuuttajanaiselle avautuvat oppimis- ja työmahdollisuudet, mikä helpottaa heidän yhteiskuntaan kotouttamisprosessia. Hankkeen kautta naiset saavat tietoja ympäröivästä yhteiskunnasta, sen toiminnasta ja työelämän mahdollisuuksista. (Svensk 2009, 14–15; Helsingin kaupunki 2009.)

5.2 Musiikkileikkituokioiden kohderyhmä

Kohderyhmämme on kotona pienten lasten kanssa olevat maahanmuuttajaäidit, jotka ovat jääneet kotoutumissuunnitelman ulkopuolelle. Maahanmuuttajaperheen äiteinä olemme huomanneet, että maahanmuuttajaäidit kaipaavat järjestettyä toimintaa, joka tukisi vanhemmuutta. Harjoittelumme aikana huomasimme, että heille ei järjestetä riittävästi ohjattua toimintaa, varsinkaan äideille ja heidän lapsilleen tarkoitettua yhteistä toimintaa.

Maahanmuuttajaäidin on vaikea tutustua suomalaisiin äiteihin kielitaidon puuttumisen vuoksi ja muut maahanmuuttajaäidit voivat olla vaikeasti tavoitettavissa. Huomasimme että esimerkiksi leikkipuistoissa pidettyihin musiikkileikkituokioihin maahanmuuttajaäiti ei useinkaan uskalla osallistua. Tähän voi vaikuttaa äidin oma luonne sekä heikko

suomen kielen taito. Myös yksityisiin musiikkikerhoihin on vaikeaa päästä korkean hintatason vuoksi.

Tuokioiden kohderyhmä oli sovittu yhteistyössä projektipäällikkö Else Kruskopfin kanssa. Toimintatuokioihimme osallistui Chili-hankkeen kotoutumiskursseilta kuusi äitiä ja seitsemän lasta. Yksi äiti osallistui kahden lapsensa kanssa. Tuokioihin osallistuneet lapset olivat iältään kolmesta kuukaudesta kahteen ja puoleen vuoteen. Lähes kaikki ryhmän äideistä ovat olleet Suomessa alle kolme vuotta.

Ennen Chili-hankkeen alkua äidit eivät osanneet suomea. Toimintaa käynnistäessämme äitien suomen kielen taso oli arviointimme mukaan todella heikko. Suurin osa kohderyhmäämme kuuluvista äideistä on kotoisin entisen Neuvostoliiton alueilta ja Lähi-idästä. Melkein kaikki ryhmän jäsenet tunsivat jo toisensa keväästä asti, koska heidän kotoutumiskurssinsa alkoi helmikuussa vuonna 2009. Osallistuminen musiikkileikkituokioihin oli kaikille vapaaehtoista.

Kuva 1. Lehdet lentää

Kuva 2. Soittaminen

6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

6.1 Suunnitteluvaihe

Opinnäytetyön kirjoittaminen oli pitkä prosessi ja sen aiheen pohtiminen alkoi jo opiskelumme alussa. Ensin tarkoituksenamme oli järjestää vertaistukiryhmä kotoutumisen tukemiseksi. Totesimme, että ryhmän kokoaminen on vaikeaa. Sen lisäksi vertaistukiryhmässä kaikki asiakkaat ovat kotoisin eri maista ja osaavat huonosti suomea, niin yhteisen kielen löytäminen voi olla vaikeaa. Vertaistukiryhmän järjestäminen pelkästään äideille ilman lapsia on vielä haasteellisempaa. Näin päädyimme siihen, että äidit ja lapset olisivat yhdessä.

Menetelmän, jolla äiti-lapsituokiot toteutetaan, piti olla sellainen, joka sopii eri kulttuureista tuleville ihmisille sekä antaa mahdollisuuden erilaisten elämysten ja mielikuvien kokemiselle. Siten päätimme, että musiikin avulla pystymme löytämään yhteisen kielen osallistujien kanssa sekä vahvistamaan äitien ja lasten välistä vuorovaikutusta, joten ratkaisimme asian niin, että sovellamme toimintaan myös vuorovaikutuksellisia leikkejä, loruja ja liikuntaa käsinukketeatterin keinoin. Olemme päätelleet, että vuorovaikutusleikki tukisi mahdollisimman hyvällä tavalla äitien ja heidän lapsiensa välistä vuorovaikutusta sekä antaisi heille tarvittavia vertaissuhteita, joista olisi paljon apua kotoutumisen aikana ja ennaltaehkäisisi mahdollisia maahananmuuton aiheuttamia ongelmia.

Työelämäntaho, jonka kanssa sovimme opinnäytetyöstä, oli Chili-hanke. Tammikuussa 2009 keskusteltuamme Chili-hankkeen projektipäällikkö Else Kruskopfin kanssa opinnäytetyön lähtökohdista, aloimme suunnitella työtämme eteenpäin. Yhteisessä tapaamisessa saimme Chili-hankkeen toimintaan liittyviä esitteitä, joiden avulla saimme tietoa työelämätahon toiminnasta. Lähtökohtana työskentelylle kävimme tutustumassa Helsingin ja Vantaan leikkipuistojen järjestämiin äiti-lapsitoimintoihin. Lisäksi selvitimme, miksi Chili-hanke tarvitsee tätä toimintaa ja mihin tietoperustaan sen toteuttamat äiti-lapsituokiot perustuvat.

Valittuamme työmme aiheen selvitimme, oliko aiheesta tehty muita vastaavia opinnäy-

tetöitä, tutkimuksia, tuotoksia tai ideoita. Kävi selville, että juuri maahanmuuttajille äiti-lapsimusiikkileikkitoimintaa suomenkielellä ei ollut aiemmin järjestetty. Haimme kirjastosta tarvittavaa kirjallisuutta ja musiikkimateriaalia sekä pohdimme tulevia arviointimenetelmiä.

Seuraavassa tapaamisessa helmikuussa 2009 selvitimme hankkeen ja äitien musiikkileikkituokioiden ohjelman sisältöä koskevia odotuksia ja toivomuksia. Samalla katsoimme tilat arvioidaksemme, kuinka monta osallistujaa voimme toimintaan ottaa. Jaoimme tuokiomme mainokset Chili-hankkeen kotoutumiskursseille osallistuville äideille. Mainoksessa (Liite 1) mainitsimme, että tarkoituksenamme on tarjota ryhmäläisille äiti-lapsimusiikkileikkituokioita käsinukketeatterin keinoin.

Asetimme toiminnalle tavoitteet, jotka soveltuvat Chili-hankkeen tavoitteisiin ja omiin tavoitteisiimme. Tavoitteena oli tuottaa materiaalia ja testata sen toimivuutta käytäntöön järjestämällä äiti-lapsituokiota varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi ja sen kautta helpottaa Suomeen sopeutumisprosessia. Täten pyrimme saamaan tietoa tuokioiden sisällön soveltamisesta, menetelmän toimivuudesta ja vuorovaikutuksellisista musiikkileikeistä. Lisäksi ajatuksena oli vahvistaa omaa ammatillista osaamista. Chili-hanke esitti toiveen, että toiminta mahdollisesti tukisi osallistuvien suomen kielen kehittämistä. Alkuperäisenä suunnitelmanamme oli testata tuokiot keväällä 2009. Päätimme kuitenkin pitää silloin vain kokeilutuokion, jonka perusteella voisimme suunnitella toimintamme jatkoa.

Alustavasti sovimme Chili-hankkeen päällikkö Else Krupskopfin kanssa, että tuokiot voidaan pitää Mellarin tiloissa. Mellarista löytyi erillinen iso kerhohuone Chillari, jossa on tarpeeksi tilaa tuokioitamme varten. Else lupasi auttaa CD-soittimen, soittimien ja mattojen hankinnassa. Ostimme Kultainen laulukirja -kirjan, saippuakuplat, käsi- ja sorminuket sekä lorupussin kortteineen. Materiaalihankinnan kustannuksia syntyi noin 90 euron verran. Loput materiaaleista kuten huivit, videokamera, pehmoleluja ja muut materiaalit toimme kotoa ja CD-levyt lainasimme kirjastosta.

Tuokiota edeltävänä päivänä tarkistimme kaikkien tarvittavien materiaalien ja soittimien saatavuuden. Kävimme läpi työnjaon sekä laululeikkien järjestyksen ja niihin liittyvät liikkeet. Aamuisin tulimme paikalle hyvissä ajoin, jotta ehdimme valmistelemaan tilat. Erityistä huomiota kiinnitimme kalusteiden sijaintiin saadaksemme tilan mahdollisimman isoksi sekä kaikkien visuaalisten ärsykkeiden poistamiseen, kuten esimerkiksi tarpeettomien lelujen peittämiseen. Pohdimme myös missä välineet ovat, kun jaamme ne, sekä miten keräämme välineet ja materiaalit.

6.2 Kokeilukerta

Musiikkileikkituokion kokeilukerta pidettiin 13.5.2009. Sen tarkoituksena oli tutustua tulevaan ryhmään sekä houkutella äitejä lastensa kanssa osallistumaan tuokioihin syksyllä 2009. Kokeilukertaan tuli kolme äitiä lapsineen. Lapset olivat iältään kolmesta kuukaudesta puoleentoista vuoteen. Tuokio kesti 35 minuuttia ja sisälsi kuusi laulua, jotka valitsimme sillä perusteella, että ne olisivat yksinkertaisia ja helposti mieleen jääviä. Tuokiossa mukana olivat pupukäsinukke sekä pupupehmolelu. Ensimmäisenä ohjelmassa oli alku- ja tutustumislaulu. Lapsiin tutustuimme pupukäsinuken avulla.

Seuraavaksi lauloimme, leikimme ja tanssimme piirissä. Äidit ja lapset taputtelivat, marssivat ja pyörivät. Tuokiomme hauskin hetki oli silloin, kun lapset ja äidit saivat itse olla osana esitystä. Laulun Huu-sai-sai -aikana meillä oli peitto, jonka reunoista kaikki pitivät kiinni ja heiluttivat sitä. Leikissä oli mukana pupukäsinukke, joka pantiin välillä peiton alle piilon ja välillä pupu hyppi peiton päällä. Kaikki osallistujat nauroivat. Tämän hetken aikana meille tuli mieleen antaa tuokioille nimeksi *Yhdessä on hauskaa!*

Seuraavaksi huivien avulla leikimme kurkistusleikkiä. Rentoutuslaulun aikana lapset makasivat lattialla ja me puhalsimme saippuakuplia, joita lapset saivat rauhassa katsella. Loppupiirissä lauloimme ja kiitimme äitejä ja heidän lapsiaan mukavasta yhdessäolosta.

Tuokion päätyttyä kysyimme äitien palautetta yksinkertaisessa muodossa (Liite 3). Kaikki kolme palautetta olivat iloisen hymynaaman muodossa. Äidit olivat erittäin tyytyväisiä järjestettyyn kokeilukertaan. He kertoivat tuokion vastanneen heidän tarpeitaan ja lupasivat tulla syksyllä 2009.

Mielestämme se, mitä halusimme toteuttaa, oli onnistunut pienistä puutteista huolimatta. Sovimme, että seuraavalla kerralla meidän on kiinnitettävä tarkempaa huomiota rooleihimme vetäjinä: olisi tarkemmin määriteltävä kummankin toiminta, askel askeleelta. Tältä pohjalta pohdimme ja kehitimme tuokioiden sisältöä kesän 2009 aikana.

6.3 Jatkosuunnittelu

Kokemuksemme perusteella huomasimme, että ryhmäohjauksessa on tärkeää, että jokaisen tulevan tuokion toiminta tulee olla hyvin suunniteltu. Toiminnan tavoitteena oli järjestää äideille ja lapsille mukavaa tekemistä, joka tukisi heidän välistä vuorovaikutusta, sekä kokeilla erilaisia menetelmiä ja ideoita. Oma tavoitteemme ryhmänohjaajina oli vahvistaa ryhmänohjaustaitojamme ja oppia toimimaan maahanmuuttajalasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Pyrimme vaikuttamaan ryhmän toimintaan tukemalla lasten sosioemotionaalista, kognitiivista ja psykomotorista kehitystä sekä antamalla jokaiselle mahdollisuuden saada onnistumisen kokemuksia.

Prosessissa etenimme perehtymällä ensin lähdemateriaaliin, josta etsimme perustelut toiminnallemme. Luettuamme aiempia teoksia ja kirjallisuutta, avasimme käsitteitä, jotka liittyivät aiheeseen. Meitä ihmetytti, miten niukasti maahanmuuttajalasten musiikkikasvatukseen liittyvää aineistoa löytyy. Tarvitsimme myös tietoa maahanmuuttajalasten ja heidän vanhempiensa opetusmenetelmien soveltamisesta ja vuorovaikutuslaululeikkien merkityksestä sekä siitä, mitä pitää eettisesti huomioida työskentelyssä eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Pohdimme myös, miten voimme houkutella yksikaksivuotiaat lapset keskittymään pitkäjänteiseen työskentelyyn.

Perehdyttyämme aiheeseen liittyvään teoriatietoon ja avattuamme käsitteitä, ryhdyimme asettamaan toiminnalle tavoitteita ja suunnittelemaan tuokioiden aiheita. Aiheet nousivat selkeän suomenkielen laulujen valikoimaan tutustumisemme jälkeen. Laulujen valikoimasta erottelimme lasten ja aikuisten esittämiä lauluja, koska mielestämme sillä on suuri vaikutus tunnelman luomiseen. Mietimme myös niiden sopivuutta jokaisen tuokion laululeikkeihin.

Pohdimme omia lähtökohtiamme työskentelylle ja niitä asioita, joita halusimme tuoda äideille esille. Meidän piti miettiä tuokioiden aiheita. Lähtökohtana oli se, että aiheet olisivat äideille ja lapsille mielenkiintoisia ja mielekkäitä. Pyrimmekin siihen, että laululeikkien kieli olisi mahdollisimman helposti ymmärrettävää. Seurasimme, että jokainen tuleva aihe liittyisi aiempiin kokemuksiin. Mietimme myös, miten aihetta jatketaan myöhemmin. Suurin osa lapsista oli alle kaksivuotiaita ja heidän keskittymisensä toimintaan voi olla haasteellista. Joten huomioimme aiheet niin, että ne sisältäisivät juuri sopivia haasteita lasten iän ja kaikkien suomenkielen tasoille.

Kokeilukerran aikana huomasimme, miten innoissaan lapset lähtivät leikkiin mukaan. Näin toimintaa suunniteltaessa pyrimme siihen, että tuokiot olisivat mahdollisimman leikinomaisia. Lapsi on silloin motivoituneempi osallistumaan toimintaan. Tuokioissa myös havainnoimme, mistä laulusta tai leikistä lapset erityisesti pitivät ja käytimme tällaista laulua tai leikkiä myös seuraavissa tuokioissa. Paljon ideoita toimintaan olemme saaneet myös omien lastemme kanssa leikkiessä ja laulaessa.

Päätimme tuokioissa käyttää lyhyitä lauluja. Suurin osa laulujen sanoista oli selkeätä suomenkieltä. Laulut oli valittu siten, että äitien olisi helppo niitä ymmärtää ja muistaa lauluihin kuuluvia leikkiliikkeitä, mikä positiivisesti vaikutti äiti-lapsisuhteen tukemiseen ja osallistujien suomenkielen oppimiseen. Laulut oli valittu niin, että ne vaihtelisivat eri rytmissä, sävelkorkeudessa sekä eri äänenvoimakkuudessa. Toiminta suunniteltiin niin, että laulut toistettiin monta kertaa.

Huomioimme ryhmämme äitien näkemyksiä ja toivomuksia, koska äiti tuntee oman lapsensa parhaiten. Näin pyrimme toiminnassamme toteuttamaan asiakaslähtöisyyttä. Äidit kertoivat meille, että eniten lapset ovat innoissaan eläimistä.

6.4 Toteuttamisvaihe

Suunnittelimme musiikkileikkituokiot kesän 2009 aikana. Ennen ensimmäistä tuokiota kävimme kuitenkin uudestaan läpi tuokioiden sisältöä, jotta saimme tarkistettua tuokion materiaalit. Laulut oli valittu jo aiemmin. Tuokion ohjelman järjestys piti kuitenkin vielä suunnitella.

Aineiston soveltuvuutta käytäntöön oli testattu syksyllä 2009 harjoittelujaksollamme Chili-hankkeessa. Tuolloin pidimme seitsemän äiti-lapsimusiikkileikkituokiota. Tuokioiden aikana äidit olivat koko ajan vuorovaikutuksessa sekä omien lastensa että paikalla olevien maahanmuuttajaäitien kanssa. Lapset puolestaan olivat keskinäisessä vuorovaikutuksessa, leikinomaisessa ympäristössä he seurasivat toisiaan ja oppivat uusia taitoja toisiltaan.

Olemme suunnitelleet musiikkileikkituokiot sillä tavalla, että niiden alku ja loppu olisi samanlainen eli toistuisi kerrasta toiseen. Näin lapsi oppii ennustamaan tulevaa toimintaa ja sen kautta hänellä on turvallinen ja luottavainen olo. Tuokion aikana me istuimme piirissä. Pienemmät lapset istuivat äitiensä sylissä ja isommat äitiensä vieressä joko pienillä tuoleilla tai pehmusteilla.

Erityistä huomiota kiinnitimme sellaisen taianomaisen ilmapiirin luomiseen, joka motivoisi lapsia pysymään toiminnassa mukana. Esimerkiksi taikapussissa olevat yllätykset tai joku eksynyt eläin yllätti lapset. Lapset käyttävät helposti omaa mielenkuvitustaan ja tulevat mielikuvitusleikkeihin mukaan. Näin jokainen lapsi pystyisi aktiivisesti osallistumaan ja keskittymään yhteistoimintaan.

Käsi-, sorminukke ja pehmolelu olivat mukana lauluhetkien ja -leikkien aikana ja ne esittelivät uusia lauluja. Niiden avulla myös kerroimme, mitä seuraavaksi tapahtuu. Pehmolelujen tehtävänä oli innostaa lapsia leikkeihin. Pehmolelut auttoivat ujoja lapsia pääsemään mukaan seikkailuun. Pehmoeläimet auttoivat lapsia tutustumaan leikin kautta erilaisiin toimintatapoihin. Varauduimme myös siihen, että jos tuokion aikana lapsen keskittyminen herpaantuu, niin kannustamme lasta käsinukkien avulla. Näin autoimme lapsia sopeutumaan toimintaamme. Tarvittaessa annoimme lasten pidellä pehmoleluja.

Tuokioiden aiheet olivat seuraavat: Maapalloa ympäri, Metsäretki, Maatilalla, Taikapussi, Mummolassa, Lorupussi ja Lempilaulujen maailma. Tuokiorakennetta pidimme turvallisesti samankaltaisena. Näin jokainen kerta sisälsi alku- ja tervetulolaulun, toiminnallisen leikkilauluosan liikkuen, laulaen ja loruilla rytmittäen, soittamisen, rauhoittumisen ja yhteisen loppupiirin.

Jokaisen tuokion aloitimme aina triangelin soitolla. Sen jälkeen pidimme lyhyen hiljaisen hetken, jonka jälkeen aloitimme hiljaisella äänellä. Huomasimme kokeilukerralla, että näin lapset rauhoittuivat ja yrittivät virittyä tulevaan mielenkuvitusmaailmaan. Kiinnitimme erityistä huomiota lasten motivaatiota herättävän ilmapiirin luomiseen.

Sen jälkeen tuokio jatkui alku- ja tervetulolaululla. Tuokioiden alussa johdettiin lapset ja äidit mielenkiintoisiin seikkailuihin. Alkulaulun aikana annoimme lapsille henkilökohtaista huomiota esimerkiksi sanomalla jotakin miellyttävää. Näin saimme selville lasten sen hetkiset tunnetilat. Käsinukke ja pehmolelu toivottivat jokaisen lapsen tervetulleeksi laulamalla alkulaulua. Samalla koskimme leluilla lasta, jotta heidän ujoutensa hellittäisi. Näin lapset eläytyivät helposti ja nopeasti tuttuun tilanteeseen.

Alkuosion kolmannen laulun avulla kysyimme ensin käsinukelta ja sitten jokaiselta lapselta, mitä me tänään teemme. Äidit ja lapset keksivät yhdessä liikkumistapoja. Viimeiseksi kysyimme pehmolelulta ja silloin pehmolelu kertoi tämän tuokion aiheen.

Varsinainen tuokion osa sisälsi vuorovaikutukselliset loru- ja laululeikit. Toiminnallisessa liikunta- ja leikkiosan aikana hyödynsimme lauluja, loruja, marsseja, jumppahetkiä ja leikkejä. Pyrimme käyttämään aktiivisia ja hitaita leikkejä vuorottelen, jotteivät lapset riehuisi.

Jokaisessa tuokiossa varsinaisen toimintaosan jälkeen oli soittamisen aika, mikä havainnointimme mukaan oli aina huippuhetki toiminnassamme. Kolmannen tuokiokerran jälkeen äidit ja lapset odottivat jo tätä hetkeä. Toiminnassamme käytimme perussoittimia, kuten kehärumpua, jalopuisia rytmikapuloita, marakasseja, triangelia sekä kulkusia. Soittimiin tutustuimme vähitellen ja yhteen kerrallaan kuuntelemalla ensin soittimen ääntä. Neljännestä tuokiosta eteenpäin lapsi sai jo valita itselleen soittimen koko valikoimasta. Musiikkituokioiden lopussa tutuissa lauluissa lapset soittivat musiikin sykkeen jo tarkemmin.

Kuva 3. Soittaminen

Musiikkileikkituokiot päättyivät samaan rauhoitus- ja loppulauluun. Aktiiviset leikit vaativat jälleen pitkän rauhoittelun. Lapset istahtivat syliin tai lattialle lepäämään. Läheisyys ja kosketus auttavat usein rauhoittumista ja äidin syli on turvallinen paikka pikku lapselle rauhoittua. Kokeilimme kolmea eri rentoutumistapaa: höyhenillä silittely, huivien heittäminen ilmaan ja saippuakuplien puhaltaminen. Lapsen silittely ja lepäily toimivat hienosti yhdessä rauhoittavan musiikin soidessa. Saippuakuplien puhaltaminen ja niiden seuraaminen kokosivat ryhmää yhteen ja näin rauhoittivat lapsia.

Lopuksi pidimme loppupiirin, johon kuului tuokion päätteeksi vilkutuslaulu. Tärkeää oli myös hiljaisuus ja rauhoittuminen toiminnallisen osion jälkeen. Innokkaassa toiminnassa lapset ja äidit eivät edes huomanneet, että tuokio on loppunut. Seuraavissa osioissa kuvaillaan tarkemmin jokaisen tuokion sisältöä.

6.4.1 Maapalloa ympäri

Ensimmäinen tuokio pidettiin 16.9.2009 aamupäivällä klo 9.00–9.45. Tuokioon osallistui viisi äitiä ja kuusi lasta sekä lastenhoitaja. Yhdellä äidillä oli kaksi lasta mukana. Tuokion aiheena oli Maapalloa ympäri. Aiheen valinta pohjautuu toiminnan tarkoitukseen: äidit ovat kotoisin eri maista ja tuokion tarkoituksena oli luoda perusturvallisuuden ja luottamuksen tunne, virittää ryhmäläisten vuorovaikutusta ja näin ollen sitouttaa äidit ja lapset jatkotoimintaamme.

Taulukossa 1 on kuvattu Maapalloa ympäri -tuokion sisältö. Tuokion aikana istuttiin piirissä pehmusteilla. Pupu Jussin (pupukäsinukke) vieraana tällä kerralla oli iso ja pieni koira (pehmolelut) sekä pieni hiiri (sorminukke). Lauloimme jäniksestä, pienestä ja isosta koirasta sekä hiirestä. Tuokion aikana matkustettiin maapalloa ympäri ja lopussa osuimme Afrikkaan, missä lapset saivat itse soittaa rytmikapuloilla.

Voimakkaasti stimuloivat leikit vaativat pitkän rauhoittelun. Annoimme jokaiselle äidille höyhenet ja näytimme, miten voi silittää lasta. Lasten silittely toimi hienosti yhdessä rauhoittavan musiikin soidessa. Musiikin pysähdyttäessä pidimme loppupiiri.

TAULUKKO 1. Tuokio 1. Maapalloa ympäri

Laulut:	Toiminta:
Alkuosio:	
1. Hyvää huomenta!	1. Lauloimme leluhahmojen kanssa ja toivoimme kaikille hyvää huomenta.
2. Kukahan se täällä tänään on	2. Tutustuimme lapsiin koskettelemalla heitä käsinukella. Laulettiin myös myöhästyneille.
3. Mitä tehdään	3. Laulettiin yhdessä keksimällä liikkumistapoja. Äidit auttoivat keksimään liikkumistapoja
Varsinainen toimintaosio:	
4. Jäniksellä pitkät korvat	4. Lapset ja äidit yhdessä näyttivät pitkät jäniksen korvat nostamalla kädet korviksi. Lisäksi pompittiin kuin pienet jänöt ja laulun lopussa piilouduttiin kämmenten taakse.
5. Pikku koira laulaa	5. Laulettiin isosta ja pienestä koirasta eri voimakkuudella sekä tehtiin laulun liikkeet kaikki yhdessä. Ennen laulua näytimme lapsille pienen ja ison koiralelun. Hau hau hau -kohdissa taputettiin. Teksti puhui puolestaan. Eri eläimet liikkuvat eri tavoin. Laulun koira maahan kellahtaa -sanojen kohdissa kellahdimme maahan.
6. Stop	6. Opetimme lapsia pysähtymään stop -sanan kohdalla. Se meni kaikilla hienosti. Laulua jatkettiin keksimällä omia liikkumistapoja.
7. Hiiri mittaa maailmaa	7. Käveltiin pienin askelin ympäri huonetta, näytettiin käsillä hiirelle miltä se iso maailma näyttää. Ennen laulua etsittiin pientä hiirtä (sorminukke).
Soittaminen:	
8. Afrikan yö	8. Soitettiin rytmikapuloilla. Laulun lopussa kuunneltiin lintujen laulamista ja pyrittiin hiljaisuuteen.
Rentoutus ja loppupiiri:	
9. Ollaan aivan hiljaa	9. Lapset olivat äitien sylissä. Rauhoittaakseen lapsia äidit silittelivät heitä höyhenillä.
10. Suljen ihanan soittorasian	10. Loppupiirissä kiitettiin toisiaan. Toimittiin laulun sanojen mukaan sekä soitettiin triangelilla laulun rytmin mukaan.

6.4.2 Metsäretki

Tuokio pidettiin 20.9.2009 klo 9.10–9.50. Toisen tuokion aiheena oli Metsäretki. Paikalla oli kolme äitiä ja neljä lasta. Tuokiossa käytimme norsupehmolelua ja pupunukkea. Taulukossa 2 on kuvattu Metsäretki -tuokion sisältö. Tuokion aikana otettiin valokuvat. Osallistujille kerroimme, että tässä tuokiossa on mukana ”lehdistön edustaja”. Valokuvaajana toimi Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelija.

Tuokion lopussa kävimme läpi viisi tuokion sääntöä. Jotta äitien olisi helpompi ymmärtää sääntöjen sisältöä, kirjoitimme ne erivärisille kartongeille. Ensimmäisenä sääntönä oli, että äidit ovat toiminnassa mukana. Asetimme sen säännöksi, koska edellisellä kerralla huomasimme, että jotkut äidit passiivisesti seurasivat toimintaa. Toisena sääntönä oli, että tuokion aikana aikuiset eivät saa puhua keskenään. Kolmantena sääntönä oli, että kaikkien pitää tulla ajoissa. Neljäntenä sääntönä oli, että äidit eivät saa poistua paikalta. Ensimmäisen tuokion aikana yksi äiti meni vastaamaan puhelimeen. Tämä vaikutti negatiivisesti lapsen käyttäytymiseen. Viidenneksi säännöksi kirjoitimme: nauttikaa yhdessä olosta.

Kuva 4. Ensimmäinen sääntö

Kuva 5. Toinen sääntö

TAULUKKO 2. Tuokio 2. Metsäretki

Laulut:	Toiminta:
Alku:	
1. Hyvää huomenta! 2. Kukahan se täällä tänään on 3. Mitä tehdään	1–3. Kts. taulukko 1
Varsinainen toimintaosio:	
4. Autolaulu	4. Ennen laulua näytimme miten pupu Jussi ajaa autoa ja samaan aikaan lausuimme laulun sanoja. Laulun aikana lapset istuivat äitiensä sylissä ja käsillään ohjasivat kartongista tehtyä rattia.
5. Jäniksellä pitkät korvat	5. Pupu näytti pitkät korvansa ja ehdotti lapsille ja äideille näyttämään kuinka pitkät korvat jäniksellä on. Äidit näyttivät lapsille pupun korvat nostamalla kädet korviksi.
6. Pikkuiset kultakalat	6. Lattialla peitosta teimme metsälammen, jossa ui kaloja. Ensin lausuimme ääneen lorua ja sitten lauloimme kaksi kertaa eri tempolla: ensin normaalisti, sitten hitaasti ja sen jälkeen nopeasti. Laulun aikana tehtiin laulun liikkeitä. Huu sai sai -kohdassa taputettiin ja sitten nostettiin kädet ylös.
7. Pikku sammakot	7. Etukäteen valmistelimme seinälle hämähäkin verkkoa, jossa istui hämähäkki. Kuvilla näytimme muut hyönteiset. Lapset pomppivat sammakkoina ja jäniksinä. Laulun keskellä nostimme peiton alta pupun. Laulu soi eri tempolla. Tehtiin lauluun liittyvät liikkeet.
8. Hämä-hämähäkki	8. Käsillä tehtiin laulun liikkeet.
9. Lehdet lentää	9. Kerroimme syksystä ja sitten rauhallisen musiikin aikana heitettiin aitoja vaahteralehtiä
Soittaminen:	
10. Ihahaa	10. Soitettiin marakasseilla. Laulu soi kahdessa eri versiossa. Yksi niistä oli hidas ja toinen oli nopea. Lapset olivat innokkaita soittamaan, joten annoimme heidän nauttia siitä hetken myös laulun jälkeen.
Rentoutuminen ja loppulaulu:	
11. Ollaan aivan hiljaa	11. Puhaltelimme saippuakuplia, joita lapset mielellään koskettivat käsillä Puhaltelimme saippuakuplia pienin erin ja pidimme taukoa puhallusten välillä.
12. Suljen ihanan soittorasian	12. Kts. Taulukko 1

6.4.3 Maatilalla

Tuokio pidettiin 23.9.2009 klo. 9.05–9.45. Tuokion aiheena oli Maatilalla. Paikalle tuli ajoissa kolme äitiä ja neljä lasta. Muut kaksi äitiä lapsineen tulivat paikalle tuokion puolivälissä. Kaikki istuivat piirissä pienillä tuoleilla. Tuokiossa käytettiin heppapehmolelua ja pupukäsinukkea. Taulukossa 3 on kuvattu Maatilalla -tuokion sisältö.

TAULUKKO 3. Tuokio 3. Maatilalla

Laulut:	Toiminta
1. Hyvää huomenta! 2. Kukahan se täällä tänään on 3. Mitä tehdään	1–3.: Kts. taulukko 1
Varsinainen toimintaosio:	
4. Metrolla mummolaan	4. Äidit köröttelivät lapsiaan polvilla ja laulun lopussa laskivat lapsensa alas polvilta. Lisäksi painoimme nappia (napaa) ja soitimme kelloa (nenää). Välillä keskeytimme laulun, koska liikkeet eivät toistuneet meidän perässämme ja näytimme niitä ilman musiikkia. Sen jälkeen äidit toistivat lauluun liittyviä liikkeitä paremmin.
5. Ratsastusta	5. Laulun aikana äidit köröttelivät lapsiaan polvilla, hypittelivät lapsiaan polvelta toiselle ja lennättivät lapsia ilmaan.
6. Taputus kun alkaa	6. Toimimme laulun sanojen mukaan ensin taputettiin käsiä ja reisiä, sitten tömistettiin jalkoja ja lopuksi kuiskattiin.
7. Kurkistus	7. Annoimme lapsille silkkihuivit, josta oli kivaa kurkistaa.
8. Lehdet lentää	8. Heitimme aitoja syksylehtiä ja lapset mielellään heittivät ne itse äideilleen sekä toisilleen.
9. Bussilaulu	9. Näytimme laulun liikkeet ja samalla kerroimme bussin osista.
Soittaminen:	
10. Ihahaa	10. Soitimme rytmikapuloilla. Kts. myös taulukko 3.
Rauhoittuminen ja loppulaulu:	
11. Ollaan aivan hiljaa	11. Heitettiin silkkihuivit ilmaan ja ne laskivat hitaasti lentäen alas
12. Suljen ihanan soittorasian	12. Kts. Taulukko 1.

6.4.4 Taikapussi

Tuokio pidettiin 30.9.2009 klo. 9.05–9.45. Tuokion aiheena oli Taikapussi. Kolme äitiä tuli ajoissa ja kolme vähän myöhässä. Tällä kerralla oli yksi uusi äiti lapsineen. Tuokioon osallistui yhteensä kuusi äitiä ja seitsemän lasta sekä lastenhoitaja. Kaikki istuivat piirissä pehmusteilla. Tuokiossa käytimme pupukäsinukkea ja koirapehmolelua. Tuokiota varten teimme taikapussin, johon laitoimme seuraavat lelut: kala, hevonen, sammakko, tyttö, pupu, koira ja marakassi (Taulukko 4). Marakassi laitettiin taikapussiin ennen soittamista. Tuokion aikana lapset tunsivat itsensä taikureiksi ottaessaan taikapussista taikaleluja.

TAULUKKO 4. Tuokio 4. Taikapussi

Laulut:	Toiminta:
Alku: (ks. ensimmäinen tuokio)	
1. Hyvää huomenta! 2. Kukahan se täällä tänään on?) 3. Mitä tehdään	1–3.: Kts. taulukko 1
Varsinainen toimintaosio:	
4. Pikku sammakot 5. Pikku koira laulaa 6. Huu-sai-sai 7. Tämä poika marssii 8. Ihahaa!	4. Kts. taulukko 2 5. Kts. taulukko 1 6. Laulun aikana heilautettiin peittoa, jossa pupumme hyppi ja piiloon peiton alle. Laulun jälkeen laitettiin nalle ja pupu hyppämään ilman laulua. 7. Marssimme yhdessä eri suuntiin, keinuteltiin ja lopussa annettiin toisillemme lentosuukkoja. 8. Laulun aikana kaikki istuivat piirissä ja köröttelivät äitiensä polvilla.
Soittaminen:	
9. Sisilisko sihisee	9. Soitimme marakasseilla ja kulkusilla.
Rauhoittuminen ja loppulaulu:	
10. Ollaan aivan hiljaa 11. Suljen ihanan soittorasian	10–11.: Kts. taulukko 1.

6.4.5 Mummolassa

Tuokio pidettiin 5.10.2009 klo 9.05–9.45. Viidennen tuokion aiheena oli Mummolassa (Kuvio 5). Paikalla oli kolme äitiä ja kolme lasta. Äidit tulivat ajoissa. Kaikki istuvat piirissä pikkutuoleilla. Tällä kerralla kaverina olivat pupu Jussi (käsinukke) ja lehmäpehmolelu nimeltään Lehmä Muu. Tässä tuokiossa ensimmäistä kertaa kaikki äidit lauloivat mukana. Se kertoi siitä, että tavoitteemme edistyivät. Myös lapset osasivat jo aika hyvin ennustaa tulevaa toimintaa ja toimivat sen mukaan.

TAULUKKO 5. Tuokio 5. Mummolassa

Laulut:	Toiminta:
Alku:	
1. Hyvää huomenta! 2. Kukahan se täällä tänään on? 3. Mitä tehdään	1–3.: Kts. taulukko 1
Varsinainen toimintaosio:	
4. Metrolla mummollaan 5. Leipuri Hiiva 6. Helmiina 7. Kalle tahtoo koputella 8. Bussilaulu	4. Kts. taulukko 3 5. Kävimme läpi laulun sanat ja liikkeet. Äidit osallistuivat näyttämällä liikkeitä. Laulussa oli kolme eri tempoa: nopea, hidas ja normaali. 6. Laulun alussa kuljettiin kana Helmiinaa etsimässä; kot kot kot -sanojen kohdissa pysähdyttiin ja nyökyteltiin päätämme. Laulun lopussa istahdettiin lattialle ja pot pot pot -sanojen kohdissa heilutettiin ”siipiä”. 7. Toimimme laulun sanojen mukaan. Myös saatiin kokeilla koputusääniä huonekaluista, esineistä ja eri puolilta huonetta (seinä, lattia, ovi) sekä erilaisia ääniä (taputus, kielellä loksuttelu, tömistely) ja liikkeitä (nyökyttely, silittely, venyttely, taivuttelu.) 8. Kts. Taulukko 3
Soittaminen:	
9. Ihahaa	9. Soitimme marakasseilla ja rytmikapuloilla. Kts. myös taulukko 3.
Rauhoittuminen ja loppulaulu:	
10. Ollaan aivan hiljaa 11. Suljen ihanan soittorasian	10. Kts. taulukko 2 11. Kts. taulukko 1

6.4.6 Lorupussi

Tuokio pidettiin keskiviikkona 7.10.2009 klo 09.10–9.50. Sen aiheena oli Lorupussi (Taulukko 6). Tässä tuokiossa kaikki istuivat piirissä pehmusteilla. Teimme lorupussin, jonne laitoimme seitsemän kuvakorttia. Tuokion aikana käytimme pupukäsinukkea ja koirapehmolelua. Chili-hankkeen työntekijä videoi tätä tuokiota.

Tuokiossa oli viisi äitiä ja kuusi lasta. Kaksi äitiä tuli ajoissa, kolmas äiti myöhästyi seitsemän minuuttia, neljäs äiti tuli klo. 9.20. Myöhästyneiden äitien lapset näyttivät kipeiltä ja olivat huonolla tuulella eivätkä olleet valmiita osallistumaan tuokioihin. Se vaikutti koko ryhmän toimintaan ja häiritsi tuokiota.

Tämä tuokio oli haasteellisin, koska lasten oli vaikeaa keskittyä ja pysyä paikallaan. Yleensä tuokioihin osallistunut lastenhoitaja piti tämän äidin pienemmän lapsen sylissä. Tällä kertaa molemmat lapset halusivat olla äidin sylissään.

TAULUKKO 6. Tuokio 6. Lorupussi

Laulut:	Toiminta:
Alku:	
1. Hyvää huomenta! 2. Kukahan se täällä tänään on 3. Mitä tehdään	1–3.: Kts. taulukko 1
Varsinainen toimintaosio:	
4. Tässä isä-pupu on 5. Huu-sai-sai 6. Nalle -loru 7. Pikkuiset kultakalat 8. Pikkukoira laulaa 9. Näin koiraa kotiin menee -loruleikki 10. Laiva, laiva 11. Peukalopotti	4. Näytimme käsillä lorun liikkeitä 5. Kts. taulukko 4 6. Taputettiin lorun rytmiä ja näytettiin käsillä lorun liikkeitä (nalle kulkee ja nukkuu) 7. Kts. taulukko 2 8. Kts. taulukko 1 9. Käsillä taputettiin reisiä näyttämällä koiran hidasta ja nopeaa kävelyä 10. Äidit köröttelivät lapsensa polvilla ja lorun lopussa lasta lasketaan polvilta alas. 11. Äidit hieroivat lapsensa jokaista sormea ja sanoivat sen nimeä. Leikki alkaa pikkusormesta ja jatkuu peukalosta takaisin pikkusormeen. Lorun lopussa voidaan yllättää lapsi kutittamalla häntä.
Soittaminen:	
12. Sisilisko sihisee	12. Soitettiin marakasseilla, kulkusilla ja rytmikapuloilla.

Rauhoitus- ja loppulaulu:	
13. Ollaan aivan hiljaa 14. Suljen ihanan soittorasian	13–14.: Kts. taulukko 1

6.4.7 Lempilaulujen maailma

Tuokio pidettiin 12.10.2009 klo. 09.05–9.45. Musiikkileikkituokion aiheena oli Lempilaulujen maailma (Taulukko 7) eli teimme kertauksen lauluista. Paikalla oli neljä äitiä lapsineen. Yksi äiti tuli vähän myöhässä. Kaikki istuivat piirissä pikkutuoleilla. Tuokiossa käytimme pupukäsinukkea ja -pehmolelua. Tässä tuokiossa sekä äidit että heidän lapsensa olivat mukana toiminnassa eli he lauloivat, tanssivat yhdessä ja toimivat meidän ohjeiden mukaan. Äitien ja heidän lastensa keskinäinen vuorovaikutus on merkittävästi parantanut.

TAULUKKO 7. Tuokio 7. Lempilaulujen maailma

Laulut:	Toiminta:
Alku:	
1. Hyvää huomenta! 2. Kukahan se täällä tänään on 3. Mitä tehdään	1–3.: Kts. taulukko 1
Varsinainen toimintaosio:	
4. Metrolla mummolaan 5. Taputus kun alkaa 6. Tämä poika marssii. 7. Huu-sai-sai 8. Ihanaa! 9. Toukut-loukut	4–9. Kts. aiemmat taulukot
Soittaminen:	
10. Ihahaa	10. Soitimme marakasseilla ja rytmikapuloilla.
Rauhoittuminen ja loppulaulu:	
11. Ollaan aivan hiljaa 12. Suljen ihanan soittorasian	11. Kts. taulukko 2 12. Kts. taulukko 1

7 PRODUKTION ARVIOINTI

7.1 Arvioinnin keruu

Toiminnallisen opinnäytetyön arviointi on osa oppimisprosessia ja se toteutetaan kriittisesti tutkivalla asenteella koko opinnäytetyön aikana. Opinnäytetyön kokonaisuudenarvioinnin kohteeseen kuuluu aihepiiri, idea, asetetut tavoitteet, teoreettinen viitekehys ja tietoperusta sekä kohderyhmä, mikä on selvitetty raportointiosuudessa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 154–155.)

Toinen keskeinen arvioinnin kohde on toteutustapa, johon kuuluu keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ja aineiston kerääminen (Vilkka & Airaksinen 2003, 157–160). Saadaksemme mahdollisimman hyvät tulokset päätimme käyttää erilaisia arviointimenetelmiä, jotta arvio ei jäisi subjektiiviseksi. Keräsimme palautteet oman arvioinnin tueksi myös kohderyhmältä. Näin saimme tietää, että järjestäneet tuokiot olivat merkittävät kohderyhmälle. Arvioinnin kohteeksi tulivat myös produktion sisältö, kieliasu, käytännöllisen ammatillisen taidon ja teoreettisen tiedon yhdistäminen sekä ammatillinen kasvumme.

Olemme arvioineet produktiota päiväkirjan avulla, osallistuvalla havainnoinnilla, kohderyhmän haastattelulla, videoimalla kahta viimeistä musiikkileikkituokiota sekä jokaisen tuokion jälkeen äideiltä saatujen palautelomakkeiden avulla. Saadun palautteen pohjalta kehitimme aineistoa edelleen. Seuraavaksi käsitellään jokaista arviointimenetelmää erikseen.

7.1.1 Päiväkirja

Heti alusta asti päätimme kirjoittaa kaikki tärkeät tapahtumat ja ajatukset, havainnot, tuokioiden suunnitelmat, epäonnistumiset ja menestykset opinnäytetyön päiväkirjaan. Jokaisen tuokion jälkeen tallensimme tekemämme havainnot päiväkirjaan. Kirjasimme siihen tuokioiden toimintaa, uusia asioita, ryhmän tunnelmaa eli miten ryhmä on ottanut toiminnan vastaan ja miten se on osallistunut toimintaan. Päiväkirjaan tuli myös jokai-

sen tuokion suunnitelma ja perustelut valinnoille sekä tuokioiden arviointi.

Seuraavassa on otteita päiväkirjasta keväältä ja syksyltä 2009:

> *13.5.2009 Tuokiokerta kesti 35 minuuttia. Mielestämme se, minkä halusimme toteuttaa, toteutui onnistuneesti, vaikka tuokiossa oli myös pieniä puutteita. …Puutteena oli se, ettei meillä ollut tarpeeksi aikaa käydä yhdessä läpi ohjelmaan liittyviä lauluja. Se vaikutti esimerkiksi sillä tavalla, että välillä laulusävel unohtui tai lauloimme eri tavalla. Jatkossa meidän tulee varata riittävästi aikaa ohjelman suunnitteluun.*
>
> *16.9.2009 pidimme ensimmäisen tuokion. Äidit tulivat ajoissa ja tuokio alkoi klo 09.00. Tulimme paikalle kello 08.00. Yksi äiti tuli kahden lapsensa kanssa klo 08.30. Sinä aikana ehdimme tarkistaa laulujen järjestystä sekä käydä läpi tuokion. … Tuokion alussa pyrimme luomaan viihtyisää ilmapiiriä. … Annoimme huomiota jokaiselle lapselle hahmojen avulla.*
>
> *23.9.2009 Toinen tuokio alkoi klo 9.05, koska äidit tulivat paikalle pikkuisen myöhässä. Alussa paikalle saapui kaksi äitiä lapsineen ja sitten viiden minuutin päästä tuli vielä äiti lapsensa kanssa. Olimme hämmästyneet siitä, että äidit olivat myöhässä, joten triangelin soitto unohtui kokonaan. … Tuokion lopussa kävimme läpi viisi tuokion sääntöä…*

Uuden oppimista on helpompi esittää, kun sitä visualisoidaan. Sääntöjen ymmärtämistä helpottivat esimerkiksi niiden kirjoittaminen paperille ja valokuvien tai kuvien käyttö. Samalla kun käsinukke ja pehmolelu selittivät sitä, äideille ei jäänyt sääntöjen kertomisesta pahaa mieltä.

> *28.9.2009 Kolmas tuokio: …saimme viideltä äideiltä palautetta hymynaaman (Liite 3) muodossa. Kurssien jälkeen yksi äiti sanoi meille, että tuokio oli hiukan pitkä, toisen äidin palautteen mukaan tuokio oli pituudeltaan sopiva ja hauska, mutta hän itse kaipaa niitä hetkiä, jolloin ollaan itse eläinten roolissa, kuten esimerkiksi ensimmäisellä kerralla koirana kellahdimme maahan.*

Halusimme ensimmäisen tuokion yhteydessä tutustuttaa osallistujia sääntöihin. Kukaan ei ollut vielä kuitenkaan sitoutunut toimintaamme kunnolla, joten emme uskaltaneet esittää niitä. Pelkäsimme, että seuraavaan tuokiokertaan ei tulisi ketään. Toimintahan oli osallistujille täysin vapaaehtoista.

Toisessa ja kolmannessa tuokiossa huomasimme, miten innoissaan lapset soittavat. Silloin päätimme antaa lapsille mahdollisuuden soittaa ilman musikkia nauttiakseen täysin

siitä.

> *30.9.2009 Neljäs tuokio: Seuraavaksi laulettiin Tervetuloa -laulua jokaiselle. Tämän laulun aikana tuli myöhästyneitä äitejä lapsineen. Laulettiin myös heille. … Soittamisen jälkeen parin lapsen oli vaikea luopua soittimesta, siksi ensi kerralla meidän pitää mahdollisimman nopeasti kerätä soittimet ja kiittää jokaista lasta siitä kannustaaksemme muita palauttamaan soittimet paikalle.*
>
> *5.10.2009 Viides tuokio: Alku oli tosi hyvä. Kaikki lauloivat yhdessä ja se oli ensimmäinen kerta, kun kaikki äidit lauloivat. Se kertoo siitä, että tavoitteidemme saavuttaminen edistyy. Lapset ennustavat jo tulevaa toimintaa ja toimivat sen mukaan. …Yksi äiti yritti houkutella tyttöään toimintaan, toinen ei yrittänyt tehdä mitään. Pysäytimme laulun soitan kelloa, painan nappia -kohdassa, jotta äideillä olisi mahdollisuus käydä läpi kanssamme laulun liikkeet.*
>
> *7.10.2009 Kuudes tuokio: Paikalla oli viisi äitiä ja kuusi lasta. Kaksi äitiä tuli ajoissa, kolmas äiti myöhästyi 7 minuuttia, neljäs äiti tuli klo.9.20. Myöhästyneiden äitien lapset olivat huonolla tuulella eivätkä olleet valmiita osallistumaan, mikä oli nähtävissä koko toiminnan ajan ja se häiritsi koko ryhmää. … Äitien oli vaikea noudattaa sääntöjä. Myöhästymistä äidit selittivät ison perheen ongelmilla. …Laulun soittamisen aikana ymmärsimme, että tietokoneen äänenvoimakkuusasetukset olivat epäkunnossa ja laulu soi hiljaa. Meillä ei ollut aikaa korjata sitä. Se vaikutti kovasti tuokion tunnelmaan. Lapset eivät kuunnelleet musiikkia kunnolla ja he kiinnittivät huomiotaan enemmän muihin asioihin.*

Musiikkileikkituokioissa on tärkeää varautua etukäteen mahdollisiin teknisiin ongelmiin, kuten CD-soittimen kuntoon. Esimerkiksi laulujen äänenvoimakkuus tulee etukäteen tarkistaa.

> *12.9.2009 Seitsemäs tuokio: Tulimme paikalle hyvissä ajoin ja varmistimme, että tekniikka toimii ongelmitta. Tämä tuokio oli hyvin toimiva. Kaikki äidit olivat mukana toiminnassa ja toimivat lastensa kanssa erittäin hyvin… Jokainen piti kiinni peiton reunoista. Pupu Jussi meni piiloon peiton alle ja laulu alkoi soida. Laulun aikana, kun pupu menee piiloon, kaikki lapset ja vanhemmat nostivat peiton niin, että lapset jäisivät peiton alle. Sitten pupu hyppäsi peiton päällä. Lapset yleensä innostuivat laulusta ja tästä leikistä, joten annoimme heidän leikkiä rauhassa noin 5 minuuttia. Annoimme sen jälkeen myös siilin hyppiä… Yllätyksenä tuli, että soittamisen jälkeen lapset kiltisti palauttivat soittimet paikalle äitien kannustuksesta.*

Kirjoitimme päiväkirjaa musiikkileikkituokioiden pitämiseen liittyvistä tapahtumista koko ajan. Mielestämme oli tärkeää kirjata kaikki mahdolliset asiat päiväkirjaan, koska

jonkin ajan kuluttua olisi vaikeaa muistaa tarkasti, mitä tapahtui. Kirjoitimme päiväkirjaan sekä tapahtumat ja niiden kulun että äitien ajatukset. Pidämme sitä välttämättömänä menetelmänä. Päiväkirjan avulla oli helpompi antaa toisillemme palautetta ja kehittyä ryhmän ohjaajina.

7.1.2 Palautelomakkeet

Teimme produktion arviointia varten palautelomakkeen (Liite 3), jonka annoimme jokaisen toimintatuokion jälkeen maahanmuuttajaäideille. Siinä kysyimme tuokiokertojen onnistumisesta kolmen vastausehdotuksen avulla: hyvä, en osaa sanoa ja huono. Laadimme kysymykset selkeässä muodossa, jotta äitien olisi helppo vastata niihin. Jokaisen tuokion jälkeen suomen kielen opettaja jakoi palautelomakkeet kurssillaan. Yhteensä jaettiin ja saatiin takaisin 31 palautelomaketta. 30 palautteessa toiminta todettiin hyväksi. Kolmannen tuokion palautteista yksi oli: en osaa sanoa. Neljättä tuokiota varten katsoimme tarkkaan ohjelmaa ja kysyimme äideiltä, mitä he toivoisivat muuttavansa toiminnassa. Äidit toivoivat aktiivisempaa toimintaa, joten huomioimme sen seuraavissa tuokioissa.

7.1.3 Osallistuva havainnointi

Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan aineiston keruutapaa, jossa tutkija tavalla tai toisella osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan. Osallistuminen tapahtuu yleensä tutkittavien ehdolla. Kaksi eri tutkijaa saattaa kiinnittää huomiota hyvinkin erilaisiin asioihin ja silti molempien julkaisemat tulokset saattavat olla mielenkiintoisia eroista huolimatta. Subjektiivisuus voi siis olla myös rikkaus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 216.)

Havainnoinnin etuna on Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 213) mukaan ennen kaikkea se, että sen avulla voidaan saada välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. He korostavat myös havainnoinnin merkitystä muun muassa vuorovaikutusta tutkittaessa, sekä tilanteissa, jotka muuttuvat nopeasti ja ovat vaikeasti ennakoitavissa.

Havainnoijana meidän oli tärkeää osallistua käytännössä ryhmän elämään sekä tehdä tutkittavillemme kysymyksiä. Alussa ilmoitimme ryhmälle, että olemme sekä ryhmän ohjaajia että havainnoijia. Sen jälkeen oli tärkeä rakentaa hyvät suhteet tuokioiden osallistujiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 216.)

Osallistuvan havainnoinnin tulokset kirjoitimme päiväkirjaan. Niiden perusteella annoimme suullisesti palautetta toisillemme löytääksemme parhaan ohjaustavan. Osallistuva havainnointi on antanut meille mahdollisuuden katsoa kriittisesti toisiamme ryhmänohjaajina ja huomioida epäkohtia. Avoin keskinäinen vuorovaikutuksemme on auttanut meitä ottamaan myös negatiiviset palautteet vastaan.

Tuokioiden alku oli tärkeä siinä mielessä, että saimme selville lasten senhetkiset tunnetilat. Näiden kokemusten avulla pyrimme jatkossa tuokion aikana kohtaamaan lasta, koska jokainen lapsi on yksilö ja suhtautuu aktiiviseen huomion antoon eri tavalla. Lapset saivat henkilökohtaista huomiota ja tunsivat itsensä tervetulleiksi.

Ensimmäisten tuokioiden aikana yllätyksenä meille ja lapsille tuli lasten äitien äkillinen poistuminen paikalta (esimerkiksi puhelimeen vastaaminen), mikä heti heijastui lapsen käyttäytymiseen ja siten myös muihin lapsiin. Huomioimme sen säännöissä. Kaikki äidit eivät silti noudattaneet sääntöjä. Varmasti olisi hyvä kokeilla ”rangaistusta”, esimerkiksi oven sulkemista. Tässä kuitenkin näemme kulttuurieroja. Pohdimme vielä, olisiko hyvä antaa äideille säännöt omalla äidinkielellä.

Pohdimme, että ensimmäisen tuokion kesto voi hyvinkin olla 35–40 minuuttia ja jokaista seuraavaa tuokiota voi hieman pidentää. Ryhmän ohjaaminen vaati vahvaa todellisen tilanteen tajua edistyäksemme toiminnassamme. Ohjaajina meidän oli toisinaan vaikea ennakoida, mitä lapsille tulee seuraavaksi mieleen. Oli tärkeää seurata lasten keskittymistä toimintaan.

Ensimmäisten tuokioiden aikana odotimme äideiltä, että he ovat vastuussa lapsistaan, esimerkiksi puuttumalla lapsensa häiritsevään käyttäytymiseen. Mikäli lapset eivät pysty mitenkään keskittymään, silloin voi vaikka aloittaa rentoutuksen ja sitten loppulaulun. Itse asiassa kuudennen tuokiokerran kesken lopettaminen vaikutti positiivisesti äi-

tien motivaatioon seurata ja innostaa omaa lasta mukaan toimintaan ja osallistua siihen itsekin. Tällöin yksi osallistujien lempipuuhista, ”orkesteri”-soittimella soittaminen jäi pois, ja kerroimme tuokion jälkeen siitä äideille. Seuraavalla kerralla äidit seurasivat todella tarkkaan, että heidän lapsensa olivat koko ajan mukana. Tämä toimintatapa osoittautui todella hyödylliseksi, siksi kuvasimme sitä myös produktiossa.

Lasten aktiivinen toiminta oli kuitenkin heikon keskittymiskyvyn vuoksi todella lyhytaikaista. Lapsia piti houkutella yhteiseen toimintaan käsinukeilla tai yllättävillä menettelyillä. Usein kävi kuitenkin niin, että lapsi oli enemmän kiinnostunut omasta toiminnastaan. Vaikka näin tapahtuikin, lapsi oli silti hyvin tietoinen tapahtumista ympärillään. Huomasimme lapsen pysähtyvän kuuntelemaan, kun jotain uutta tapahtuu. Viidennessä tuokiossa huomasimme, miten hienosti laulujen kesken pysähtyminen toimi silloin, kun äidit eivät vielä tienneet tai tunteneet laululeikkeihin liittyviä liikkeitä hyvin. Äkillinen musiikin pysähdys keskitti sekä äitien että lasten huomion. Sen aikana selitimme uudestaan leikkien liikkeet. Seuraavaksi kun laulu soi uudestaan, kaikki liikkeet olivat osallistujille jo helppoja.

Musiikkileikkituokioiden toistuva rakenne on tuonut tuloksia. Alun kaaoksesta huolimatta pienet oppivat vähitellen keskittymään yhä pidempiä hetkiä ja nauttivat tutuista, toistetuista leikeistä. Osa lapsista oppi ennustamaan tulevaa toimintaa ja tuottamaan jo itse laulua. Heidän kuuntelutaitonsa tulivat yhä tarkemmaksi. Lasten keskittymistaidot ovat kehittyneet verrattuna ensimmäisiin tuokioihin. Se, että käytimme nukketeatteriesityksen elementtejä kuten käsi- ja sorminuket sekä pehmolelut, osoittautui hyödylliseksi lapsen huomion keskittymisessä. Havaintojemme mukaan lapset olivat aina kiinnostuneita nukeilla ja pehmoleluilla esitetyistä lauluista ja loruista ja saivat niistä positiivisia elämyksiä.

7.1.4 Videointi

Launosen (2007, 117) ryhmätilanteiden moninaisen vuorovaikutusverkoston ja sen yksittäisten jäsenten toiminnan havainnoinnissa videonauhoitteet ovat lähes korvaamattomia. Tuokioiden aikana vuorovaikutustilanteita videoimalla ja videotallenteita katselemalla saimme paljon tietoa, jota emme tavoittaisi muun arviointimenetelmän avulla.

Tallenteita katselemalla pääsimme kiinni taitoihin tai ilmiöihin, joita tukemalla edistimme vuorovaikutusta. Videoinnin avulla pääsimme havainnoimaan ja arvioimaan vuorovaikutuksen kaikkien osallistujien käyttäytymistä samassa tilanteessa sekä heidän reaktioitaan toistensa toimintaan.

Videoinnin avulla voimme huomioida omia kehittämishaasteitamme, nähdä oman itsemme ulkopuolelta ja näin ollen kehittyä äiti-lapsiryhmän ohjaajina. Videon katsomisen jälkeen pystyimme arvioimaan tuokioiden onnistumista ja kiinnittämään huomiota epäonnistumisiin. Näin ollen kehitimme jatkuvasti toimintaamme. Toisaalta voimme myös seurata, miten lapset ja äidit kommunikoivat toistensa kanssa.

Videointi on auttanut meitä oman toimintamme ja ohjaamistaitojemme arvioinnissa, mm. seurasimme ja arvioimme omia ryhmänohjaustaitojamme. Pidämmekin videointia yhtenä tärkeimmistä arviointimenetelmistä, koska silloin voimme nähdä oman itsemme ja parin ikään kuin ulkopuolelta. Itse voi tällöin luonnollisesti korjata ohjausvirheitä ilman jatkuvaa palautteen antamista toiselle.

Toiminnan aikana meillä oli todella vähän aikaa havainnoida lapsia ja heidän reaktiotaan. Katsoessamme videota huomasimme paljon enemmän, mitä toiminnan aikana emme ehtineet huomioida. Videossa näkyi, että he ottivat tutut laulut ja leikit vastaan paljon innokkaammin, kun taas uusissa laululeikkeissä meidän piti paneutua enemmän uuden innostuksen luomiseen.

Analysoinnissa katsoimme videota monta kertaa. Muun muassa jättäessämme äänet pois pystyimme keskittymään pelkästään visuaalisesti välittyvään tietoon. Tällöin havaitsimme osallistujien käyttäytymisen muutokset, jota ei ole äänen kanssa videota katseltaessa pantu merkille. Huomasimme osallistujien reaktiot. Niiden perusteella teimme johtopäätöksen siitä, että äidit yrittivät koko ajan olla vuorovaikutuksessa lastensa kanssa, vaikka heidän osallistuminen toimintaan näytti meille tuokioiden aikana heikolta.

Videon purkamisen jälkeen totesimme, että arviointi olisi mahdollista suorittaa tehokkaammin, jos kaikki tuokiot olisi videoitu. Toisaalta, emme pystyneet ennakoimaan osallistujien reaktioita videointiin ja toiminnalta ulkopuolisen aikuisen läsnäoloon. Pelkäsimme videoinnin myös estävän luottamuksellisen ilmapiirin syntymistä. Käytännös-

sä huomasimme, ettei sillä ollut paljonkaan vaikutusta osallistujien käyttämiseen, kun Chili-hankkeen työntekijä oli videoimassa toimintaa. Kuitenkin hankkeen työntekijä, joka videoi toimintaa, pääsi osallistumaan vain kahteen viimeiseen tuokioon.

7.1.5 Asiakasryhmän haastattelu

Käytimme ryhmähaastattelua arviointimenetelmänä, koska ryhmähaastattelu on tehokas tiedonkeruun muoto. Samalla saadaan tietoja usealta henkilöltä yhtä aikaa. Tuloksia tutkittaessa ja johtopäätöksiä tehtäessä on otettava huomioon ryhmähaastattelun sekä myönteiset että kielteiset puolet. Esimerkiksi ryhmä voi auttaa, jos kysymys on muistinvaraisista asioista eli ryhmä voi estää ryhmän kielteisten asioiden esiintulon. Ryhmässä voi olla myös dominoivia henkilöitä, jotka pyrkivät määräämään keskustelun suunnan. (Hirsjärvi ym. 2009, 210–211.)

Keräsimme palautetta tuokioista haastattelemalla toiminnassamme mukana olleita äitejä. Sovimme viikkoa etukäteen, että haastattelemme äidit seuraavalla kertaa kurssien aikana, kun tuokiot päättyivät eli kahden päivän jälkeen. Käytimme avuksi valmista kysymyslomaketta (Liite 4). Haastattelurungon kirjoitimme etukäteen sekä suomeksi että osallistujien äidinkielillä. Alustavasti varasimme keskusteluun 30 minuuttia aikaa. Kuitenkin käytännössä haastattelu kesti noin 40 minuuttia. Olimme sopineet keskenämme etukäteen, että toinen meistä johtaa haastattelua ja toinen kirjoittaa vastaukset paperille ja tarvittaessa tukee keskustelua. Varasimme tätä varten Mellarissa sijaitsevan olohuoneen, jossa oli mahdollista keskustella rauhassa.

Äideille ilmoitimme etukäteen tulevasta ryhmähaastattelusta. Ryhmähaastatteluun tuli mukaan kolme äitiä. Valitettavasti kolme muuta äitiä ei päässyt sinä päivänä tulemaan henkilökohtaisten syiden takia. Alussa yrittäessämme virittää rauhallista, luotettavaa ja avointa ilmapiiriä yleisesti selvitimme osallistujien mielipidettä tuokioistamme. Aloitimme haastattelun suomen kielellä. Pian huomasimme, että äitien oli vaikea ilmaista itseään suomeksi. Ainoa äiti, joka ei puhu venäjää, ei päässyt tulemaan. Päätimme jatkaa haastattelua venäjän kielellä saadaksemme parhaat ja luotettavat palautteet. Huomasimme heti, miten äidit innostuivat puhumaan kaikille yhteisellä kielellä.

Ilmoitimme äideille, että meille on tärkeää saada heiltä objektiivista palautetta. Äidit saivat kysymykset haastattelun alussa. Pyysimme äitejä kertomaan ja perustelemaan, mitä he pitivät myönteisenä ja kielteisenä tuokioissamme sekä miten tuokiot ovat vaikuttaneet heidän arkielämäänsä. Sen lisäksi kysyimme, mitä kehitettävää tuokioissamme on. Esitimme myös kysymyksen siitä, mitä heillä olisi lisättävänä.

Edistääksemme haastattelua luontevasti johdimme keskustelua niin, että jokaisella äidillä oli oma vuoronsa vastata samaan kysymykseen. Varmistaaksemme, että kaikkien mielipiteet on huomioitu, kysyimme ryhmältä, onko heillä vielä lisättävää tähän kysymykseen.

Kysyessämme äideiltä mielipidettä musiikkileikkituokioista, saimme vastauksina:

> *Ä1: Tykkäsin paljon tuokioista. Alussa oli vaikeaa ymmärtää tuokioiden merkitystä, koska se oli uusi juttu minulle. Viimeisten tuokioiden jälkeen lapsi alkoi kotona leikkiä laululeikkejä. Saimme paljon hyötyä niistä, muun muassa uusia leikkivinkkejä. Vanhemmat poikani (kolme- ja neljävuotiaat pojat ovat päivähoidossa) laulavat samoja lauluja ja tyttöni (joka osallistui tuokioihin) laulaa nyt heidän mukanaan.*
>
> *Ä2: Tykkäsin paljon. Halusin jo pitkään päästä lapseni kanssa tämän tyyppiseen toimintaan, mutta en uskaltanut enkä tiennyt miten siihen voisi päästä. Innostuin heti, kun tuokiot alkoivat.*
>
> *Ä3: Hyvä idea. Se kehittää paljon lasta. Alussa motivaatio oli heikko, koska emme ymmärtäneet miten minun piti toimia. Jossain vaiheessa huomasin, miten lapseni innostui, mikä motivoi kovasti minutkin mukaan toimintaan. Viimeiset tuokiokerrat olivat parhaat. Lapset rupesivat toimimaan paremmin. Nyt lapseni laulaa myös kotona ja tekee laulun liikkeitä.*

Kysyttäessä äideiltä, mitä hyviä puolia he olivat huomanneet, saimme vastauksina:

> *Ä1: Hyvin valittuja lasten leikkilauluja. Lasten keskinäinen vuorovaikutus. Varsinkin laululeikki peiton kanssa oli hyvä nimenomaan siksi, että lapset pitivät peitosta kiinni kaikki yhdessä ja heilauttivat sitä antaakseen pupun hyppiä sillä. Lapset olivat iloisia, kun he pystyivät itse vaikuttamaan liikkeisiin. Varsinkin siinä hetkessä, kun lapset nostivat peiton ylöspäin ja menivät sen alle piiloon pupun kanssa.*
>
> *Ä2 ja Ä3: Lasten laulut, peittolaululeikki, soittimet, laululiikkeet*
>
> *Ä3: Lapset oppivat toisiltaan. Nähdessään mitä muut lapset tekevät, lapsi toistaa ja matkii heitä. Jos kaikki tekevät samanlaisia toimintoja, niin kuin laulussa peiton kanssa, niin silloin jokaisella lapsella on halu olla mukana toiminnassa.*

Kysyttäessä äideiltä mitä huonoja puolia he olivat havainneet, saimme vastauksina:

> *Ä1: Minua harmitti kauheasti se, että ensimmäisiin tuokioihin lapseni ei osallistunut kunnolla.*
>
> *Ä2: Huono puoli oli se, että lasten oli vaikea ymmärtää suomen kieltä, joka oli välillä nopeaa ja välillä puhe oli hiljaista. Lapsi ei aina kiinnostunut käsinuken ja pehmolelun keskusteluista. Hän piti enemmän siitä, kun pupu ja muut lelut olivat toimissaan esimerkiksi etsimässä lorupussia tai leluja. Lapseni tykkäsi, kun te heilahditte lattialle niin kuin koirat ja huudahditte hassusti. Lastani kiinnostivat enemmän käsinuken liikkeet.*
>
> *Ä3: Oli teknisiä ongelmia (se tuokio, jolloin musiikki soi hiljaa), nopea ja hiljainen puheääni. Sääntöjä pitää antaa kaikkien läsnäollessa mahdollisesti ensimmäisten tuokiokertojen alussa.*

Kysyttäessä mitä toimintaan liittyviä kehittämisehdotuksia heillä on, saimme vastauksina:

> *Ä1: Olisi hyvää antaa etukäteen laulujen sanat tutustuakseen niihin. Sääntöihin tutustuminen ensimmäisellä tuokiokerralla kaikkien läsnäollessa olisi hyödyllistä.*
>
> *Ä2: Olisi hyvä sulkea ovi viisi minuuttia tuokion aloittamisen jälkeen, koska myöhästyneiden tulo kesken toimintaa häiritsi lapseni keskittymistä.*
>
> *Ä3: Olisi hyvää näyttää lauluihin liittyvät liikkeet vielä hitaammin.*

Kysyessämme äideiltä, mitä hyötyä tuokiot ovat antaneet heille, kaikki vastasivat tuokioiden tukeneen äidin ja lapsen välistä vuorovaikutukseen.

> *Ä2: Tuokiot antoivat mahdollisuuden kiireettömässä leikinomaisessa tilanteessa nauttia yhdessäolosta lapseni kanssa. Mielestäni tuokiot tukivat äiti-lapsisuhdetta.*

Kaksi äitiä (Ä1 ja Ä3) korosti, että tuokiot antoivat mahdollisuuden keskittyä lapsen kanssa leikkimiseen, kun kotona suurin osa ajasta kuluu kotitalouden hoitoon.

> *Ä1 ja Ä3: Kotona lasten kanssa yleensä leikkii isä. Kotona ei ole riittävästi aikaa leikkiä, mutta täällä sitä on. Täällä lapsi tuntee äitiä paremmin ja useammin suutelee äitiä.*

Lopussa ehdotettuamme lisäajatusten ilmaisemista, äidit toivoivat toiminnan jatkuvan. Haastattelun lopussa jaoimme kaikille paikalla oleville äideille kiitoskirjeet (Liite 5). Kiitoskirjeet olivat etukäteen kirjoitettu suomen, venäjän ja muiden äitien äidinkielillä.

Työmme tärkeimpänä tavoitteena oli toiminnallamme tukea äiti-lapsisuhdetta. Asiakasryhmän haastattelu toi selkeästi tietoa siitä, että tämä tavoite on saavutettu. Äidit olivat todella tyytyväisiä siihen, että he saivat mahdollisuuden osallistua musiikkileikkituokioihin. Äitien haastattelu osoitti selkeästi, että tuokiot tukivat äiti-lapsisuhdetta, toivat elämäniloa ja vertaistukea sekä sitä, että musiikkileikkitoiminnallemme on jatkossa tarvetta.

7.2 Teoriaosan ja materiaalipaketin arviointi

Se, että opinnäytetyömme prosessi oli suunniteltu hyvin etukäteen, antoi meille mahdollisuuden paneutua aiheeseen laaja-alaisesti. Toisaalta tuokioiden arviointivaihetta varten olisimme kaivanneet enemmän aikaa. Olemme erittäin tyytyväisiä keräämäämme teoriaan sekä materiaalin testaamiseen. Testaamisen aikana olemme päässeet itse kokeilemaan ryhmänohjaajan roolia sekä hyödyntämään aiempia kokemuksiamme.

Teoriaosaan perehtyminen ennen käytäntöä oli erittäin tarpeellista. Saimme hyödyllistä tietoa, miksi ja miten äiti-lapsisuhdetta tulee tukea ja mitkä asiat ovat merkityksellisiä niin tuokioiden suunnittelussa, toteuttamisessa kuin arvioinnissakin. Teoreettinen tieto antoi meille käsityksen esimerkiksi siitä, minkä tasoisia musiikkileikkituokioita voidaan alle kolmevuotiaiden lasten kanssa toteuttaa. Kokonaisuudessa teoriatiedon työstäminen helpotti koko prosessin sujuvuutta, vaikutti produktion muotoutumiseen, antoi meille myös uusia näkökulmia kasvattamiseen ja toisaalta mahdollisti sen, että saimme keskittyä olennaiseen eli musiikkikasvatukseen äiti-lapsisuhteen tukemiseksi. Kokemukset käytännössä puolestaan nostivat esiin samoja asioita, jotka tulivat esille teoriaa käsitellessämme. Esimerkiksi työskentelyssä oli tärkeää huomioida asiakaslähtöisyys.

Se, että tuokiot oli etukäteen hyvin suunniteltu, vaikutti tuokioiden toteuttamiseen. Arvioidessamme produktiota olemme tyytyväisiä valitsemiimme ratkaisuihin ja työmme tuloksiin. Pitkäjänteinen ja tarkka tuokioiden suunnitteluun paneutuminen osoitti, että suunnittelemamme aineisto toimi käytännössä, vaikka sitä piti vielä parannella. Esimerkiksi tuokioiden toteutusvaiheet toimivat mielestämme luontevasti. Teoriatietoon perehtyminen takasi näin ollen toimivan lopputuloksen. Kuitenkin voimme todeta, että vaikka

kaikki olikin suunniteltu hyvin, silti toiminnan ohjaajan pitää olla valmis kaikkiin yllätyksiin.

Lapset ovat vielä suhteellisen pieniä, ja lasten keskittyminen ja osallistuminen ovat paljolti riippuvaisia heidän tämän hetkisestä mielialastaan ja hyvinvoinnistaan. Tämä tuli esille Lorupussi -tuokiossa, kun lasten sairaana olo sekä toimintaan kesken tulo vaikuttivat negatiivisesti koko tuokion tunnelmaan. Tätä kohtaa emme olleet huomioineet tarpeeksi ensimmäisen tuokion aikana, koska tutustutimme osallistuvia sääntöihin vasta toisessa tuokiossa. Pyrimme kuitenkin korjaamaan tätä puutetta varsinaisen produktin materiaaleissa. Lisäsimme aineiston vinkiksi ohjaajalle, että sääntöjen käsittelyssä tulisi olla kaikki osallistujat paikalla.

Tuokioiden järjestäminen aamulla osoittautui paitsi käytännölliseksi, myös muuten sopivaksi, koska silloin lapset olivat vielä virkeitä. Kuitenkin äitien äkillinen lähtö kursseille tuokion päätyttyä vaikutti negatiivisesti lapsen käytökseen. Lapsille oli alussa vaikeaa tottua siihen, että äidit jättävät heidät lastenhoitoon. Tästä johtuen ensimmäisten tuokioiden aikana lapset reagoivat todella voimakkaasti esimerkiksi siihen, kun äidit nousivat seisomaan. Myös tuokioiden jälkeen, kun äitien ja lasten olisi hyvä ehkä olla rauhassa yhdessä ja jatkaa mielekkäitä hetkiä, äidit lähtivät. Jatkossa voisi miettiä tuokioiden järjestämisen ajankohdaksi sellaisen päivän, jolloin lapset ja äidit voivat olla yhdessä tuokion jälkeenkin.

Olemme sitä mieltä, että kerran viikossa aamupäivällä on juuri sopiva aikataulu lapsiperheille. Aineistossa huomioimme tätä kohtaa. Kuitenkin neljännen tuokion jälkeen lasten oli jo paljon helpompi jäädä hoitoon. Näin katsottuna voimme tehdä sen johtopäätöksen, että tuokiot ovat auttaneet lapsia sopeutumaan lastenhoitoon. Ajattelemme, että jatkossa lasten on paljon helpompi sopeutua päivähoitoon.

Kokonaisuudessaan musiikkileikkituokiot ja sen aiheet olivat mielestämme onnistuneita ja ne olivat alle kolmevuotiaan ikätasoille sopivia. Lorupussi- ja taikapussituokiot vaikuttivat olevan haastavin toimintamuoto lasta lähestyttäessä, koska seuraavan laulun tahtia sekä leikkien intensiivisyyttä oli vaikea ennakoida. Joskus seuraava leikki tuli yllätyksenä, ja ohjaajan piti nopeasti reagoida sekä pyrkiä luomaan vaihtelevaa toimintaa. Huomasimme myös, että äitien oli vaikeaa käyttää omaa auktoriteettiaan lapsensa kans-

sa toimiessaan, joten pyrimme tukemaan ja vahvistamaan äitien varmuutta siitä.

Aineiston testaaminen käytännössä oli mielestämme välttämätöntä. Käytännön toteutuksessa nousi esille vielä monta asiaa, jota teoriatieto ei sinällään tuonut esiin. Tarkoitamme tällä suunnittelemiamme aiheita ja lauluja, jotka tukisivat äiti-lapsisuhdetta. Käytännössä meidän piti heti toiminnan alkaessa selittää äideille toimintamme tarkoitusta. Ryhmähaastattelusta tuli ilmi, että äidit olivat halukkaita tietämään, mihin me pyrimme omassa toiminnassamme.

Vasta jälkeenpäin olemme huomanneet, että toimintamme säännöt voisi antaa äideille jo heti ensimmäisen tuokion jälkeen paperiversiona mahdollisesti äidin omalla kielellä. Haastattelussa äidit totesivat, että he olivat valmiita hyväksymään säännöt, jos ymmärtäisivät ne. Ne olisi hyvä tehdä osallistujien äidinkielillä. Tähän vaikutti myös se, että alussa Chili-hankkeen työntekijöiden kanssa sovimme, että puhumme asiakkaiden kanssa suomea. Tämä vaikutti paljon toiminnan molemminpuoliseen ymmärtämiseen. Meidän tulisi jo suunnitteluvaiheessa tarkkaan miettiä tuokioiden säännöt. Yritimme aineistossa ottaa teoriatiedon mahdollisimman perusteellisesti huomioon ja suunnitella sen pohjalta toimivia ratkaisuja.

Kuitenkin omat kokemuksemme käytännöstä, havainnot, videointi sekä äitien palautteet toivat uutta faktatietoa siitä, kuinka aineisto todellisuudessa toimi ja millaisia kehitettäviä asioita nousi esille. Käytännössä korostui myös yhdessä laulamisen ja tanssimisen merkitys. Tuokiosta tuokioon toistuva toiminnan alku ja loppu osoittautui erittäin tärkeäksi perustaksi lämpimän tunnelman luomiseksi. Sen lisäksi meidän ohjaajien avoin ja lämmin keskinäinen vuorovaikutus tuki ryhmän ohjaamista. Tuokion aikana oli tärkeää luottaa toisiimme, koska aika meni esimerkiksi tietyn laulun etsimiseen CD:ltä ja tällöin lapset yleensä alkoivat riehua, mutta toinen meistä houkutteli sen aikana lapsia seuraavaan leikkiin.

Kaiken kaikkiaan käytäntö ja teoria tukivat ja täydensivät toinen toistaan. Pyrimme parhaamme mukaan huomioimaan tämän työssämme. Omat huomiomme ja asiakkaiden palautteet kehittivät toimintaa edelleen monella tasolla. Toteuttamamme musiikkileikkitoiminta on mielestämme toimiva väline äiti-lapsisuhteen tukemiseen. Katsomme työmme tulosten olevan konkreettisen luonteensa ansiosta hyödyllisiä niin työn merki-

tyksen, sovellusarvon kuin tarpeellisuuden kannalta.

7.3 Luotettavuus ja eettisyys

Olemme pohtineet opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä koko opinnäytetyön prosessin laajuudelta. Opinnäytetyön prosessissa eettisyys merkitsee tapaa, jolla tutkija suhtautuu työhönsä, toimintaan ja niihin henkilöihin, joiden kanssa ja joiden elämäntilanteeseen toimintaa tehdään. Eettinen ajattelu ohjaa sitä, miten työn aihe valitaan, miten toimitaan, ja miten tuloksesta raportoidaan. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ovkenström 2007, 27.)

Työmme jokaisessa vaiheessa kerroimme osallistujille produktion luonteesta, tavoitteista sekä produktion käyttötarkoituksesta. Kysyimme heiltä luvan toiminnan kuvaukseen. Tässä yhteydessä korostimme osallistujien anonymiteetin säilyttämistä. Toimintaa suunniteltaessa ja tuokioita toteutettaessa pyrimme olemaan avoimia ja rehellisiä osallistujia kohtaan.

Monet tuokioihin osallistuneet äidit ovat olleet lapsuudesta asti kaksikielisiä. Viisi äitiä puhuu hyvin venäjää, jota käytimme tarvittaessa apukielenä. Yhden äidin kanssa, joka ei ymmärtänyt suomea lainkaan, keskustelimme tuokioiden jälkeen venäjäksi. Toisen äidin kanssa, joka ei puhunut venäjää eikä osannut hyvin suomea, käytimme tarvittaessa tulkkina Chili-hankkeen työntekijää, joka osaa hänen äidinkieltään.

Olemme perehdyttäneet ryhmää opinnäytetyömme tarkoitukseen ja kerroimme heille sen tavoitteista. Ryhmään tutustuminen ennen musiikkileikkituokioita sekä harjoittelussa oleminen Chili-hankkeessa synnytti mielestämme osallistujissa luottamusta meitä kohtaan. Lisäksi noudatimme tuokioiden aikataulua, niiden kestoa ja kiinnitimme erityistä huomiota niiden rakenteeseen. Esimerkiksi tuokioiden alussa käytimme aina samaa alkulaulua ja lopetimme aina samaan loppulauluun, mikä antoi lapsille turvallisuuden ja luotettavuuden tunnetta.

Luotettavuuteen vaikutti se, että produktion arvioinnin tukena käytimme koko opinnäytetyöprosessin aikana päiväkirjaa, johon teimme tärkeitä merkintöjä työmme edistämi-

sestä. Se auttoi monesti meitä raporttia kirjoittaessamme käsittelemään tarkkoja faktatietoja mustin varaan nojautumisen sijaan. Opinnäytetyön prosessin aikana pidimme päiväkirjaa jokaisesta tapaamisesta ja tuokiosta. Siinä pohdimme ryhmätilanteissa tekemiämme havaintoja sekä kirjoitimme siihen tunteitamme ja ajatuksiamme. Tämä auttoi meitä kehittämään jatkotoimintaa sekä kehittymään ryhmänohjaajina.

Tuokion jälkeen palautelomakkeet jaettiin ja palautettiin Chili-hankkeen kotouttamiskurssien aikana meidän ollessamme poissa. Kaikki palautteet olivat nimettömiä. Palautekysymykset olivat samanlaisia kaikille yksinkertaisessa muodossa (Liite 3). Niiden täyttäminen oli helppoa ja vaivatonta. Näin pidämme palautelomakkeiden tuloksia luotettavina.

Se, että odotimme haastatteluun tulevan kuusi äitiä, mutta paikalle tuli vain kolme, todennäköisesti on vaikuttanut ryhmähaastattelun tuloksiin. Toisaalta saimme rauhassa kerätä vastaukset kaikkiin tarvittaviin kysymyksiin sekä saimme mahdollisuuden kerätä palautteet meidän yhteisellä kielellämme. Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedon keruu menetelmä, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa siihen osallistuvien kanssa (Hirsjärvi ym. 2009, 204). Pidämme sitä paljon luotettavampana kuin jos ryhmähaastattelu olisi ollut suomen kielellä, joka on kaikille vielä tässä vaiheessa suuri haaste.

Musiikkileikkituokioita ohjatessamme käytimme maahanmuuttajatyöhön liittyviä eettisiä periaatteita: tasa-arvoista kohtelua, yhdenvertaisuutta ja jokaisen mielipiteen ja kulttuuritaustan kunnioitusta. Pohdittuamme päätimme esimerkiksi jättää suunnitelmasta pois laulut possusta, koska mietimme, että muuten ehkä voisimme loukata asiakkaita.

Laadukkuutta pyrimme tavoittelemaan etukäteen sillä, että pohdimme pitkänä prosessina työmme tarkoitusta ja laadimme sen perusteella toiminnan suunnittelua. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda uutta mahdollisimman helposti käytettävissä olevaa aineistoa. Yhtenä tärkeänä työmme luotettavuutta lisäävänä kriteerinä pidämme tarkkaa selostusta produktiomme toteuttamisesta. Tämä tarkkuus koskee opinnäytetyömme kaikkia vaiheita, joten käsillä olevassa työssä pyrimme mahdollisimman selkeästi ja totuudenmukaisesti kuvaamaan kaikkia aineistomme tuottamiseen liittyviä tietoja.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille kaikin puolin hyödyllinen kokemus. On ollut antoisaa perehtyä varhaiseen vuorovaikutukseen ja musiikkikasvatukseen, jotka olivat meille melko tuntemattomia teemoja ennen tätä prosessia. Tämä on luonut myös tiettyä haasteellisuutta aineiston toteuttamiseen sekä tuottamiseen ja pitänyt mielenkiintoa yllä koko prosessin ajan. Työmme alussa tavoitteiden rajaaminen oli meille haasteellista, koska toimintamme vaikutukset ovat moniulotteisia. Loppujen lopuksi asettamamme tavoitteet toteutuivat, kuten olimme toivoneet ja olemme tyytyväisiä lopputulokseen.

Opinnäytetyöprosessistamme syntyi aineisto, jota voidaan hyödyntää käytännössä konkreettisena työvälineenä niin kotoutumiskursseilla kuin leikkipuistojen ja perhetalojen kerhoissakin. Ryhmähaastattelusta saadut palautteet, videointi sekä oma havainnointi osoittivat, että toteutuneella toiminnallamme on käytännöllistä hyötyä. Äidit olivat todella tyytyväisiä siihen, että he saivat mahdollisuuden osallistua musiikkileikkituokioihin. Äitien haastattelu osoitti selkeästi, että tuokiot tukivat äiti-lapsisuhdetta, toivat elämän iloa ja vertaistukea sekä sitä, että musiikkileikkitoiminnallemme on jatkossa tarvetta. Äitien mukaan heidän lapsensa kokeilivat kotona laulaa tuokioista tuttuja lauluja ja tuottaa niiden mukaisia liikkeitä. Maahanmuuttajaäidit saivat vinkkejä lasten kanssa leikkimiseen.

Aiemman tutkitun tiedon mukaan toiminnallisilla menetelmillä on hyvä tukea äiti-lapsisuhdetta. Tähän johtopäätökseen päädyimme itsekin. Toiminnalliset ja luovat menetelmät osoittautuivat erittäin mielenkiintoisiksi, toimiviksi, antoisiksi ja hyödyllisiksi äidin ja lasten välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Teoreettinen tieto ja käytännöstä saadut kokemukset tukivat ja täydensivät näin ollen toinen toisiaan. Mielestämme tuloksien saavuttaminen vaati meiltä pitkäjänteistä ja järjestelmällistä opinnäytetyön prosessin läpiviemistä. Alussa hyvin suunniteltu aikataulu ja sen noudattaminen paljolti auttoivat toimintamme edistymistä.

Huomasimme, että tuokioiden aiheiden ymmärtäminen oli vielä haasteellista äideille. Tämän perusteella päädyimme siihen, että on erittäin tärkeää puhua selkeätä kieltä kovalla äänellä. Kuitenkin pohdimme, että samantyyppinen toiminta asiakkaiden äidinkie-

lellä tukisi paljon hyödyllisimmin äiti-lapsisuhdetta. Tuokioiden aikana käytimme suomen kieltä, koska Chili-hankeen toivomuksena oli osallistujien suomen kielen taitojen parantaminen. Toisaalta tuokioiden pito kaikkien äidinkielellä olisi ollut mahdotonta, koska kohderyhmällämme ei ollut yhteistä kieltä. Kaikesta huolimatta se, että puhuimme suomea, monesti kehitti äitien ja lasten kielitaitoa sekä rakensi sillan kulttuurien välille.

Mielestämme toimimme koko opinnäytetyön prosessin aikana aktiivisesti ja itsenäisesti. Ajattelemme, että innokkaat ja tutkimukselliset asenteemme vaikuttivat positiivisesti työmme tuloksiin. Äidit olivat tyytyväisiä ja toivoivat, että tuokiot jatkuisivat. Suomessa järjestetään tämäntyyppistä toimintaa, mutta korkean hinnan takia maahanmuuttajaperheillä ei ole varaa osallistua siihen. Musiikkileikkitoimintaan voisi olla kaikille sitä tarvitseville helposti saatavilla. Esimerkiksi alueen äitiysneuvolan terveydenhoitaja voisi tunnistaa ja arvioida äiti-lapsisuhteen tukemisen tarvetta. Sillä voisi ennaltaehkäistä mahdollisia Suomeen sopeutumiseen liittyviä ongelmia, joihin maahanmuuttajaperhe voi törmätä. Tätä toimintaa olisi hyvää järjestää myös adoptiovanhemmille, lastensuojelunasiakasperheille ja niin edelleen perhekeskuksen varhaisen tuen toiminnan puitteissa.

Opinnäytetyöprosessin aikana saimme uusia ideoita toiminnan kehittämistä varten. Jatkossa Chili-hanke voisi edelleen kehittää tämän tyyppistä toimintaa, kun se kerran osoittautui niin hyödylliseksi. Jatkossa olisi hyvä monipuolistaa musiikkileikkitoiminnan musiikkikasvatuksen menetelmiä. Toimintaa voisi kokeilla myös isä-lapsisuhteen tukemiseen, koska äitien palautteista tuli ilmi, että monien kotona isä leikkii enemmän lapsen kanssa. Toisaalta pidämme tärkeänä, että toiminnallamme tuimme nimenomaan äiti-lapsisuhdetta. Lisäksi olisi hyvä kokeilla musiikkileikkitoimintaa muiden erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kanssa ja heidän vanhempiensa kanssa. Musiikkileikkituokiot sopisivat myös päivähoitoon sopeutumisvaiheessa vaikkapa päiväkodissa.

Tuokiomme tavoitteena voisi olla myös äitien ja lasten suomen kielen taitojen parantaminen. Siinä tapauksessa tuokioihin voisivat osallistua myös kantaväestön lapset, jotka hyötyisivät tästä toiminnasta, koska musiikin vaikutus on niin moniulotteinen. Musiikkileikkituokioita voitaisiin pitää silloin maahanmuuttajien kannalta suomi toisena kielenä -tuokioina kantaväestön edustajien toimiessa kielimalleina.

Musiikkileikkituokiot voivat olla yksi vertaistukiryhmän alkeismuodoista, koska maahanmuuton alkuvaiheessa äitien suomen kieli on vielä puutteellinen. Ajattelemme, että tämän tyyppinen toiminta voisi olla juuri sopiva pian Suomeen muuton jälkeen.

Opinnäytetyöprosessi on ollut tärkeänä osana ammatillista kasvua. Tulevina sosionomeina olemme saaneet prosessista erittäin hyödyllistä kokemusta ja uusia taitoja toimia sosiaali- ja kasvatusalalla. Sosionomin ydinosaamisen alueina pidetään seuraavia: yhteiskunnallinen tietoisuus, sosiokulttuurinen osaaminen, tiedollinen ja eettinen näkemyksellisyys, toimintaympäristön tunteminen ja palvelujärjestelmän kehittäminen, menetelmällinen osaaminen sekä arkielämän sujuvuuden tukeminen. (Moilanen 2001, 16–17.) Opinnäytetyömme prosessin läpikäymisen kautta olemme voineet laajentaa omia osaamisalueitamme.

Opinnäytetyön prosessin sekä kirjoittamis- että toteuttamisvaiheessa olemme oppineet tärkeitä työskentelytapoja sosionomin työssä, kuten tiiminä työskentelyä, vuorovaikutusta asiakkaiden kanssa, yhteisen kielen etsimistä, luottamuksen rakentamista, eettistä suhtautumista asiakkaaseen. Kesällä 2009 olemme käyneet läpi konfliktivaiheen, joka on luonut edellytyksiä sopeutua toistemme temperamentteihin ja keskittyä tehokkaaseen jatkoyhteistyöhön. Opimme antamaan toisillemme palautetta sekä vastaanottamaan sitä. Erilaisten näkökulmien esiintuominen ja kompromissien löytäminen sekä niiden työstäminen molempia tyydyttäväksi kokonaisuudeksi oli tärkeää meidän parityössämme. Voimme todeta, että tiivis yhteistyö, meidän molemminpuolinen kunnioituksemme ja toisen arvostaminen, joustavuus sekä taito neuvotella olivat onnistuneen yhteistyömme avaimina. Opinnäytetyön prosessi vaati myös meiltä aikataulussa pysymistä.

Mielestämme oma maahanmuuttajataustamme on auttanut meitä luomaan luottamuksellista suhdetta asiakkaiden kanssa. Voimme kuitenkin todeta, että jouduimme pohtimaan mahdollisesti eettisesti haastavia vuorovaikutustilanteita ja viestejä, jotka voivat tulla esille tuokioiden aikana. Työskentelyssä oli tärkeä tunnistaa omat asenteet ja ennakkoluulot maahanmuuttajia kohtaan. Tiedostamalla oman kulttuurisen taustan ja sen vaikutuksen omaan työhön, ymmärtämällä maahanmuuton vaikutuksen ihmisen psyykkiseen ja sosiaaliseen olemiseen, on helpompaa kohdata asiakkaita. Opinnäytetyöprosessin aikana vahvistui pyrkimyksemme toimia maahanmuuttajien parissa tulevassa työssämme.

Opinnäytetyömme antoi meille mahdollisuuden harjoitella ammatillisen taidon ja teoreettisen tiedon yhdistämistä, siten että pystymme tulevaisuudessa työssämme hyödyntämään saatuja tietoja ja taitoja. Opinnäytetyön työstämisen aikana saimme kokemusta ajan- ja eri opintokokonaisuuksien hallinnasta. Heti alussa asetimme toiminnalle tavoitteet ja pyrimme pysymään aikataulussa, mikä käytännössä oli haasteellista. Moni meistä riippumaton seikka vaikeutti opinnäytetyön prosessin etenemistä, esimerkiksi se, että toteutimme opinnäytetyötä työharjoittelun aikana, jolloin piti keskittyä myös oman opintojakson tavoitteisiin. Kuitenkin mielestämme olemme hyvin pystyneet sopeutumaan muuttuvaan aikatauluun.

Työn raportoinnissa koimme todella haastavana tuottaa kieleltään ja ulkoasultaan ytimekästä kirjallista ilmaisua. Suomenkieli on meille molemmille vieras kieli, mikä vaikeuttaa ajatustemme ja tunteidemme ilmaisemista. Sen lisäksi raportin kirjoittamisessa meillä on ollut vaikeuksia pitäytyä täysin asiapitoisessa ilmaisussa. Mielestämme olemme saaneet hyvää harjoitusta tutkimuskielisen tekstin kirjoittamisessa.

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja mielenkiintoinen, mikä motivoi meitä kehittymään eteenpäin. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on lisännyt erikoisosaamistamme tukea varhaista vuorovaikutusta, musiikkikasvatusta ja maahanmuuttajatyötä sekä yhdistänyt teoreettista ja käytännön osaamista. Mielestämme olemme saavuttaneet hyvin myös yleiset opinnäytetyön tavoitteet. Erityisesti me olemme päässeet harjoittelemaan suunnitelmallista projektityötä ja opimme melkoisesti yhteistyöstä erilaisten ihmisten kanssa. Työssämme olemme itsenäisesti soveltaneet oppimiamme teoriatietoja todelliseen työkäytäntöön. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on kehittänyt meitä tulevina ammattilaisina.

Opinnäytetyön tekemiseen saimme paljon apua perheiltämme. Perheemme antoivat meille paljon kannustusta, rauhan ja ajan kirjoittaa. Opettajat ohjasivat meitä tunnollisesti koko opinnäytetyön prosessin aikana. Chili-hankkeen työntekijöiltä saimme arvokasta palautetta sekä kannustusta musiikkileikkituokioiden toteuttamisessa. Työ oli haastava ja välillä todella vaivalloista, mutta aikaisempi kokemus pro gradujen tekemisestä auttoi meitä kohtaamaan opinnäytetyöhön kuuluvia haasteita luotattavaisin mielin.

LÄHTEET

Aaltonen, Milla; Joronen, Mikko & Lepola, Outi 2007. Syrjintä etnisyyden, uskonnon, kielen tai kansalaisuuden perusteella. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) 2007. Syrjintä Suomessa 2006. Viitattu 21.8.09. http://www.ihmisoikeusliitto.fi/Syrjinta.pdf. 109–172.

Airaksinen, Raija & Okkonen, Seija 2006. Teatteria tenaville. Lapsi teatterin kokijana. Helsinki: Tammi.

Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo 2005. Johdanto. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Ismo Söderling & Stina Fägel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. 7–12.

Alitolppa-Niitamo, Anne 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Helsinki: Otava.

Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Ismo Söderling & Stina Fägel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkokulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy. 37–52.

Alitolppa-Niitamo, Anne; Moallin, Mohamed & Novitsky, Anita 2006. Monikulttuuriset vertaistuenryhmät. Ohjaajan opas. Ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Helsinki: Väestöliitto.

Andrew, Michele & Hartikainen, Miira 1999. Rajat ylittävä rakkaus. Turvakotityön näkökulma Suomeen avioituneiden maahanmuuttajanaisten elämään. Helsinki: Ensi- ja turvakotijen liitto.

Bardy, Marjatta; Heino, Tarja; Kaikko, Kirsi; Pirinen, Anne; Pösö, Tarja & Aaltonen, Sanna 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Baric, Maija 1996. Nukketeatteria! Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Bouhlal, Suvi; Heinonen, Taru & Sulaoja, Teemu 2006. Varpunen: varhaisen puuttumisen malli. Helsinki: Kirjastudio.

Forsander, Annika 2007. Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille? Maahanmuuttajien työmarkkina-asema eli vuosikymmen Suomeen muuton jälkeen. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.) Maa-

hanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto. 312–335.

Furman, Erna 1999. Auta lasta kasvamaan. Helsinki: Yliopistopaino.

Hanifi, Riitta 2008. Maahanmuuttajanaisten monimuotoinen kotoutuminen. Artikkeli lehdissä Hyvinvointikatsaus 1/2008.

Harju-Tolppa, Marjo 2004. Monikulttuuristen naisryhmien voimaatuminen ja sosiaaliset verkostot. Sininauhaliitto.

Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria 2008. Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaistutkimuksia A 30. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Helsingin kaupungin Tietokeskus 2009a. Maahanmuuttajataustaisia koulutuksessa. Helsingin kaupungin Tietokeskus Tilastoja 2008:1.

Helsingin kaupungin Tietokeskus 2009b. Tilastotietoja Helsingistä 2009.

Helsingin kaupunginkanslia 1999. Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. Helsingin kaupungin kanslian julkaisusarja 1999:3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.

Helsingin kaupunki 2009. Chili: tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisnäkyjen mahdollistajana. Viitattu 17.10.2009. http://www.hel.fi/wps/portal/Henkilostokeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Heke/fi/Maahanmuutto/Hankkeet/ESR/Chili

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hongisto-Åberg, Marja; Lindeberg-Piiroinen, Anne & Mäkinen, Leena 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi musisoi. Tampere: Tammer-paino Oy.

Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy

Hyvönen, Heli 2007. ”Koti on Suomessa mutta kotimaa on Viro”: Suomessa asuvien virolaisäitien transnationaaliset sosiaaliset tilat. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. 190–218.

Hännikäinen, Maritta 2006. Yhteenkuuluvuudentunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Kirsti Karila; Maarit Alasuutari; Maritta Hännikäinen; Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 126–149.

Ihalainen, Maija-Leena 1989. Musiikkiterapia analyyttisessa ryhmässä. Teoksessa Kimmo Lehtonen (toim.) Musiikki terveyden edistäjänä. Helsinki: WSOY. 131–142.

Iivari, Juhani 2006. Tuomittu maahanmuuttaja. Helsinki: Stakes.

Ikonen, Maija 2000. Lasten keskinäinen vuorovaikutus. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 149–197.

Jernberg, Ann M. & Booth, Phyllis B. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus

Joronen, Mikko & Salonen, Annamari 2006. Rasismi ja etninen syrjintä - ajatuksia ja tekoja. Teoksessa Annnamari Salonen ja Susan Villa (toim.) Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry, 15–77.

Joronen, Tuula 2005. Maahanmuuttajien elinolot: olosuhteita ja koettuja elinoloja. Teoksessa Joronen, Tuula (toim.) Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 47–48, 292–293.

Jouhki, Tuija & Markkanen, Riitta 2007. Perhosen siivin: opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita.

Kalland, Mirjam 2004. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa Annamaija Puonti; Tuula Saario & Anne Hujala 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 119–140.

Keltti-Laine, Susanna 1992. Montessorimusiikkikasvatus. Helsinki: Yliopistopaino.

Kivijärvi, Marja 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala & Tuula Tamminen. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 252–260.

KontuKeskus ry 2009. Monimuotoinen ja uudenlainen kulttuuri- ja vapaa-ajantila Mellari. http://www.alueportaali.net/kulttuuriraide/mellari.html. Viitattu 18.10.2009.

Korkeamäki, Riitta-Liisa 2006. Lapset toistensa opettajina. Teoksessa Kirsti Karila; Maarit Alasuutari; Maritta Hännikäinen; Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Kronqvist, Eeva-Liisa 2006. Pienten lasten yhteistoiminta ja sen sosiaalinen dynamiikka. Teoksessa Kirsti Karila; Maarit Alasuutari; Maritta Hännikäinen; Anna

Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.). Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 166–182.

Kruskopf, Else 2009. Chili-projektipäällikkö Else Kruskopfin haastattelu 29.01.2009 ja 17.9.2009 Mellari-kulttuurikeskuksessa.

Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. C, Katsauksia ja aineistoja.

Launonen, Kaisa 2007. Vuorovaikutus - kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Lehtonen, Kimmo 1998. Musiikki, kieli ja kommunikaatio. Mietteitä musiikista ja musiikkiterapiasta. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Luoma, Ilona; Mäntymaa, Mirjami; Puura, Kaija & Tamminen, Tuula 2008. Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohtana. Teoksessa Anja Riita Lahikainen; Tuula Tamminen & Raija-Leena Punamäki. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 85–97.

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja 2007. Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliito, 29.

Martola, Terttu 2006. Rytmiä viittomiseen ja leikkeihin. Helsinki: Kuurojen Liito ry.

Mikkonen, Anna 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Ismo Söderling & Stina Fägel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. 53–71.

Moilanen, Merja 2001. Sosionomien (AMK) ydinosaaminen näkyväksi. Sosiaaliturva 16, 16–17.

Munter, Hilkka 1998. Minä muiden kanssa: Minuuden sosiaalinen synty. Teoksessa Paula Lyytinen; Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. -kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Munter, Hilkka 2002. Pienten lasten vertaissuhteet ja ystävyys. Teoksessa Aili Helenius; Kirsti Karila; Hilkka Munter; Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasva-

tuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 93–115.

Nylund, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195–213.

Parviainen, Maaret 2007. Luovasti silta sisimpään. Kokemuksia lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta ja luovien ilmaisumenetelmien käytöstä lasten ja nuorten ryhmissä. Teoksessa Alpo Heikkinen; Pauliina Levamo; Maaret Parviainen & Aili Savolainen 2007. Näe minut – kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. Helsinki: SOCCA : Heikki Waris –instituutti, 198–199.

Peltola, Ulla & Metso, Laura 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Penttinen, Anu 2009. Rytmiikka ja musiikkiliikunta. Teoksessa (toim.) Pilvikki Heikinaro-Johansson ja Terhi Huovinen. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY. 299–310.

Pohjanpää, Kirsti; Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri 2003. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämä Suomessa 2002. Elinolot 2003:1. Helsinki: Tilastokeskus.

Pulli, Elina 2004. Loruloikkaa! Liikkumaan innostavia loruja. Helsinki: Tammi.

Ruokonen, Inkeri 2006. Taide lapsen elämänilmauksena. Teoksessa Tuula Tarkkonen (toim.) & Pirkko Sassi (toim.). Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura, 11–19.

Rusanen 2008. Esiopetus lapsen silmin. Tutkimus kokemuksesta, tiedon transferoitumisesta ja metatietoisuudesta. Helsinki: Palmenia.

Saari, Eija 2001. Nukke-teatterin taikaa: -ilmaisun mahdollisuudet lasten ja nuorten parissa. Helsinki: Terveys.

Salmivalli, Cristina 2005. Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salo, Saara & Tuomi, Kirsi 2008. Hoivaa ja leiki: vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Helsinki: Psykologinen kustannus.

Siim, Pihla 2007. Äidit ja heidän lapsensa: Perhesuhteista neuvottelua ylirajaisissa perheissä. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. 245–266.

Siltala, Pirkko 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Te-

oksessa Pirkko Niemelä; Pirkko Siltala & Tuula Tamminen (toim.). Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY. 16–43.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Varhaiset ihmissuhteen ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari 2003. Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.

Siren-Tiusanen, Helena 2002. Alle kolmevuotiaiden kehitys ja suotuista varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Aili Helenius; Kirsti Karila; Hilkka Munter; Pirkko Mäntynen & Siren-Tiusanen. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten Helena varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 14–33.

Sisäasiainministeriö 2009. Aikuiskoulutuksen tehtävät maahanmuuttajien työllistymisen edistämisessä. Neljän ministeriön virkamiesryhmän esitykset aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen johtoryhmälle 2009. Sisäasianministeriön julkaisu 12/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Viitattu 15.6.2009. http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/6698F2493F01D360C22575A8001D4ED3/$file/192009.pdf

Suomen Evankelis-luterilainen kirkko 2004. Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa. Helsinki: Kirkkohallitus.

Svensk, Merja 2009. Chili on maahanmuuttajanaisille portti aktiiviseen elämään. Uuso 3, 14–15.

Säävälä, Minna 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Vertailevan FEMAGE-hankkeen loppuraportti. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia e 35/2009. Helsinki: Väestöliito.

Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Taras-Vaulasvirta, Elina 2003. Nukke tunteiden tulkki, kertojan kumppani. Helsinki: Lasten keskus.

Tiilikainen Marja 2003. Arjen islam: somalinaisten elämä Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Tiilikainen, Merja 2007. Somaliäidit ja transnationaalinen perhe. Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset: Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto. 266–285.

Tiusanen, Erkki 2002. Musiikkikasvatus alle kolmivuotiailla. Teoksessa Aili Helenius; Kirsti Karila; Hilkka Munter; Perkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen 2002. Pienet päivähoidossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Tolonen, Kaisa 2002. Lapsen varhaisen kielen kehityksen tukeminen. Teoksessa Aili Helenius; Kirsti Karila; Hilkka Munter; Perkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen 2002. Pienet päivähoidossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 160–178.

Toren, Bellita 2000. Käsi nuken sydämellä. Helsinki: Tammi.

Tuomaala, Mika & Torvi, Kai 2008. Kohti työperusteista maahanmuuttoa: Ulkomailta palkattavan työvoiman tarpeen arviointi, TEM analyyseja 9/2008. Viitattu 12.8.2009. http://www.tem.fi/files/20688/Ulkomaalaisen_tyovoiman_tarve.pdf)

Työministeriö 2002. Selonteko kotouttamislain toimeenpanosta projekti. Loppuraportti. Työhallinnon julkaisu Nro 316. Helsinki: Työministeriö.

Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi 1997. Helsinki: Moniste, 19.

Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Vilkka, Hanna ja Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väestörekisterikeskus 2009. Taskutieto 2009. Suomen asukasluku 2008-2009. Viitattu 3.9.2009 http://www.vaestorekisterikeskus.fi/tied...Taskutieto_2009.pdf

LIITE 1. Musiikkileikkituokioiden mainos

Hei Chili-hankkeen kurssilaiset!

Opiskelemme Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja järjestämme Musiikkileikkituokiota 16.9–7.10.2009, joka on osa opinnäytetyötämme.
Jo vastasyntynyt reagoi musiikkiin, rytmiin ja äänellisiin ärsykkeisiin, kuuntelee, matkii, muistaa. Lapsuudessa saadut musiikilliset kokemukset rakentavat musiikkisuhteen perustan koko loppuelämäksi! Körötellään, leikitään, lauletaan, soitetaan, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan.
Tuokioidentavoitteena on kehittää äiti-lapsisuhdetta sekä suomen kieltä tukea ja näin maahanmuuttajien lapsiperheiden Suomeen kotoutumista.

Tuokiot on tarkoitettu äiteille ja heidän alle kolmevuotiaiden lapsilleen.

Tuokioidemme aikataulu:
13.5.09 pidetään musiikkileikkituokion kokeilukerta.
5-6/2009 järjestetään retki lähileikkipuistoon seuramaan ja osallistumaan musiikkileikkituokioihin. Ensimmäinen musiikkileikkituokio alkaa maanantaina 14.9.2009 klo 8.30.
Tuokiot pidetään maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 8.30–9.15 yhteensä 7 kertaa.
Tuokion kesto - 45 min.

Tuokioon voi ilmoittautua voi Else Kruskopfille viimeistään 3.04.09.
Tuokioon pääsee 8 ensimmäistä ilmoittautunutta.

Ystävällisin terveisin,

Mila Uysal
mila.uysal@student.diak.fi

Tanja Lyytikäinen
tanja.lyytikäinen2@student.diak.fi

LIITE 2: Lasten äitien luvat

Yhdessä on hauskaa!

KUVAUSLUPA

Pidetään teille musiikkileikkituokioita. Pyydämme lupaa ottaa valokuvia teistä ja lapsestanne sekä videoida toimintaa tuokioiden aikana. Tarkoituksena on valokuvata parhaat hetket talteen.

Valokuvat ja videot käytetään opinnäytetyössämme ja siihen liittyvässä seminaarissa. Teidän ja lapsenne nimiä ei mainita kuvien yhteydessä. Kuvia ei käytetä kaupallisiin tarkoituksiin.

Annan luvan valokuvata ja videoida minua ja lastani/lapsiani Tanja Lyytikäisen ja Mila Uysalin opinnäytetyötä (Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin yksikkö, sosionomi + lastentarhanopettajan pätevyys) varten.

_____

Lapsen nimi / lasten nimet

_____

Äidin allekirjoitus Päiväys ja nimenselvennys

LIITE 3: Palautelomake

Hei!

Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden opiskelijoita. Opiskelemme sosionomiksi Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja meidän musiikkituokiot ovat osa opinnäytetyötämme. Olemme kiinnostuneita sinun mielipiteistäsi musiikkileikkituokioidemme toiminasta. Pyydämme ystävällisesti täyttää ja palauttaa sen lomakkeen meille! Kiitos yhteistyöstä!

PALAUTELOMAKE

Oliko musiikkileikkituokio:___.___. 2009

☺ 😐 ☹

hyvä ☐ en osaa sanoa ☐ huono ☐

LIITE 4: Ryhmähaastattelurunko

RYHMÄHAASTATTELURUNKO

1. Mitä hyviä puolia olette huomanneet?

_____

_____

2. Mitä olisi hyvää kehittää?

_____

_____

_____

3. Mitä hyötyä toiminnastamme oli äiti-lapsisuhteen tukemisessa?

_____

_____

_____

4. Onko jotakin lisättävää?

_____

_____

_____

Kiitos vastauksestanne!

Tanja Lyytikäinen ja Mila Uysal
Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 6: Kiitoskirje (venäjä)

«Вместе - весело!»

Дорогие мамы!

Мы - студентки - последнего курса Диаконического Политехнического Университета. Наша дипломная работа посвящена поддержки развития связи мамы с ребенком посредством музыкальных занятий.
Хотелось бы особенно отметить, что с самого рождения ребенок готов к общению с окружающим миром. Музыка является прекрасным средством поддержания отношений мамы с ребенком.

Особенно хотим подчеркнуть, что музыкальное воспитание в раннем младенческом возрасте влияет на все сферы развития ребенка, в том числе на эмоциональную, социальную, познавательную, физическую, культурную, а также на мелкую моторику и координацию движений. Таким образом, у ребенка развивается способность к творчеству и самовыражению. Также музыка положительно влияет на развитие чувства собственного достоинства, самоуверенность и на умение работать и общаться в коллективе. Музыка также дает толчок к развитию чувства ритма, в результате которого активно развивается речь ребенка.

Благодарим вас за участие в наших музыкально-творческих кружках по развитию уникальных способностей ваших детей.

Счастливых моментов в общении с вашими детьми!

Хельсинки, 14.10.2009

Tanja Lyytikäinen & Mila Uysal
Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 7: Kiitoskirje (suomi)

Yhdessä on hauskaa!

Hyvät äidit!

Opiskelemme sosionomiksi Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja nämä musiikkileikkituokiot ovat opinnäytetyömme. Musiikkileikkituokioiden tavoitteena on tukea äiti-lapsisuhdetta.
Haluaisimme erityisesti korostaa sitä, että lapsen vuorovaikutuskyvyt ovat läsnä heti syntymästä lähtien, koska lapsi on luotu kommunikoimaan. Musiikki on hyvä keino äidin ja lapsen välisten suhteiden tukemiseksi.

Varhaisiän musiikkikasvatus vaikuttaa lapsen kaikkiin kehitysalueisiin, niin emotionaalisiin, sosiaalisiin, kognitiivisiin kuin motorisiinkin ja näin vahvistaa lapsen luovuutta ja itseilmaisua. Näin ollen musiikki vaikuttaa tunneilmaisuun, onnellisuuteen, luovaan ja ongelmaratkaisutaitoihin, sosiaaliseen kehitykseen, muun muassa itseluottamukseen, itsetuntoon, onnistumisen tunteeseen, itsekontrolliin, ryhmässä olemiseen. Sen lisäksi musiikilla on vaikutusta fyysiseen kehitykseen kuten liikkumisen perustaitoihin oppimiseen, koordinaatioon ja rentoutumiseen. Se antaa virikkeitä rytmitajun kehittämiseksi ja sen seurauksena kielen edistämiselle.

Kiitämme teitä musiikkileikkituokioihin osallistumisesta!

Hauskoja hetkiä lapsenne kanssa!

Helsinki 14.10.2009

Tanja Lyytikäinen & Mila Uysal
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Liite 7: *Yhdessä on hauskaa!*

YHDESSÄ ON HAUSKAA!

Aineistoa maahanmuuttajaäideille ja heidän alle kolmevuotiaille lapsilleen pidettäviin musiikkileikkituokioihin

Mila Uysal & Tanja Lyytikäinen

Sisällys

JOHDANTO 3

MUSIIKKILEIKKITUOKION RAKENNE 4

1. TUOKIO: MAAPALLON YMPÄRI 5

2. TUOKIO: METSÄRETKI 7

3. TUOKIO: MAATILALLE RATSASTAMAAN 9

4. TUOKIO: TAIKAPUSSI 11

5. TUOKIO: MUMMOLASSA 13

6. TUOKIO: LORUPUSSI 15

7. TUOKIO: LEMPILAULUJEN MAAILMASSA 17

TUOKIOSSA KÄYTETTYJEN LORUJEN JA LAULUJEN SANAT 19

KÄYTETTY KIRJALLISUUS JA CD-LEVYT 22

JOHDANTO

Käsissäsi on maahanmuuttajaäideille ja heidän alle kolmivuotiaille lapsilleen tarkoitettujen *Yhdessä on hauskaa!* -musiikkileikkituokioiden aineisto. Tuokiot sisältävät vuorovaikutuksellisia loru- ja laululeikkejä. Musiikkileikkituokioiden avulla voidaan tukea maahanmuuttajaäitien ja heidän lastensa varhaista vuorovaikutusta sekä edesauttaa kotoutumisprosessia.

On hyvä muistaa, että tuokioiden onnistuminen on sekä ohjaajien taidosta että osallistujien luottamuksesta kiinni ja siksi on tärkeä luoda sadunomaista ilmapiiriä, joka houkuttelisi pikkulapsia ja heidän vanhempiaan toimintaan. Luottamusta rakentavat tuokiosta toiseen toistuvat alku- ja loppulaulut.

Materiaali on tarkoitettu enintään seitsemälle äidille ja seitsemälle lapselle. Tarvittaessa tuokioita voidaan muokata osallistujien määrään, tarpeisiin ja lasten ikään sopiviksi. Toivomme, että aineistomme laululeikit ohjeineen ja vinkkeineen helpottavat musiikkileikkituokioiden ohjaajien ja lastentarhanopettajien työtä.

Hauskoja hetkiä toivovat

Helsingissä 25.10.2009

Mila Uysal & Tanja Lyytikäinen

MUSIIKKILEIKKITUOKION RAKENNE

Jokaisen tuokion kesto on 40–45 minuuttia. Lapsille on tärkeää, että tuokio alkaa ja loppuu selkeästi. Tuokion alun ja lopun tulisi olla aina sama. Se auttaa kaikkia virittymään toimintaan. Tämä on tärkeä sekä hahmottamisen että turvallisuuden kannalta.

Aloitus: Jokainen tuokio alkaa triangelin soitolla. Tuokion alussa lauletaan alkulaulu, joka toistuu tuokiosta tuokioon. Laulun on oltava kehitysvaiheeseen sopiva. Alkulauluksi on valittu *Hyvää huomenta!*

Lapsen on tärkeä tuntea itsensä tervetulleeksi ja tuokioiden alussa jokaiselle on annettava henkilökohtaista huomiota. Turvallisuuden kannalta pienten lasten on tärkeä ennakoida tulevaa toimintaa. Siksi *Kukahan se täällä tänään on* –tervetulolaulu toistuu tuokiosta toiseen. Ohjaaja voi samalla havainnoida lasten mielialaa. *Mitä tehdään?* –laulu auttaa siirtää tuokion aiheeseen.

Vaihtuvat sisällöt: Tuokiot sisältävät monipuolisia toimintoja: loruja, lauluja, leikkejä, soittamista. On hyvä muistaa, että yksi tuokio ei voi sisältää liikaa asioita, vaan keskimäärin seitsemän toimintoa on riittävä määrä.

On tärkeää vaihdella tuokion aikana sopivasti erirytmisiä osioita, jotta lapset eivät toisaalta riehaantuisi liiaksi tai toisaalta tulisi passiivisiksi. Tuokioissa on tärkeää käyttää sekä aiemmin opittuja että uusia leikkilauluja.

Rentoutuminen ja lopetus: Tuokiot lopetetaan *Ollaan aivan hiljaa* ja *Suljen ihanan soittorasian* -lauluilla. Se on hyvä hetki rentoutua silkkihuivien, höyhenillä tai saippuakuplien avulla ja näin ennustaa tuokion loppuvan. Loppupiirissä yhdessä lauletaan triangelin säestyksellä ja hyvästellään.

1. TUOKIO: MAAPALLON YMPÄRI

Tuokion tarkoitus:

- ✓ keskinäinen tutustuminen
- ✓ tuokiosääntöjen sopiminen
- ✓ tutustuminen laululeikkeihin, soittimiin ja eri rytmeihin
- ✓ sitouttaminen jatkotoimintaan

Tarvikkeet:

- CD-soitin
- pehmusteet istumista varten
- pupukäsinukke
- pehmolelut: iso koira ja pieni koira
- hiirisorminukke
- höyhenet
- kaksi liinaa
- soittimet: kaksi triangelia, marakassit
- nuken sänky tai sängyn koppa
- höyhenet

Laulut:

1. Hyvää huomenta! *(CD: Maharumpu: lauluja, loruja ja sävelmiä arjen hetkiin)*
2. Kukapas se täällä tänään on?
   (CD: Hoivaa ja leiki: vauvan ja vanhemman vuorovaikutus)
3. Mitä tehdään *(CD: Vauvojen laulun aika)*
4. Jäniksellä pitkät korvat *(CD: Vauvojen laulun aika)*
5. Pikkukoira laulaa *(CD: Vauvojen laulun aika)*
6. Stop *(CD: Vauvojen laulun aika)*
7. Hiiri mittaa maailmaa *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
8. Afrikan yö *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
9. Ollaan aivan hiljaa *(CD: Maharumpu: lauluja, loruja ja sävelmiä arjen hetkiin)*
10. Suljen ihanan soittorasian
    (CD: Anni Tannin leikkilaulut 1: Lapset laulavat tai Parhaat lastenlaulut. 3: 16 perinteistä lastenlaulua)

Toimintavaihe:

Aloitus: Pupu (käsinukke) ja iso koira (pehmolelu) esittelevät osallistujille itsenään ja tuokion ohjelman. Tuokio alkaa *Hyvää huomenta!* –laululla. Pupu ja iso koira kiertelevät piiriä suunnista toivottaen hyvää huomenta. *Kukapas se täällä tänään on?* –laulua ensin isolle koiralle ja pupulle ja sitten jokaiselle lapselle. Pupu ja iso koira koskevat mahdollisuuden mukaan jokaisen lapsen kättä, päätä tai jalkaa. *Mitä tehdään?* -laulun avulla päätetään matkusta maailmaa ympäri.

Vaihtuvat sisällöt: Pupu näyttää surulliselta. Se haluaa kuulla hauskaa laulua ja koira ehdottaa kaikille *Jäniksellä pitkät korvat* –laulua. Pupu näyttää, kuinka pitkät korvat sillä on ja pyytää lapsia ja äitejä näyttämään kuinka pitkät korvat jäniksellä on. Äidit voivat näyttää lapsille, jos he eivät osaa, nostamalla kädet korviksi. Laulun alussa nostetaan kädet korviksi ja hännäksi ja laulun lopussa taputetaan laulun rytmin tahdissa. Viimeisessä säkeistössä piiloudutaan kämmenten taakse.

Seuraavaksi tuokioon tulee vieras – pikkukoira Mimi, joka ehdottaa kaikille hauskaa *Pikkukoira laulaa* -laulua. Laulun teksti puhuu puolestaan. Hau hau hau –kohdissa voidaan taputtaa tai nyökytellä. *Stop* –laulun aikana toimitetaan laulun sanojen mukaan. Laulun soituaan äidit voivat keksiä erilaisia tapoja liikkua.

Pikkuhiiri Siniä kiinnostaa kuinka iso on maailmamme. Lapsia pyydetään näyttämään käsillä, miten iso on maailma. *Hiiri mittaa maailmaa* -laulun aikana kävellään ympäri huonetta tai körötellään lasta sylissä, nostetaan kädet sivuille ja huojutaan puolelta toiselle. Laulun lopussa Isolta maailma näyttää –kohdassa piirretään ilmaan iso maapallo.

Kaikki matkustavat ympäri isoa maailmaa ja tulevat Afrikkaan. Afrikassa on hyvä mahdollisuus tutustua soittimiin. Jos on mahdollista, lapsille annetaan rumpuja. Jos rumpuja ei ole, annetaan rytmikapulat ja marakassit ja ohjataan lapset soittamaan *Afrikan yö* –laulua sen rytmiin.

Rentoutuminen ja lopetus: Tuokion lopussa pannaan pupu Jussi nukkumaan ja rentoudutaan *Ollaan aivan hiljaa* –laulun avulla silittämällä lapsia höyhenillä. Laulun aikana ohjaaja voi puhaltaa saippuakuplia, joita äidit ja lapset voivat koskettaa käsillä. Loppulaulun aikana kaikki tulevat piiriin. Loppulaulun aikana ohjaaja voi soittaa triangelia ja laulun päätettyä kiitetään kaikkia.

2. TUOKIO: METSÄRETKI

Tuokiossa:

- ✓ tutustutaan metsäneläimiin ja laulurytmin vaihteluun
- ✓ harjaannutetaan noudattamaan sääntöjä

Tarvikkeet:

- CD-soitin
- Pehmusteet istumista varten
- kaksi triangelia
- sammakkokäsinukke ja pupupehmolelu
- kartongista itse askarrellut ratit tai rattilelut
- lelukalat
- sininen peitto
- langoista itse askarreltu hämähäkinverkko
- hämähäkkilelu
- sammakkolelut
- puiden lehtiä
- nukensänky tai sängyn koppa
- höyhenet

Laulut:

1. Hyvää huomenta!
2. Kukahan se täällä tänään on?
3. Mitä tehdään?
4. Autolaulu *(CD: Parhaat lastenlaulut 6: 16 perinteistä lastenlaulua)*
5. Pikkuiset kultakalat *(CD: Suosituimmat eläinlaulut)*
6. Pienet sammakot *(CD: Suosituimmat eläinlaulut)*
7. Hämä-hämähäkki *(CD: Suosituimmat eläinlaulut)*
8. Ihahaa
   (CD: Parhaat lastenlaulut 3: 16 perinteistä lastenlaulua ja Miu mau - ihahaa: lasten parhaat eläinlaulut)
9. Lehdet lentää *(CD: Hoivaa ja leiki: vauvan ja vanhemman vuorovaikutus)*
10. Ollaan aivan hiljaa
11. Suljen ihanan soittorasian

Toimintavaihe:

Aloitus: Tuokion alkuosion jälkeen (*Hyvää huomenta –, Kukahan se tänään täällä on* –laulut) lauletaan lapselle *Mitä tehdään?* -laulu. Lopussa lauletaan pupulle. Pupu pysähtyy äkkiä ja huudahtaa: "Mennäänkö me tänään metsäretkelle?" Lauletaan kaksi kertaa laulun loppusanat: "Metsäretkelle - metsäretkelle, pikkuinen pupu."

Vaihtuvat sisällöt: Kaverit päättävät lähteä metsään autolla. Lapset tulevat piiriin ja jokaiselle annetaan ratti. Lauletaan *Autolaulua*. Lapset liikkuvat piirissä niin kuin ohjailisivat autoa musiikin rytmin mukaan. Kun laulu loppuu, norsu huudahtaa: "Stop! Pysähtykää! Katsokaa, mitä täällä on!"

Lattialle on jo etukäteen levitetty sininen peitto (metsälampi) ja sen päällä on kaloja. Lausutaan *Pikkuiset kultakalat* –laulun sanat ja sitten lauletaan. Laulun aikana tehdään siihen kuuluvia liikkeitä ja HUU –kohdassa taputetaan ja nostetaan kädet ylös tai pikkuvauva korkealle.

Kun laulu on loppunut, nostetaan peiton alta sammakko. Näytetään se kaikille lapsille. Sammakko näyttää miten se osaa hypätä. Se sanoo myös, että sillä ei ole korvia eikä häntää. Pupu näyttää, että sillä on sekä pitkät korvat että töpöhäntä. *Pienet sammakot* –laulun alussa lauletaan sammakolle. Lapset saavat hyppiä tai muuten liikkua. Ohjaajat näyttävät lapsille laulun liikkeitä. Laulun puolivälissä lauletaan pupulle. Hyvästellään sammakko ja katsotaan nurkkaan/kattoon (etukäteen valmistellaan verkko ja langalla oleva hämähäkki).

Kaverit ovat innoissaan siitä, että heille on tullut vieras. Voidaan ottaa langalta hämähäkki käteen ja näyttää sitä lapsille. Lauletaan *Hämä-hämähäkki* –laulu. Tehdään lauluun liittyviä liikkeitä. Laulun lopussa laitetaan hämähäkki takaisin verkkoon.

Rentoutuminen ja lopetus: Kiinnitetään huomiota ympäristöön: metsässä on syksy. Kerrotaan, että syksyllä lehdet muuttavat värejään ja putoavat puusta. Laitetaan soimaan *Lehdet lentää* -laulua. Aikuinen puhaltaa aitoja vaahteranlehtiä tai paperista tehtyä erivärisiä lehtiä ilmaan. Lapset nostavat ja puhaltavat myös itse, äidit auttavat lapsiaan.

Ollaan aivan hiljaa –laulun aikana annetaan äideille höyheniä. Lapset ovat äitien sylissä ja äidit silittävät lapsiaan höyhenillä. Seuraavaksi on loppulaulun ja -piirin aika.

3. TUOKIO: MAATILALLE RATSASTAMAAN

Tässä tuokiossa:

- ✓ tutustutaan uusiin eläimiin, laululeikkeihin ja soittimeen
- ✓ toistetaan aiemmin opittuja lauluja
- ✓ harjaannutetaan sääntöjen noudattamista

Tarvikkeet:

- CD-soitin
- pienet tuolit
- puiden lehtiä
- kaksi triangelia, rytmikapulat
- ponilelu
- silkkihuivit
- koirapehmolelu ja käsinukke
- nukensänky tai sängyn koppa
- saippuakuplat

Laulut:

1. Hyvää huomenta!
2. Kukahan se täällä tänään on
3. Mitä tehdään?
4. Metrolla mummolaan *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
5. Ratsastusta *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
6. Ihahaa
7. Taputus kun alkaa *(CD: Maharumpu: lauluja, loruja ja sävelmiä arjen hetkiin)*
8. Kurkistus (Toukut-loukut)
   (CD: Hoivaa ja leiki: vauvan ja vanhemman vuorovaikutus)
9. Lehdet lentää
10. Bussilaulu *(CD: Ti-Ti Nallen lauluja 1)*
11. Ollaan aivan hiljaa
12. Suljen ihanan soittorasian

Toimintavaihe:

Aloitus ja vaihtuvat sisällöt: Tuokion alkuosan (*Hyvää huomenta!*, *Kukahan se täällä tänään on?* ja *Mitä tehdään?* –laulut) jälkeen heppa Jenna ehdottaa lähtemistä metrolla ja raitiovanulla maatilalle ratsastamaan. Näytetään *Metrolla mummolaan* –laulun liikkeitä. Tässä laulussa äidit körötteleväät lapsiaan polvillaan, painavat nappia (lapsen napaa) ja soittavat kelloa (lapsen nenää) ja lopussa laskevat lapsensa polviltaan alas.

Saapuessaan maatilalle ruvetaan etsimään ponia, joka hirnahtaa jossain lähellä. Kun poni löytyy sitä tervehditään ja lauletaan *Ratsastusta* –laulu. Tämän laulun tarkoituksena on körötellä, hypitellä lapsia polvelta toiselle ja lennättää lasta ilmaan.

Ihahaa -laulun aikana lapset soittavat rytmikapuloilla. Laulun sanat käydään läpi ennen soittamista. Laulusta on olemassa kaksi erilaista versiota. Toinen niistä on hitaampi ja toinen reippaampi. Laitetaan soimaan ne vuorotellen. Näin ollen lapset oppivat tajuamaan rytmiä ja äänen voimakkuutta. Laulun päätettyään lapset palauttavat soittimet paikalleen ja heitä kiitetään.

Seuraavaksi kaikki nousevat piiriin. *Taputus kun alkaa* –laulun aikana taputetaan, tömistetään ja kuiskataan. Sitten on kurkistuslaululeikin (*Toukut-loukut, onnen koukut - kuka sieltä kurkistaa? Kuk-kuu!)* aika. Annetaan lapsille silkkihuivit, joista he saavat kurkistaa äitiensä kanssa vuorottelen.

Lehdet lentää –laulun aikana heitetään syksylehtiä ilmaan. Aikuinen puhaltaa aitoja vaahteranlehtiä tai paperista tehtyä erivärisiä lehtiä ilmaan.

B*ussilaulun* aikana mennään takaisin kaupunkiin. Ohjaaja näyttää lauluun liittyviä liikkeitä ja heppakäsinukke kertoo bussin osista, kuten pyöristä, torvista ja pyyhkijöistä. Laulu soitetaan eri rytmissä.

Rentoutuminen ja lopetus: *Ollaan aivan hiljaa* –laulun aikana puhallellaan saippuakuplia. Lapset ovat niistä iloisia ja mielellään saavat kuplat kiinni. Seuraavaksi on loppupiirin aika.

4. TUOKIO: TAIKAPUSSI

Tässä tuokiossa:

- ✓ tutustutaan taikapussiin ja uusiin lauluihin
- ✓ toistetaan aiemmin opitut laulut

Tarvikkeet:

- CD –soitin
- Pehmusteet istumista varten
- taikapussi
- kaksi triangelia, marakassit ja jalopuiset rytmikapulat
- pupukäsinukke ja nallepehmolelu
- pienet pehmo- tai lelut: hevonen, kala, poika- tai tyttö, sammakko, koira ja pupu
- peitto
- höyhenet

Laulut:

1. Hyvää huomenta!
2. Kukahan se täällä tänään on?
3. Mitä tehdään?
4. Ihanaa
5. Pikkuiset kultakalat
6. Pienet sammakot
7. Tämä poika marssii *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
8. Huu-sai-sai *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
9. Pikkukoira laulaa
10. Sisilisko sihisee *(CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille)*
11. Ollaan aivan hiljaa
12. Suljen ihanan soittorasian

Toimintavaihe:

Aloitus ja vaihtuvat sisällöt: Tuokion alkuosion (kolme ensimmäistä laulua) jälkeen pupu Jussi kertoo taikapussista, josta voi ilmestyä kaikenlaista jännittävää ja lumottuja hahmoja. Aikuinen pyytää lapsia kutsumaan taikapussia lorulla: "Taikapussi, taikapussi, tule meidän kanssa leikkimään!" Triangeli soi kolme kertaa ja taikapussi tulee jostakin esille.

Taikapussiin laitetaan etukäteen pehmolelut. Ennen kuin, lapset saavat nostaa yllätyksen vuorollaan, näytetään pupun ja nallen kohdalla laulamalla:
"Kuka saa, kuka saa taikapussiin kurkistaa, tillin-tallin tömpsis.
Pupu saa, pupu saa taikapussiin kurkistaa, tillin-tallin tömpsis."

Lauletaan hahmon mukaan:

- **Hevonen:** Ihanaa –laulu. Lapset köröttelevät äitien polvillaan.
- **Kala:** Pikkuiset kultakalat –laulu. Tehdään laulun liikkeitä.
- **Sammakko:** Pikku sammakot –laulu. Näytetään käsillä korvia ja häntää.
- **Tyttönukke:** Tämä poika marssii –laulu. Noustaan piiriin, marssitaan ja kävellään laulun sanojen mukaan.
- **Pupu:** Huu-sai-sai –laulu. Kaikki pitävät peitosta kiinni ja hypittävät pupua peiton päällä. Laulun sanojen mukaan pupu ja lapset piiloutuvat peiton alle *pään pisti piiloon* –kohdassa ja sitten pupu tulee taas hyppimään peitolle.
- **Koira:** Pikku koira laulaa –laulu. Tehdään laulun liikkeet ja laulun lopussa voidaan heittäytyä lattialle niin kuin koira.
- **Marakassi:** Sisilisko sihisee –laulu. Soitetaan marakasseilla ja rytmikapuloilla

Ohjaaja katsoo ja seuraa, miten lapset keskittyvät toimintaan. Pitää kuitenkin seurata, että kaikki lapset mahdollisesti ainakin kerran saisivat mahdollisuuden kurkistaa taikapussiin. Marakassin voi mahdollisesti laittaa taikapussiin myöhemmin, koska juuri soittimien kanssa leikittäessä lapset kiihtyvät ja sen jälkeinen rentoutuminen on välttämätöntä. Silloin kun lasten keskittyminen laskee, voidaan ilmoittaa kaikille, että taikapussi on väsynyt ja seuraavalla kerralla katsotaan, mitä muuta taikapussista löytyy.

Rentoutuminen ja lopetus: Ollaan aivan hiljaa –laulun aikana silitellään höyhenellä jokaista lasta vuorotellen tai annetaan äidille höyhen ja äiti silittää omaa lastansa itse. Seuraavaksi on loppupiirin aika.

5. TUOKIO: MUMMOLASSA

Tässä tuokiossa:

- ✓ toistetaan aiemmin opitut laulut
- ✓ tutustutaan uusiin lauluihin, uuteen soittimeen

Tarvikkeet:

- CD-soitin
- pienet tuolit
- kanalelu
- kaksi triangelia, rytmikapulat ja kulkuset
- silkkihuivit
- lehmäpehmolelu ja pupukäsinukke
- nukensänky tai sängyn koppa
- höyhenet

Laulut:

1. Hyvää huomenta!
2. Kukahan se täällä tänään on?
3. Mitä tehdään?
4. Metrolla mummolaan
5. Leipuri Hiiva *(CD: Parhaat lastenlaulut 1: 20 perinteistä lastenlaulua)*
6. Helmiina *(CD: Vauvojen laulun aika)*
7. Kalle tahtoo koputella *(CD: Vauvojen laulun aika)*
8. Tämä poika marssii
9. Ihahaa (kahdessa versiossa)
10. Bussilaulu
11. Ollaan aivan hiljaa
12. Suljen ihanan soittorasian

Toimintavaihe:

Aloitus: Tuokion ohjelma alkaa *Hyvää huomenta, Kukapas se täällä tänään on?*, ja *Mitä tehdään?* -lauluilla. Lehmä Muu sanoo, että ei ole pitkään aikaan käynyt mummolassa ja että hän kovasti ikävöi mummoaan. Nalle ehdottaa mummolaan lähtöä lasten kanssa.

Vaihtuvat sisällöt: *Metrolla mummolaan* -laulun alussa äidit kröötteleväät lapsiaan. Ratikalla -kohdassa hyppyytetään lasta sylissä laulun rytmissä. Kellonsoittokohdassa lapsi painaa aikuisen tai oman nenää ja napaa. Painan nappia –kohdassa painetaan napaa, pysäkillä -kohdassa nyökytetään päätä, sitten astutaan metroon –liu'utetaan lapsi jalkoja pitkin lattialle ja nostetaan takaisin syliin. Isomman lapsen kanssa laulun alkuosassa kuljetaan peräkkäin. Saavuttuaan mummolaan Muu näyttää, missä asuu kuuluisa leipuri Hiiva. Käydään läpi laulun sanat ja siihen liittyvät liikkeet. Äidit osallistuvat näyttämällä lapsilleen tai lasten kanssa laulun liikkeitä.

Seuraavaksi kerrotaan pikku kanasta, joka aina on jossain kadoksissa. Lapsia pyydetään etsimään kanaa. Kun kana löytyy, kerrotaan että se oli ollut munimassa. Kutsutaan kaikki piirileikkiin. Laitetaan soimaan Helmiina- laulun. Käydään läpi laulun sanat. Laulun alussa kuljetaan etsimässä Helmiinaa; kot kot kot –sanojen kohdissa pysähdytään ja nyökytellään päätä. Laulun lopussa istahdetaan lattialle ja pot pot pot -sanojen kohdissa heilutetaan "siipiä". Lopussa sanotaan, että kana tuo meille monta munaa, josta leipuri Hiiva tekee hyviä kakkuja.

Lehmä Muun kaveri Kalle pitää kovasti koputtelemisesta, taputtelemisesta, loksuttelemisesta jne. Toimitaan laulun sanojen mukaan.

Tämä poika marssii maantietä pitkin –laulun aikana marssitaan eri suuntiin, pyöritään ja annetaan lentosuukkoja toisilleen. Seuraavaksi lehmä Muu esittelee kaikille kaveriaan – Heppaa. Lapset soittavat sille soittimella. Laitetaan soimaan Ihaa-haa –laulun kahdessa rytmissä. Yksi versio on hidas, toinen on nopea.

Seuraavaksi on aika lähteä kotiin. Sanotaan lapsille, että bussi on saapumassa. Ennen laulua käydään läpi lauluun kuuluvat liikkeet. Laitetaan soimaan Bussi –laulu.

Rentoutuminen ja lopetus: Seuraavaksi on aika rentoutua. Ollaan aivan hiljaa –laulun aikana heitetään silkkihuvit ilmaan. Seuraavaksi on loppupiirin aika.

6. TUOKIO: LORUPUSSI

Tässä tuokiossa:

- ✓ toistetaan tuttuja lauluja
- ✓ opitaan uudet loru- ja laululeikit
- ✓ tutustutaan lorupussiin

Tarvikkeet:

- CD-soitin
- pienet tuolit
- lorupussi
- 7 lorukorttia
- peitto
- nallepehmolelu ja pupukäsinukke
- saippuakuplat
- soittimet: kaksi triangelia, kulkuset ja rytmikapulat

Lorukortit: nalle, kala, sisilisko, pupu, käsi (sormet), laiva, koira. Jokaiseen lorukorttiin voidaan liittää loruja ja lauluja.

Laulut ja lorut:

1. Hyvää huomenta!
2. Kukahan se täällä tänään on?
3. Mitä tehdään?
4. Minä olen nalle -loru
5. Tässä isäpupu on -loru
6. Näin koira menee metsään –loruleikki
7. Pikkukoiraa laulaa
8. Peukalopotti –loru *(CD: Liirum laarum)*
9. Laiva, laiva *(Anni Tannin leikkilaulut 2: Lapset laulavat)*
10. Pikkuiset kultakalat
11. Sisilisko sihisee
12. Huu-sai-sai
13. Ollaan aivan hiljaa
14. Suljen ihanan soittorasian

Toimintavaihe:

Aloitus ja vaihtuvat sisällöt: Tuokion perinteisen alkuosan jälkeen nalle kertoo lorupussista, jossa asuvat lorukortit. Pupu Jussi ei muista, mihin se on jättänyt lorupussin. "Lorupussi, lorupussi, tule meidän kanssa leikkimään" – taikasanojen avulla kutsutaan lorupussia. Kun lorupussi löytyy, pupulle lauletaan: "Kuka saa, kuka saa lorupussiin kurkistaa, tillin-tallin tömp-sis. Pupu saa, pupu saa lorupussiin kurkistaa, tillin-tallin tömp-sis".

Lapset istuvat omalla paikalla äitien sylissä tai vieressä, ja ottavat kortteja vuorotellen. Ottaessaan lorupussista kortin lapset esittelevät sitä. Aikuinen lukee lapsille kuvaan liittyvän lorun.

Mikäli aktiiviset laululeikit tulevat peräkkäin, lapset voivat riehua. Silloin ohjaajan tulee luoda hiljainen hetki. Tämä voi toteuttaa esimerkiksi käymällä läpi lorun sanat rauhassa. Myös triangelin soitolla voi rauhoittaa lapsia ja luoda hiljaisuuden.

- **Nalle:** Minä olen nalle –loru. Sen aikana taputetaan lorun rytmiä ja näytetään siihen liittyvät liikkeet.
- **Pupu:** Tässä isäpupu on –loru. Lauletaan yhdessä ja näytetään siihen liittyvät liikkeet. Seuraavaksi Huu-sai-sai –laululeikkejä.
- **Koira:** Näin koira metsään menee –loruleikki. Käsillä näytetään koiran nopeita ja kevyitä askelia. Lisäksi voidaan kuunnella Iso koira laulaa –laulua ja leikkiä sen sanojen mukaan.
- **Käsisormet:** Peukalopotti –loru. Hierotaan jokaista sormea ja sanotaan sen nimi.
- **Laiva:** Laivaleikkiloru. Körötellään lasta polvilla ja lorun lopussa lasta lasketaan polvilta alas.
- **Kala:** Pikkuiset kultakalat –laulu. Leikitään sen sanojen mukaan.
- **Sisilisko**: Sisilisko sihisee. Soitetaan marakasseilla ja kulkusilla.

Rentoutuminen ja lopetus: Lopussa lorupussi tulee väsyneeksi. Annetaan sille levätä. Ollaan aivan hiljaa –laulun aikana puhalletaan saippuakuplia. Lopussa tullaan piriin ja lauletaan Suljen ihanan soittorasian –laulu.

7. TUOKIO: LEMPILAULUJEN MAAILMASSA

Tässä tuokiossa:

- ✓ tehdään kertauksen lempilauluista
- ✓ nautitaan yhdessä on hauskaa! -olosta

Tarvikkeet:

- CD-soitin
- pienet tuolit
- silkkihuivit
- pupukäsinukke ja pupupehmolelu
- kaksi triangelia, rytmikapulat ja marakassit
- saippuakuplia
- karkit
- kunniakirjat

Laulut:

1. Hyvää huomenta!
2. Kukahan se täällä tänään on
3. Mitä tehdään
4. Metrolla mummolaan
5 Taputus kun alkaa.
6. Tämä poika marssii
7. Huu-sai-sai
8. Ihahaa
9. Kurkistus (Toukut-loukut)
10. Ollaan aivan hiljaa
11. Suljen ihanan soittorasian

Toimintavaihe:

Aloitus ja vaihtuvat sisällöt: Tuokion alkuosan lopussa (*Mitä tehdään?* –laulu) lauletaan nallelle, joka innostuu lähtemään lempilaulujen maailmaan metrolla (*Metrolla mummolaan* –laulu).

Taputus kun alkaa -laulua sävelten, pupu ilmoittaa, että se on hänen lempilaulunsa ja tämän laulun aikana pitää taputtaa ja tömistää. Pupu ja nalle laulavat laulun lyhyen osion yhdessä ja näyttävät kaikille liikkeet.

Seuraavaksi pupu marssii piirissä ja laulaa *Tämä poika marssii* -laulun sävelmän. "*Odota pupu, minäkin tykkään tästä laulusta*", - sanoo nalle ja he jatkavat laulamista ja marssimista yhdessä. Kutsutaan kaikki mukaan piiriin leikkimään.

Tämän laulun jälkeen pupu kysyy, tietääkö joku hänen lempipuuhansa. Lapset tai nalle vastaa, että pupu pitää piiloleikkien leikkimisestä ja hyppimisestä. Nalle ehdottaa: "*Tehdään pupulle trampoliini!*" *Huu-sai-sai* –laulun sanojen mukaan välillä pupu ja lapset menevät piiloon peiton alle ja sitten pupu tulee hyppimään peiton päälle.

Seuraavaksi Ihahaa –laulun aikana soitetaan marakasseilla ja rytmikapuloilla. Ensin laitetaan hiljaisempi versio ja lopuksi reippaampi versio. Laulun loputtua voi antaa lasten vielä soittaa soittimilla.

Rentoutuminen ja loputus: Seuraaviksi on kurkistusleikkiaika (*Toukut-loukut*). Annetaan lapsille silkkihuivit, joista he saavat kurkistaa. Pupu näyttää väsyneeltä. Siili ehdottaa rauhallista leikkiä. Laitetaan soimaan *Ollaan aivan hiljaa* -laulu ja puhalletaan sen aikana saippuakuplia. Lapset saavat koskettaa niitä.

Laulun loputtua tullaan loppupiiriin. Lopussa kiitetään kaikkea ja lapset saavat pieniä yllätyksiä. Jokaiselle vanhemmalle annetaan kiitoskirja, jossa kiitetään musiikkileikkituokioihin osallistumisesta.

TUOKIOSSA KÄYTETTYJEN LORUJEN JA LAULUJEN SANAT

MINÄ OLEN NALLE

Minä olen nalle, nalle, nalle,
Minä olen nalle ja kuljen metsässä.
Minä olen nalle, nalle, nalle
Minä olen nalle ja nukun pesässä.

KOIRA

Näin koira menee metsään
Vinks-vonks, vinks-vonks…
Näin koira tulee kotiin:
Lipi-lapi, lipi-lapi…

LAIVA, LAIVA

Laiva, laiva, minnekä laiva menee?
Muille maille, omenoita ostamaan,
Kaalinpäitä kauppamaan,
hups – laiva kaatuu.

PIENET SAMMAKOT

Pienet sammakot, pienet sammakot ne
lystikkäitä on.
Ei korvia, ei korvia, ei häntää laisinkaan
Pupujussikat, pupujussikat
ne lystikkäitä on...
On korvia, on korvia, on hännän typykkä...

PUPUPERHE

Tässä isäpupu on, tässä äidin näät
Tässä pikku-pupujen kaikki näet päät.
Iloisina nyökkää ne toisilleen vaan,
Korvansakin ristiin nämä puput saa.

ALKULAULU

Kukahan se täällä tänään on,
Kukahan se täällä on?
Matti(han) se täällä tänään on,
Matti(han) se täällä on

HUU SAI SAI

Pupu meni puskaan, huu sai sai,
pään pisti piiloon, huu sai sai,
pensaassa kyykki, huu sai sai.
Nyt se hyppää ai ai ai.
Huu sai sai Huu sai sai
Nyt se hyppää ai ai ai!

SULJEN IHANAN SOITTORASIAN

Suljen ihanan soittorasian
Suljen ihanan soittorasian,
kierrän lauluni kippuraan.
Muiston mukavan taskuun taputan,
siihen saakka kun tavataan.
Kiitän, kumarran, niiaan, vilkutan,
pian taas yhdessä laulellaan.

TÄMÄ POIKA/TYTTÖ MARSSII

Tämä poika marssii maantietä pitkin,
kinkkaa, konkkaa kivitietä pitkin,
pyörii näin, pyörii noin,
ja minä annan suukon aina kun voin.

METROLLA MUMMOLAAN

Limpsin lampsin jalkapatikalla, patikalla joo.
Körötteleen, körötteleen kympin ratikalla,
ratikalla joo.
Soitan kelloa painan nappia
tällä pysäkillä pois
liukuportaita metroon ja metrolla
mummolaan!

IHAHAA

Ihahaa, ihahaa, hepo hirnahtaa,
ihanaa, ihanaa onhan ratsastaa.
Juokse, hepo, hiljaa, kannat pikku Siljaa.
Kanna kotiin saakka kevyt, kallis taakka.

AUTOLAULU
Autolla ajetaan varovarovasti, ettei
kaatuisi kallis lasti.
Suoraa tietä ja suoraa tietä ja mäkiä on
matkan varrella.
Pois mummot ja vaarit alta, tie näyttää
kapealta.
Mittari näyttää kaheksaakymppiä, jarrut on
epäkunnossa.

PIKKUISET KULTAKALAT
Pikkuiset kultakalat lammessa ui
Pikkuinen kalaäiti huolestui
uikaa, uikaa jos osaatte
ja ne uivat ja uivat sen uskotte
hop hopo dap dap hop hop HUU / 3 krt
ja ne uivat ja uivat sen uskotte

HÄMÄ-HÄMÄ-HÄKKI
Hämä-hämä-häkki kiipes langalle.
Sade tuli rankka, hämähäkin vei.
Aurinko armas kuivas satehen,
Hämä-hämä-häkki kiipes uudelleen.

Heinä-heinäsirkka soittaa viuluaan.
Heinikossa hyppii sinne tänne vaan.
Pieni sinikello käypi nukkumaan.
Heinä-heinäsirkka soittaa viuluaan.

Muura-muurahainen kortta kuljettaa.
Ahkerasti aina työssä ahertaa.
Kohta on valmis keko komea.
Muura-muurahainen kortta kuljettaa.

HIIRI MITTAA MAAILMAA
Hiiri mittaa maailmaa,
männynneulasella
heinänkorrella punnitsee
kovin miettii, mittailee
järkeänsä käyttää:
"Isolta maailma näyttää!"

PIKKU KOIRA
Pikkukoira laulaa hau hau hau
Venyttele kaulaa hau hau hau
Pikkukoira laulaa hau hau hau
Venyttele kaulaa hau hau hau

Iso koira laulaa HAU HAU HAU
Venyttele kaulaa HAU HAU HAU
Iso koira laulaa HAU HAU HAU
Venyttele kaulaa HAU HAU HAU

Pikkukoira kulkee eteenpäin,
pikkukoira kulkee taaksepäin,
pikkukoira pyörii ympäri,
pikkukoira hyppii hassusti

Iso koira kulkee eteenpäin,
Iso koira kulkee taaksepäin,
Iso koira pyörii ympäri,
Iso koira hyppii hassusti

Pikku koira kuopii maata näin,
pikkukoira nyökkää ymmärtäin
pikkukoira häntä heilahtaa,
pikkukoira maahan kellahtaa

Iso koira kuopii maata näin,
iso koira nyökkää ymmärtäin,
iso koira häntä heilahtaa,
iso koira maahan kellahta

TAPUTUS KUN ALKAA
Taputus kun alkaa tap, tap, tap
taputa myös jalkaa tap, tap, tap
Uudestaan voit alkaa tap, tap, tap
taputa myös jalkaa tap, tap, tap

Tömistys kun alkaa töms, töms, töms
tömisytä jalkaa töms, töms, töms
tömisytä jalkaa töms, töms, töms

Kuiskutus kun alkaa shh, ahh, shh
puhalletaan ilmaa shh, shh, shh
Uudestaan voi alkaa shh, shh, shh
Nyt on aika lopettaa.

RATSASTUSTA
Tytöllä on hyppyriheppa, hyppyriheppa, hyppyriheppa
Tytöllä on hyppyriheppa, hyppyriheppa, hyppyriheppa

Heppa hyppää aidan yli, laidan yli, paidan yli
Heppa hyppää laidan yli, puhemiehen paidan yli

Pojalla on potkuri-heppa, potkuri-heppa, potkuri-heppa
Pojalla on potkuri-heppa, potkuri-potkuri-heppa.

Heppa potkii itkupotkun, naurupotkun, laulupotkun,
Heppa potkii naurupotkun, lautamiehen laulupotkun

BUSSILAULU
Pyörät ne pyörivät ympäri, ympäri ja ympäri
Pyörät ne pyörivät ympäri koko päivän
Pyörät ne pyörivät ympäri, ympäri ja ympäri
Pyörät ne pyörivät ympäri koko päivän

Pyyhkijä pyyhkivät VIUH, VIUH, VIUH.
Pyyhkijä pyyhkivät VIUH, VIUH, VIUH.
Koko päivän

Torvi se töötötti TÖÖT; TÖÖT; TÖÖT.
Torvi se töötötti TÖÖT; TÖÖT; TÖÖT.
Koko päivän

Ihmiset ajelulla hytkytti, hytkytti ja hytkytti
Ihmiset ajelulla hytkytti koko päivän
Ihmiset ajelulla hytkytti, hytkytti ja hytkytti
Ihmiset ajelulla hytkytti koko päivän

KALLE TAHTOO KOPUTELLA
Kalle tahtoo koputella, eipä enää ujostella.
Kalle tahtoo koputella, eipä enää ujostella.
Ystävälles opeta, sitten vasta lopeta.
Ystävälles opeta, sitten vasta lopeta.

Kalle tahtoo taputella…
Kalle tahtoo loksutella…
Kalle tahtoo tömistellä…
Kalle tahtoo silitellä…
Kalle tahtoo nyökytellä...

HELMIINA
Missä on Helmiina? Kot kot kot, kot kot kot kot, kot kot kot.
Missä on Helmiina? Kot kot kot, kot kot kot kot, kot kot kot.

Munimassa tietenkin, pot pot pot, pot pot pot, pot pot pot.
Munimassa tietenkin, pot pot pot, pot pot pot, pot pot pot.

MITÄ TEHDÄÄN
Mitä tehdään, pikku(inen) Matti?
Hypitään, hypitään, pikku(inen) Matti.

LEIPURI HIIVA
Työnnän pulat uunihin, vedän ulos valmihit,
näen piipusta, kun savu kohoaa.
Leipuri Hiiva, hän asuu Kumputiellä
ja kaikki kakut leipoo siellä
näen piipusta, kun savu kohoaa

LEHDET LENTÄÄ
Lehdet (Huivit, kuplat) lentää, lehdet lentää nyt syksy jo on.
Lehdet lentää, lehdet lentää nyt syksy jo on

KÄYTETTY KIRJALLISUUS JA CD-LEVYT

Alho, Eve. Vauvakulta 1998. Laulukirja vauvaperheille. Porvoo: WSOY.

Alho, Eve; Hautsalo, Hilkka & Perkiö, Soili 2002. Vauvojen laulun aika. Helsinki: WSOY.

Ambjørnsen, Roald & Doornbos, Tove 2002. Kukkuluuruu ja muita muskari-ikäisten lempilauluja ja –leikkejä. Helsinki: WSOY.

Anni Tannin leikkilaulut 1: Lapset laulavat. 1999. Oulunsalo: Sympaali. CD. CD-äänilevy + esiteliite.

Hogisto-Ålberg, Marja; Lindeberg-Piironen, Anne & Mäkinen, Leena 1991. Hip, hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki Oy.

Kivelä-Taskinen,Elina 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Kultainen laulukirja: 400 suosikkilaulua 2009. Helsinki: F-Musiikki.

Liirum Laarum. Kokoelma 1967-1997. Helsinki: Warner Music Finland, 1998.

Luukkainen, Maija & Vannasmaa, Päivi 2008. Maharumpu: lauluja, loruja ja sävelmiä arjen hetkiin + 2 CD-äänilevyä. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Miu mau - ihahaa: lasten parhaat eläinlaulut. Helsinki: Warner Music Finland, 2005.

Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1979. Musiikkia muksuille. Helsinki: Otava.

Parhaat lastenlaulut 1: 20 perinteistä lastenlaulua. MTG Musiikkituottajat Group, 2007.

Parhaat lastenlaulut 6: 16 perinteistä lastenlaulua. MTG Musiikkituottajat Group, 2009.

Parhaat lastenlaulut. 3: 16 perinteistä lastenlaulua. MTG Musiikkituottajat Group, 2008 .

Perkiö, Soili & Huovi, Hannele 2008. Vauvan vaaka. Lauluja ja leikkejä vauvaperheille. Helsinki: Tammi.

Perkiö, Soili (säv.) 2002. CD: Vauvan vaaka: lauluja ja leikkejä vauvaperheille Helsinki: Tammi.

Salo, Saara & Tuomi, Kirsi 2008. Hoivaa ja leiki: vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Helsinki: Psykologinen kustannus.

Ti-ti nallen lauluja. Ti-Ti Nallen lauluja 1. Porvoo: Ti-Ti Tuotanto, 1989. 1